

Nazwa instytucji

Książnica Cieszyńska

Tytuł jednostki/Tytuł publikacji

Černá země.

Liczba stron oryginału

124

Liczba plików skanów

124

Liczba plików publikacji

127

Sygnatura/numer zespołu

CZ II 00690

Data wydania oryginału

1937-1938

Projekt/Sponsor digitalizacji

Dofinansowano ze środków PW Kultura+

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

**NARODOWY
INSTYTUT
AUDIOWIZUALNY**

KULTURA+

01 001
Digitalizacja

Černá

země

Časopis lidově výchovný

Číslo	1.-2.
-------	-------

Roč. XIV.	1937 - 38
-----------	-----------

Vydává Kulturní rada
pro širší Ostravsko jako
Kraj. ústředí osvětových
sborů v Mor. Ostravě

● Řídí řed. Rudolf Tlapák

Tiskne Lidová knihtiskárna v Mor. Ostravě

Vychází jednou měsíčně kromě prázdnin
a předplácí se ročně 16 Kč, číslo za 1'60 Kč
Administrace M. Ostrava, Švabinského ulice

Naším čtenářům!

Po čtrnácté zahajujeme vydávání »Černé země«, jež i letos bude vycházeti v tom rozsahu a s podobným obsahem jako roku loňského. Chce býti i letos měsíčníkem lidově výchovným, sloužícím kulturním potřebám našeho kraje. Chceme proto zachycovati kulturní život Slezska, Hlučínska a východní Moravy. Chceme v článcích poučných všimati si všeho, co se vztahuje k těmto krajům, pro náš národní vývoj tak důležitým. Hodláme naše čtenářstvo seznamovati v článcích vlastivědných, národopisných, národohospodářských a ve staticích, majících vztah ke všem oborům výchovy lidu (přednáškami, divadlem, loutkami, knihovnami, rozhlasem, kinem, exkursemi a pod.), s nejrůznějšími otázkami pro kulturní vývoj a bližší všestranné poznání našeho kraje důležitými a pro informaci lidových pracovníků potřebnými. Vedle toho hodláme přinášeti články o aktuálních otázkách jiných, pokud do rámce výchovy a vzdělání lidu spadají.

Aby mohl náš časopis svému kulturnímu a lidově výchovnému poslání dostát, je třeba, aby nás rozšiřováním kruhu odběratelů podporovali všichni ti, kdož o naši práci se zajímají a věří v její dobrý úspěch. Voláme i ke svým dosavadním spolupracovníkům, aby nám zůstali věrni a zveme ke spolupráci každého, kdo má dobrou vůli a chuť nám ve vytčeném cíli pomáhat. Proto prosíme také všechny, kteří nás chtějí v tomto díle podporovati, aby administraci zaslali adresy těch, o nichž předpokládají, že by se mohli stát odběrateli »Černé země«.

Protože se zvýšila reжіe na vydávání našeho časopisu, hlavně na tisk, byli jsme nuceni zvýšiti předplatné o 2 Kč ročně na 16 Kč. Prosíme tedy, aby nám odběratelé předplatné ve výši Kč 16.— zaslali buď najednou, buď ve 2 pololetních splátkách po Kč 8.—

Odběratelem se stává, kdo do 8 dnů nevrátí prvního čísla, v němž je přiložena složenka na zaslání předplatného.

Všem místním osvětovým komisím župy mor.-ostravské a těšínské. Je povinností místních osvětových komisí našich žup, aby zaslaný měsíčník »Černou zemi« odebíraly. Okresní osvětové sbory většinou za své místní osvětové komise předplatné, jež je pro ně sníženo na 10 Kč ročně, zaplatí, proto nebudtež čísla vracena.

TEXTILIA

akciová společnost

velký moderní obchodní dům
v Moravské Ostravě

52. 43 / 76

3. 11. 1946.

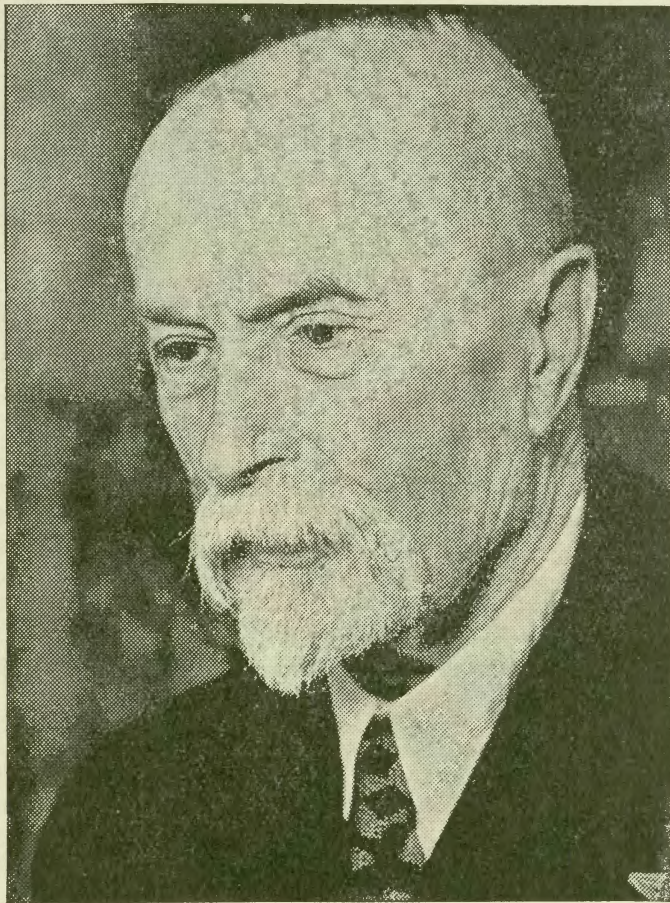
C0021344

ČERNÁ ZEMĚ

Číslo 1.

Mor. Ostrava, 1. října 1937.

Ročník XIV.

T. G. MASARYK

zemřel 14. září 1937.

Smuteční projev,

proslovený při tryzně, uspořádané Výborem pro pořádání národních oslav v Mor. Ostravě 15. září 1937.

Odešel naší národní rodině otec, odešel našemu státu první občan, odešel z národního statku veliký a moudrý hospodář. Neboť co jest jiného všechno naše národní společenství než práce na rodné zemi, kterou jsme zdědili po předcích? Děti pracují, každé podle svých sil a schopností, jedno v poli, druhé v zahradě, jiné v lese a jiné v domácnosti — a nad jejich prací bdí starý, rozvázný hospodář. Je šedivý, tíže věku dolehla i na jeho hlavu, ale smysly zůstaly stále bystré a pronikavé — dívá se do všech stran rozsáhlého hospodářství, tam vidí, že záhony nejsou obdělány dosti pečlivě, jinde, že stromy jsou sřiznuty v překotné horlivosti. Ruku k dílu přiloží, ale nade všechno je vzácnější pomocí, že radí a napomáhá. Je hlavou rozsáhlé rodiny, jednotícím poutem, které spojuje rodinné zájmy, ale stává se vlastně symbolem celého statku a hospodářství. To jest hospodář, který pečuje o pole a zahrady — a nebyl-li první prezident republiky též takovým hospodářem, kterému byla dána v ochranu velká hmotná i duchovní síla republiky? Žel, že musíme říci: byl hospodář. Hospodář odešel, osiřely děti, osiřelo pole i lán.

Anebo: nebyl-li ten veliký mrtvý, jenž vydechl včera duši na zámku lánském, nebyl-li kapitánem na velitelském můstku? Větry ho ošlehaly — plavba byla často velmi nebezpečná a nejednou se rozzuřil divoký útok živlů a čas mu vepsal do tváře hluboké znamení. Když se obloha pokryla černými mračny a přihnala se divoká vichřice, malověrní lodníci a cestující na lodi užuž byli v pokušení, aby vykřikli novozákonní volání apoštolů: Pane, toneme! Ale na velitelském můstku se vztyčovala postava kapitána do hrozivých chmur, neodcházel se svého místa, věděl, že jest ho plně potřebí: věděl, že odpovídá za loď, za její bezpečí, za ty všechny, kdož na ní plují, za statky, které jsou tam uschovány. Nebyl-li Tomáš Masaryk doslova kapitánem na lodi, která plula po neklidném moři? Nejedna špinavá a mrazivá vlna udeřila na loď a převalila se po palubě — ale kapitán odešel s můstku, až když nová a pevná ruka žákova se ujala velení — ale s lodí neodešel dřív, dokud ho včerejší noci neodvedla tvrdá ruka smrti.

Ten hospodář se uměl bít s tvrdým osudem, ten kapitán uměl vzdorovati vlnám. Je to snad jakýmsi řízením osudu, že první prezident vzešel z vrstev chudých, pracujících, dělných, že už od malička poznal trýzeň života a tvrdý zápas o skývu chleba. Osvoboditel národa a přední jeho vůdce nedobyl si svého dějinného místa tituly, rodovými výsadami nebo majetkovou předností, ale pro něho mluvila jenom jeho schopnost, jeho práce,

jeho dílo. Prošel tvrdým životem, v němž se silné duše zocelí. Dříve ještě, než se stává pracovníkem duševním, poznává mnohostranně práci tělesnou, poznává i závislost chudého člověka na bohatství a rodové moci. Chce rozbít toto otroctví chudoby, chce se vymanit z kletby poddanství. Na studiích zápasí s nouzí, ale zápasí také s mocnými hlasy, které se ozývají v hlavě předčasně vyspělého, přímého studenta. Ale čím více bylo ústrků a vnitřních zápasů, tím více nabývá duch síly a zraky se rozhlíží po širších obzorech. Poznal cizinu, dlouho studoval a vyvíjel se v cizím prostředí, mohl srovnávat život v cizině s poměry domácími. Prolomil těsný okruh kraje i společenského zrození, někdejší kovář se stává universitním profesorem a váženým učen-
cem — ale všechny tituly, vyznamenání, společenský lesk byly v očích Masarykových něčím zcela vedlejším a bezvýznamným. On se nechtěl blýskat společenskými výsadami, on neměl ani nejmenší ctižádostivosti, aby se stal člověkem reprezentativním, to jest: aby se na něho soustředil všecek příval poct a lichotivých frází. Všecko to bylo Masarykovi z duše protivné. Když přišel na pražskou universitu počátkem let osmdesátých, bylo brzy zjevno, že nebude plout s proudem, ale naopak proti proudu, že nebude nekriticky schvalovat zakořeněné předsudky, ale že má dosti síly a odvahy, aby vyslovil své myšlenky. Ten bojovník nedbal, bude-li jeho názor schvalován, nebo dokonce bude-li spojen s nebezpečím a ujmami hmotnými. Vzpomeňte si na neústupného doktora Stockmana z Ibsenovy hry »Nepřítel lidu«: statečný bojovník dovede vyslovit poznanou pravdu tváří v tvář svým nejbližším, celému městu — neohlíží se, že jeho pravda bude bolet! Jak se podobá tomuto ibsenovskému zápasníku profesor T. G. Masaryk! Kolikrát svedl tvrdý konflikt s většinou — vzpomeňte na všechny jeho slavné zápasy za mravní hodnoty, za osvobození ducha, za silného a svobodného českého člověka! V zápasech rostl a ohněm sílil, aby byl připraven na chvíli rozhodující. A ta přišla, když se rozzuřil světový požár — tenkrát Masaryk pochopil své dějinné poslání. Poznal, že jeho vrcholná chvíle udeřila, ale též i vrcholná chvíle jeho národa. Poznal, že do jeho rukou je vloženo, aby byl prvním a vůdčím tvůrcem národní svobody. To byl největší zápas v celém životě Masarykově — a to byl také jeho zápas nejslavnější a nejvítanější. Jím dal nám hodnoty největší, které jenom člověk může mít: volnost, svobodu, právo určovat si svůj osud sám.

Snad za mnohé a mnohé věky, až z našich kostí vstanou nové generace a až vnukové našich vnuků budou na této zemi žít a bojovat, snad tenkrát, až všechny naše dnešní dni, naše snahy, práce, hříchy i vítězství budou podrobeny přísnému soudu dějin, snad tehdy se bude vypravovat historie prvního presidenta osvobozené republiky jako legenda, nebo spíše jako hrdinská píseň. Bude to historie opravdu podivuhodná, plná velikého úsilí, neúnavné práce, mocných myšlenek, neumdlévající tvořivosti, slavného růstu — ale bude to také historie mravní mohutnosti a charakterové pevnosti. Před očima vzdálených těch potomků bude

vystupovat stále zářněji a mohutněji postava prvního presidenta snad ve větších ještě obrysech, než jak můžeme přehlédnouti a uhádnouti dnes. Vždyť my stojíme ve středu těch dějů, byli jsme svědky těch historických událostí, vždyť nám bylo dopřáno toho štěstí, že Masaryk rostl z naší doby a takřka z našeho středu. Neboť i veliký horský obr se zjevuje v mohutnosti tím velkolepější, čím více se od něho vzdalujeme, tenkrát teprve můžeme přehlédnout jeho mocný zjev, jak se zdvíhá nad krajinou.

A až se bude v příštích věcích vypravovat ta slavná hrdinská píseň o prvním presidentu, až se jméno Tomáše G. Masaryka přiřadí k velikým a rovnocenným zjevům naší minulosti, k Husovi, k Žižkovi, Chelčickému, Jiřímu z Poděbrad, Komenskému, Palackému, nebude to historie o dobyvateli, jehož velikost rostla ze zničených říší a krvavých bojišť, nebude to historie o purpuru a násilí, ale bude to příběh o hrdinství nové doby, o hrdinství moudrém a vznešeném, o hrdinství duchovním.

Dnes nám srdce svírá kruté vědomí, že navždy odchází, co bylo v osobě Masarykově pozemského. Ale zároveň nám pozdvihuje duši jistota, že tento veliký hledatel pravdy, tento apoštol lidskosti, tento zápasník za volného člověka a za svobodný národ neumírá ve světě duchovém. Smrt prošla zámkem lánským a její krok cítily miliony ve všech krajích Československé republiky, ale my víme: pomník prvního presidenta a Osvoboditele, pomník velkého Čecha a člověka jest už zbudován. Je vytesán z kamene, který nemůže rozrušit zloba věků. Vypíná se ze srdcí a duší nás všech a bude se vypínat tak dlouho, dokud bude žít národ, dokud bude žít jméno československé.

Rud. Tlapák:

Zůstaňme věrni odkazu Masarykovu!

Projev při smuteční schůzi jednot Čsl. O. L. v Mor. Ostravě.

Druhého září o šesté hodině ranní rozšířila se z lánského zámku zpráva o náhlém onemocnění Tomáše Masaryka, která jako blesk z čistého nebe zasáhla citlivá srdce obyvatelstva našeho státu. A od té chvíle prožívali jsme celou stupnici pocitů brzy radostných, brzy zas skličujících podle toho, jak zněly zprávy ošetřujících lékařů, od té chvíle modlitby a vroucná přání byla vysílána k Nejvyššímu, aby posílil drahého nemocného a dopřál mu, jako již dříve v minulosti, zvítěziti nad zákeřnou chorobou.

Již již se zdálo, že Tomáš Masaryk vyšel vítězně i z tohoto těžkého zápasu, a naděje na brzké uzdravení vystřídaly smutné chvíle pochyb a obav, jež jako těžké mraky visely na československém nebi.

Bohužel, zprávy o lepším se zdravotním stavu presidenta Osvoboditele byly po deseti dnech nerovného boje s těžkou chorobou přetrženy zarmucující zvěstí, že stav nemocného se zhoršuje. Bylo pozorovat z podrobných posudků lékařů, do poslední chvíle stojících u lože chorého, jak nedostatečná je věda a umění lidské v boji s přírodou, jež hodinu od hodiny vždy naléhavěji a neúprosněji žádala, aby jí bylo vráceno, co z ní vyšlo, tělesná schránka bytosti, milované celým národem.

A tak přišel konec, konec pozemské pouti našeho Velikána. Odešel nám všemi uznávaný vůdce, všemi ctěný a uznávaný učitel, zářivý a napodobení hodný vzor, opustil nás navždy budovatel a zakladatel našeho státu, největší demokrat a hloubavý myslitel, vzácný člověk, dobrotivý otec i přísný soudce chyb svého národa. Osiřela Československá republika, osiřel její lid. Uprázdnilo se místo v kulturním vývoji současného lidstva, místo, jež bude lze těžko vyplnit.

V nesnadných a zmatených situacích, do nichž se často moderní společnost dostává, marně se budeme ohlížet po tom, kdo by poradil a našel východisko.

Pláčeme všichni nad tou nenahraditelnou ztrátou, v hlubokém žalu pohlížejí miliony obyvatel tohoto státu k Praze a k Lánům, kde si uvykly vidět pracovat u psacího stolu svého milovaného vůdce, statisíce občanů i cizích států v těchto chvílích v němém dojetí zamýšlejí se nad životním osudem toho, jenž z prosté chaloupky vystoupil až na presidentský stolec, a připomínají si životní zásady velikého učence a nezbadatelného znalce lidských srdcí.

Odešel nám Masaryk, ale dílo jeho zůstalo, rozloučili jsme se s tělesnou schránkou jeho bytosti, ale neopustí nás jeho učení, uložili jsme tam, kam patří, jeho tělo, ale navždy nám musí zůstat zachován výtvar jeho životního úsilí, Československo, svobodná a demokratická Československá republika.

To si přisahejme v této vážné chvíli, kdy se loučíme s tělesnou památkou jeho, že nedáme zahynouti jeho dílu, že budeme žárlivě střežit jeho odkaz, že budeme se snažit jít v jeho vzoru a v jeho šlépějích.

Ano, demokratická republika, vybudovaná na vzácných základech Masarykem a jeho pomocníky koncipované Washingtonské deklarace, budiž nám předmětem všemožné péče a starosti. Zdokonalujme a posilujme demokracii, získávejme pro ni přátele a stoupence, studujme a rozšiřujme názory Masarykovy o demokracii, žijme po vzoru Masarykově jako demokraté a važme si přátelství s demokratickými státy evropskými i americkými.

Přes půl století vedl Tomáš Masaryk v našem národě velký a vítězný zápas o čisté, aktivní, nefalšované a účinné vlastenectví, ne vždy dostatečně chápán a často i podezírán. V mnoha obměnách učil nás Masaryk vlastenectví vnitřního ci-

tu, a vyznával, že mu vždy brání jakýsi stud vyslovovat slova jako vlast a národ. Nevolám o sobě, že jsem vlastenec, říkával ten, který dovedl své vlastenectví osvědčit nejúčinnější revoluční akcí v době světové války. Opravdová láska k národu je věc velmi krásná, dodával, ale u slušného a čestného člověka se rozumí sama sebou. Pravá láska chrání, přináší oběti — a hlavně pracuje. — Masaryk nás učil patriotismu pozitivnímu a po léta výmluvně nám kázal, že je velmi snadné vyvolávat nenávisť proti cizímu, ale mnohem těžší že je poznávat, kritizovat a zlepšovat své vlastní. Masaryk nás učil spravedlivému hněvu proti povrchnímu vlastenčení a frázovitosti prázdných slov, pod nimiž není ničeho konkrétního. — Masaryk nás učil, že své vlastenectví musíme projevovat rozumným programem a státností. Na každou vážnou práci vlasteneckou, říkal, je třeba jasného, rozumného programu politického a kulturního, pouhé horování a rozčilování nestačí. Své vlastenectví, učil nás, musíme teď projevovat vědomou státností. — Masaryk nás učil vlastenectví humanity a světovosti, neboť právem byl hluboce přesvědčen, že humanita nevylučuje ani neoslabuje lásky k národu. Humanita, to je také láska k člověku. Lidskost, učil nás, není v tom, že horujeme o celém lidstvu, nýbrž v tom, že jednáme vždy lidsky. Ani jako jedinci, zní jeho credo, ani jako národy nejsme tu proto, abychom naplňovali své účely sobecké. Národ, který by žil jen pro sebe, byl by stejně ubohý jako člověk, který by žil jen pro sebe. Bez víry v ideje a ideály je život jedinců i národů jenom živořením. — Masarykovo politické vyznání zní i pro naši dobu jako konkrétní program. Je odmítnutím každého nacionálního imperialismu a egoismu.

Vyznávejme zásady jeho humanitního ideálu, jenž spatřuje v každém člověku bratra, jehož sociální, duševní a mravní poznesení má být naším předním zájmem.

Jednejme a řídme se jeho heslem »Pravda vítězí«, seznávající, že jen jednání jak mezi jedinci, tak mezi národy, založené na pravdě, má cenu a vede ke konečnému vítězství. Na pravdě založil Masaryk své dílo jak před válkou za svého vědeckého působení na pražské universitě a za svého předválečného politického a veřejného vystupování, tak ve válce jako organisátor a vůdce našeho odboje. I jako hlava státu měl ve zvyku říkati každému do očí své mínění, byť slova jeho zasáhla do živého.

Nezapomeňme, oč nás prosil v posledním svém president-ském projevu, při prosincové abdikaci v roce 1935:

»Byl jsem čtyřikrát zvolen presidentem naší republiky; snad mi to dává legitimaci, abych vás poprosil a celý národ československý, abyste při správě státu pamatovali na to, že státy se udržují těmi ideály, z nichž se zrodily.«

Tato jeho slova, jež k nám v tak vážném okamžiku vysílal, budtež nám příkazem, jehož splnění musí býti naší nejsvětější

povinností. Přisáhejme si nad jeho rakví, že odkazu jeho nezradíme, že zůstaneme věrni zásadám a učení, jež hlásal náš milovaný otec národa.

Nejtěsnější a nejvřelejší vztah měl nezapomenutelný vůdce k příslušníkům legionářského bratrstva. Vytvořením legií vybojoval nám vlastně naši samostatnost, legionářským vojskům dal program a ideovou náplň, jim dovedl vlítí sílu a odvahu k činům a nadchnouti je k vítězným bojům proti nepřátelským přesilám, z nich vytvořil si nadšené vyznavače demokratického učení a učinil je nositeli svého odkazu, pilíři státní a národní myšlenky, bojovníky za lepší mravní a sociální budoucnost svého lidu. Tomuto poslání se nezpronevěříme a památky našeho velkého učitele a vůdce nezneuctíme.

Ludvík Svoboda:

Masarykova idea humanity.

Humanitní idea je ústřední myšlenkou veškerého Masarykova filosofování i praktického konání. Ona je tedy právem také pokládána za podstatný bod Masarykova odkazu, jenž bývá často shrnován v Masarykovo heslo: Ježíš, ne Caesar. Idea humanity činí právě z Masaryka myslitele ne omezeného na úzký okruh našeho národního života; ideou humanitní stal se právě Masaryk postavou světovou.

Jak dospěl Masaryk k humanitní ideí? Studium t. zv. české otázky. Česká otázka byla mu otázkou po smyslu českého života. Ale muž se světovým rozhledem, jako byl Masaryk, nemohl při jejím řešení setrvat v úzkém rámci národního bytí českého; byl nucen dívat se na věci s hlediska širšího, světového. Proto prohlásil: »Naše otázka, otázka česká, je buď otázkou světovou anebo otázkou není.«

Mučivou otázku po smyslu našeho národního života si řešil Masaryk v řadě spisů, ba možno říci, že ji řešil stále ve spisech všech. Neustále mu tanula na mysli otázka, již Rusové několikrát vyjádřili slovy: Co dělat? Pro Masaryka ležela odpověď na tuto aktuální otázku v celé české minulosti. Proto studuje pořád s neutuchajícím zájmem český myšlenkový vývoj, proto hledá v celých českých dějinách jejich smysl. A smyslem našich dějin může být jen myšlenka nejlepší, nejvyšší, nejvznešenější, již jsme se kdysi postavili v čelo evropských národů a jež nepohasla nikdy úplně. Vždy jasně planula v těch největších představitelích našich dějin. A tato zásadní myšlenka je myšlenka humanitní. Jestliže tato myšlenka — jak dovodil Masaryk ve spisech: Česká otázka, Naše nynější krise, Karel Havlíček, Jan Hus a jinde — se táhne vším naším myšlením, t. j. nachází-li se už v celé české reformaci, jež vyrostla z husitství — u Husa, Chel-

čického, Bratří, Komenského, a navazují-li na ni naši buditelé, jako Dobrovský, Kollár, Havlíček, Palacký a j., pak je povinností naší nedovolit, aby tato vznešená idea zanikla, pak je příkazem všem nám přítomným, abychom se jí znovu chápali a ji také uskutečňovali. Co však je obsahem této idey?

Ve spisku »Palackého idea národa českého« na př. se to jasně dovídáme z výroku o Palackém: »Humanitní ideál Palackého a obrozenský vůbec chová v sobě dva prvky: nábožensko-mravní a rozumový. Máme usilovat zároveň o mravní povznesení a osvětlení ducha; naše práce kulturní záležet má v souladném spojení charakteru a rozumu.« Co Masaryk rozumí oním prvkem nábožensko-mravním — a vůbec tím, když často mluvívá o náboženském smyslu českých dějin — je jasno každému, kdo si vzpomene, jak Masaryk náboženství nechápe ve smyslu církevnickém, nýbrž jak vždy zdůrazňuje etickou stránku v náboženství. A onen prvek rozumový? Kdo by tu neviděl vliv osvícenství, jež tolik působilo na celé naše obrození (už na Kollára) a jež ovlivnilo i vážná slova odkazu Palackého, nabádající nás, abychom jednali »podle ukázání vzdělaného rozumu.«

Tímto vzdělaným rozumem se právě Masaryk řídil. Proto o něm mohl říci F. X. Šalda, že v jeho myšlení jsou věda a humanita důležitými opěrnými body, jež se doplňují. Věda vyžaduje práce rozumové. Musí jí být vzdáleno jakékoliv citové rozčilení. Vždy nám musí jít o práci klidnou, přesnou, vědeckou, trpělivou. Ale i věda má být prodchnuta ideou humanitní. Humanitou, lidstvím, člověčenstvím rozumí Masaryk »kázeň charakterovou«, kázeň, jež nás vždy udrží v mezích onoho »vzdělaného rozumu« Palackého. Z tohoto humanitního ideálu vědy vyrůstá Masarykův realismus. Realismus byl Masarykem namířen proti všem možným mlhavým fantasiím, preludům myslí a předsudkům, jimiž se tehdy u nás žilo. V neposlední řadě byl realismus pravým opakem tehdejšího vlastenectví, jež hlásalo omezený nacionalismus, zkrášlený planým všeslovanstvím. Masaryk potíral nelítostně tyto předsudky, jež českého člověka udržovaly v úzkoprsé malosti a jež v něm budily úpadkovou malověrnost (na př. nespolehalo se na vlastní síly, nýbrž na mocné Rusko a pod.). Idea národní podle mínění Masarykova nevyklučuje ideu humanitní. Naopak: právě jen následováním humanitní idey staneme se teprve něčím významným ve světě. Čech může být dobrým Čechem jen tehdy, bude-li dobrým člověkem. Každý národ, nejen národ jeden, má přirozené právo na existenci, na svobodu. A vyplývá-li z toho rovnoprávnost národů, je jasno, že i český národ má právo na svobodu jen na základě uznání požadavků humanitních.

Požadavky humanitní mají být tedy náplní i české politiky. Politikou však rozumí Masaryk vědecky podepřené úsilí o lepší uspořádání společnosti. Mluví-li o úsilí podepřeném v ě d e c k y, míní tím opět onu trpělivou práci, již koná osvětlený rozum, onen rozum, jenž nezná ani v politice rozčilení jako program. Proti čes-

ké politické rozčilenosti a netrpělivosti se stavěl Masaryk. Věděl, že pro každou oprávněnou ideu, pro ideu pokrokovou, pracuje č a s. Ale nepracuje jako něco neosobního. Pracuje námi, naší klidnou, rozvážnou, neutuchající prací. Humanita v politice! Kolikrát byl tento humanitismus právě v politice zesměšňován! Ale Masaryk svůj ideál nechápe abstraktně, nýbrž prakticky. »Humanitní ideál je buď praktický anebo ne — není-li, nestojí za nic. Ethika a tudíž i politika musí se hodit pro nás lidi, anebo se vůbec nehodí; já alespoň žádnou taktiku pro anděle nevymýšlím a vymýšlet nechci. A proto tvrdím, že humanitní taktika všude a tudíž i v politice hodí se na nás lidi velmi dobře a tak, že jest i praktická, t. j. užitečná a výhodná.«

Jednou z nejpraktičtějších, t. j. nejnaléhavějších otázek nové doby je otázka sociální. Je tedy pochopitelné, že i sem bude Masaryk zasahovat co nejzávažněji. Vzpomíná, že už Augustin Smetana české filosofii dal příkaz řešit sociální problém. Koncem minulého století pak, když se počíná rozvíjet a uplatňovat i u nás hnutí socialistické, je řešení otázky sociální Masarykovi tím důležitější. Zasazuje-li se pak Masaryk nejen v teorii, nýbrž i v praxi o to, čemu se říká sociální reformy, vede ho k tomu opět ona humanitní idea, jež je mu národním a historickým smyslem našeho obrození. Ale právě v souvislosti se socialismem jako ideálem budoucí společnosti byla humanita vysmívána jako nepraktické poblouzení, jako sentimentální horování pro neuskutečnitelný fantom. Ale takové jalové námitky Masaryk sám předvídal a proto se proti takovému pojetí humanity otevřeně staví. V »České otázce« praví: »... náš český ideál humanitní není romantickým blouzněním... Humanitní ideál vyžaduje, abychom soustavně, všude, ve všem a vždy odpírali zlému, vlastní a cizí nehumanitě společnosti a jejím orgánům osvětovým, církevním, politickým, národním — všem. Humanita není sentimentalita, ale práce a opět práce.« Podnes se reakční živly u nás stavějí proti Masarykově humanitě, vytýkajíce jí — spíš zlovolně než z neznalosti — pasivitu a ztotožňující ji často s pacifismem. Masaryk ovšem humanitě rozuměl zcela jinak. Sám byl proti pasivnímu pacifismu — kolikrát mluvil proti českému sklonu ke kultu falešného mučednictví — a sám stále zdůrazňoval, že »je třeba se rozhodnout.« Proto bojoval proti všem názorům, jež českého člověka v myšlení zpohodlňovaly: byl proti liberalismu, protože neříkal, co dělat, proti diletantismu, proti eklekticismu, neboť tu všude právem viděl jen různě maskovaný indiferentismus. A v indiferentismu, v nerozhodnosti viděl počátek zahnívání veřejného života a umrtvování národního svědomí.

Indiferentismus rád svaluje odpovědnost na jiné. Český indiferentismus tehdejší svaloval takto se svých beder povinnost řešit otázku sociální. Mnozí lidé už tehdy — jako dnes — rádi říkali, že je věcí dělníků, aby si pomohli, aby řešili otázku sociální. Masaryk se na věc díval zcela jinak. Už v »České otázce« čteme, že »otázka sociální není pouze otázkou dělnickou«, že »otázka sociální není pouze otázkou jedné třídy a kasty«, že »jest

otázkou všech«. »Otázka sociální je otázka mravnosti — nemravnosti, je otázka násilí a účinné humanity.«

»Účinná humanita« — to je hlavní Masarykova idea. Na ní se snažil budovat a také budoval demokracii. Jak patrně, Masarykovi nebyla demokracie záležitostí formální. Hleděl ji prohloubit, hleděl jít dál. V závěrečné, ideové části »Světové revoluce« čteme jako příkaz do budoucna slova: »Pravá demokracie nebude jen politická, nýbrž také hospodářská a sociální.« Nad tímto požadavkem, jenž vyplynul z Masarykovy idey humanitní, se nutno zamyslet, a to zvláště dnes, kdy se tak často znovu bojuje proti ideálům, jež jsme již pokládali za zajištěné. Nutno se nad ním zamyslet, chceme-li být právem zvaní lidmi. O toto prohloubení demokracie musí jít dnes především. Neboť nezapomínejme Masarykových varovných slov, že státy se udržují jen těmi ideály, z nichž vzešly. Vždyť humanitní idea, požadující demokracii nejen politickou, nýbrž i hospodářskou a sociální, byla hlavní ideou našeho osvobozenského zápasu. S ní stojíme i padáme.

Dr. Karel Otto:

Masarykova demokracie.

Neměli jsme a nemáme v národě člověka, který by tolik přemýšlel a uvažoval o problému demokracie, který by ji tolik propagoval a který by tolik pečoval, aby náš národní a státní život se vyvíjel pod jejím vlivem, jako Masaryk. Slovo demokracie vedle slova humanita se objevuje nejčastěji v jeho projevech. Demokracie není však pro Masaryka úzkým pojmem, naopak Masaryk jí dává hlubokou náplň. Dejme jemu slovo, abychom v kostce poznali, co si pod ní představuje: »Demokracie mně znamená demokratickou formou provádět demokratický, humanitní program: v demokratické státní, ústavní formě uplatňovat ideály demokracie jako celého názoru na život, jak jsem vždycky demokracii chápал.« (Čistá demokracie I. sv. Předmluva.)

Je tedy pro Masaryka demokracie ideálem, ideálem tak obsažným, který dává člověku hotový názor na život. Podstata tohoto ideálu je v hesle: svoboda a rovnost. Vznik novodobé demokracie vidí tedy i Masaryk ve Velké revoluci francouzské, která tato hesla po prvé v Evropě vytyčila, ale upozorňuje, že podobné úsilí projevil už náš národ v době husitské a česko-bratrské. Svým demokratickým úsilím navazujeme podle Masaryka na mravní úsilí husitů, Českých bratří, proto naše demokracie se musí opírat o mravnost a humanitu, musí využít všech svých dobrých vlastností lidských, aby přetvořila svět v duchu svých ideálů. Demokracie potřebuje velkého přerodu

myslí, potřebuje převýchovy lidí. Jen ten člověk pochopí smysl života, kdo se dovede tak vychovat, že si uvědomí až do morku, že jeho svoboda končí tam, kde začíná svoboda jeho bližního, že v jiných lidech bude vidět sobě rovné a že za samozřejmé bude považovat, aby své bližní ctil a vážil si jejich názorů. Jen člověk takto vychovaný pochopí, že ideál demokracie žádá práci všech pro celek, že žádá nejen přemýšlení, diskuse, tvořivost a obětavost, ale zároveň ukládá těžké povinnosti, a to na prvním místě odpovědnost každého jednotlivce za každý čin a na každém místě. »Demokracie není než ustavičným hledáním a spojováním všech živoucích sil v národě.« (Cesta demokracie sv. II., str. 446.) Hledáním a spojováním za jediným cílem — abychom se co nejvíce přiblížili ideálu dokonalého státu, který by umožnil co největší štěstí všech. Neobyčejně výstižně podtrhl tento smysl Masarykovy demokracie jeho nástupce a žák prezident dr. Edvard Beneš ve své řeči u Masarykovy rakve: »Jen účinnou láskou k bližnímu a politicky správným vyrovnáním potřeb a zájmů všeho druhu a spoluprací všech máme se denně ideálu tomu více a více blížit.«

Není sporu o tom, že takto chápaná demokracie, která nám tu zůstává jako nejdražší odkaz presidenta Osvoboditele, nám s dostatek ukazuje cesty, jakými se máme brát ve svém životě soukromém, národním a státním. Řídíce se jí, vyřešíme nejsprávněji nejen všechny problémy politické, národnostní a náboženské, ale také hospodářské a sociální. A právě v oboru hospodářského života je demokracie potřebí co nejvíce. Masarykovsky chápaná demokracie, opřená o mravnost, naprosto vylučuje vykořisťování člověka člověkem, neboť směřuje k co největšímu uplatnění zásady spravedlnosti v celém životě. Tato demokracie je a bude i bezpečným vodítkem v politice zahraniční.

Půjdeme-li cestami naznačenými Masarykem, bude záležet na každém z nás, bude záležet na tom, jakými budeme demokraty. Sebekrásnější myšlenka se může uplatnit jen tehdy, nalezne-li oddané vyznavače a stoupence. Člověk se nerodí demokratem, musí se jím teprve stát, musí být v tomto směru vychován. A tato výchova k demokracii musí začít už v rodině, musí pak pokračovat ve školách, jež musí poskytnouti žákům i základy obecného vzdělání. Demokracie potřebuje lidi vzdělané, myslící, uvědomělé. Proto demokratická výchova nesmí končit školou, musí pokračovat dál ve všech oborech života, aby sílily základní občanské ctnosti. Ideály demokracie musí však pronikat nejen prací ve školách, ale také v úřadech, armádě i v oboru života hospodářského. Jenom lid osvícený může uskutečnit opravdovou vládu lidu lidem pro lid.

Dnes slýcháme často odsudky demokracie z úst diktátorů. My však, jdouce za Masarykem, věříme v ni. Věříme v ni tak, jako v ni věřil on, ač si byl vědom, že její uskutečňování není lehké. Chtějíce plnit své historické poslání na této zemi, nemůžeme jít

než cestou demokracie. Proto naše úsilí musí směřovat k tomu, aby v celém národě se uplatnila a zvítězila zásada: »Co Čech, to člověk, vzorný demokrat!« Tak to po nás chce Masaryk.

Alois Zbavitel:

Masaryk - vzor kulturního pracovníka.

Přišla osudová chvíle, kdy máme převzít pochodeň osvěty z rukou našeho Osvoboditele a vůdce a nésti ji dále společně ve věrné spolupráci, abychom Masarykovým duchem pokračovali v Masarykově díle a takto zabezpečili Masarykově říši věčné trvání. Není sporu o tom, že Masarykovo dílo politické, diplomatické, revolucionářské a konečně dílo Masaryka presidenta vyrostlo z jeho ideálu humanitní demokracie, jemuž sloužil odhodlaně slovem i perem jako požehnaný lidovýchovný pracovník, jako skvělý učitel a vznešený vychovatel svého lidu. Masarykův odkaz týká se proto především dělníků ducha, kteří mají duchovními a mravními hodnotami zabezpečovati politické ovoce československé revoluce. Třeba tudíž, aby každý náš kulturní, hlavně však lidovýchovný pracovník, pečlivě studoval kulturní dílo Masarykovo a učil se od Masaryka novým a lepším formám osvětové práce.

Je těžko říci — napsal Petr Konečný — zač my lidovýchovní pracovníci Masarykovi vděčíme více: zda za to, že nám určil ideál naší práce mezi lidem a objasnil podstatu i smysl lidové politické výchovy k demokracii, republikánství, k míru i brannosti, k občanské snášenlivosti a spolupráci, anebo zda máme býti vděčnější za nejkrásnější příklad dobrého a plodného života, který nám dal. (Osvětová Morava XII., 101). Právě v tom vidím velikost Masarykovu, že nám nejen ukázal cíl, program a prostředky lidovýchovné práce, ale též pracovní metodu, neboť sám patřil před válkou k prvním učitelům drobné práce mezi lidem.

Všimněme si, jak se Masaryk na osvětu díval a jak jí také sám prakticky sloužil.

Ve své knížce »Jak pracovat« zdůrazňuje, že úkolem každého vzdělance je, aby lid vzdělával a aby vzdělával také sám sebe. Ve sborníku »Učitel a škola ve službách lidu« horlí pro pravé vzdělání a poznamenává, že všude tam, kde národové hodně dbají školy a vzdělání, tím zdatněji hospodaří, a kdo je bohat, kdo má hospodářskou sílu, má také moc politickou. Praví, že není nepřátelství mezi zbožností a vzděláním, mezi pravým vzděláním a pravým náboženstvím. Hus působil knihou a slovem;

Komenský budil národy knihou, celý svět se před ním koří a od něho učí. A Komenský byl první, který žádal demokracii vzdělání, abychom byli bratři ve vědě a vzdělání. A proto máme pokračovat v tom, co bylo tenkrát začato, vystříhat se chyb, pracovat, pracovat promyšleně, pracovat vzděláním a pracovat vzdělaně. (Karlín, 1900.)

Velikou pozornost věnoval Masaryk vzdělání našeho dělnictva. To bylo mu úkolem po výtce národním, tedy úkolem všech, jimž kulturní osudy národa nejsou lhostejny. Upozorňoval, že vzděláváním dělnictva nezíská pouze dělnictvo, ale získáme i my, jeho vzdělavatelé. Získáme v ohledu duchovním a kulturním tím, že se vymaníme z těch starých a namnoze zastaralých forem naší školské vzdělanosti. Staneme se praktičtějšími, zhostíme se mnoha zbytečného balastu; zvykneme si prostěji mluvit, prostěji psát, prostěji myslit. Vybředneme ze svého úzkého kastovnictví... Získáme oba mravně a sociálně. Poznáme se, sblížíme se. (Naše doba IV., 126.)

Dělnické akademii naznačil ve IV. roč. »Naší doby« podrobný plán vzdělávacího 2—3letého kursu, který by poskytoval účastníkům asi tolik všeobecného vzdělání, jakého se dostává studentům střední školy. Navrhované kursy měly býti společné pro muže i ženy.

Po všeobecném vzdělání žádal Masaryk, aby bylo světové, ale při tom i skutečně národní. Právil: Všeobecné vzdělání, vzdělání, po kterém každý myslící člověk prahne, musí býti světové. Ale to neznamená tékat po světě, politický národní kosmopolitismus, nýbrž pochopiti svět z našeho českého hlediska... My světovosti nedosáhneme cizí pomocí, nýbrž musíme si ji dobýt prací vlastní; právě ze svých poměrů musíme udělat poměry světové... Česká otázka musí být světovou... Každý ví nejlépe, kde ho bota tlačí: my známe nejlépe domácí poměry a tudíž, když přestane taková tékavost, kterou my máme, když nebudeme hledat světovosti tam, kde není, když se zkoncentrujeme na sebe, poznáme teprve skromné své síly a dovedeme s nimi lépe hospodařit... Musíme o to usilovat, aby naše vzdělání všeobecné čím světovější, zároveň bylo tím národnější, t. j. pochopením pravého ducha českého a naší historie. (Jak pracovat, vyd. z r. 1928, 58.)

Masaryk byl přesvědčen, že pravým vzděláním připravíme náš národ pro svobodu. Ve svém spise o Karlu Havlíčkoví praví: »Naše přesvědčení je, že svoboda bez vzdělanosti národa je nemožná, a proto bude naše hlavní péče, rozšiřovat podle sil svých vzdělání. Jen vzdělání národové mohou býti opravdově svobodni, a proto musí opravdový přítel svobody k tomu pracovati, aby vzdělání nejen jako posud bylo omezeno na některé stavy, nýbrž aby poznenáhla celý lid se vzdělal a poučil. — Lehko jest lid, zvláště nevzdělaný, dráždit, těžko vzdělati.«

A jako president v rozhovoru s S. J. Volfem, uveřejněném v několika dánských časopisech, pravil: »Ani všeobecné právo

nezachraňuje národ, nezabezpečuje národu trvalého bytí, jestliže národ nedosáhl vysokého stupně osvěty a vzdělanosti, takového stupně pokroku, při kterém brutální síla musí ustoupiti před hlasem veřejného mínění a silným vlivem pravé humanity.« A k této humanitě musel a musí býti národ ustavičně veden a vychováván.

Masaryk byl s Havlíčkem pevně přesvědčen, že nás spasí jen poctivé vzdělání, vnitřní síla mravní, vyšší duchovnost a upřímné pěstování zásad pravdy, práva a spravedlnosti. Celý jeho život byl veden důsledně ideou, kterou tak pěkně vyjádřil v »České otázce«: »Osvětlit a oteplít hlavy a srdce všech... duchu dáti moc nad hmotou... potlačití samolásku!« Proto svobodu národa připravoval vytrvalým bojem proti každému zpátečnictví, bojem za svobodu školy a učitele, hodnocením zdravého rozumu a povyšováním hodnot duchovních nad hmotné, řídě se svým známým tvrzením: »Bez revoluce a reformace hlav a srdcí není vydatné revoluce politické.«

Velikou předností Masarykových lidovýchovných názorů bylo rozšíření oblasti lidovýchovného působení a doplňování složek duchovních složkami výchovy tělesné. Masaryk neviděl v člověku jen tělo nebo jen duši; viděl celého člověka, tělo i duši, a v duši opět rozum, cit i vůli. Připomínal častěji, že mnozí pěstí jednostranně intelektualismus a zapomínají na harmonické pěstění všech duševních a tělesných sil a vlastností. V úvodníku »Lidových novin« ze dne 19. září 1937 pěkně dokazuje Ferd. Peroutka, že Masaryk nejen hlásal důležitost tělesné výchovy, ale též sám podle toho žil a proto zemřel jako nejkrásnější evropský stařec. »Svému národu byl vzorem i svými výkony tělesnými a jeho postava hodila se k tomu, aby nesla vavříny, jež si jeho duch vysloužil. Příroda zajisté dala mu na cestu životem nevšední dary tělesné, ale i ty mohly býti promarněny duchem méně pozorným. Nic na světě není zadarmo, také fysicky krásné Masarykovo stáří nebylo zadarmo; bylo výsledkem vůle a pěstění.«

Pro tělesné zdraví, které je podmínkou zdraví duševního a mravního, projevoval Masaryk velké porozumění i ve svém důsledném boji proti alkoholismu, jenž mu byl zároveň bojem proti etickému a tím i sociálnímu indiferentismu, který z alkoholismu pochází. »Povznesený, obnovený člověk — to je náš úkol a k jeho řešení jest nutná vedle ostatních snah opravdu pokrokové etiky také abstinence od alkoholu. V tomto smyslu platí slova: budoucnost patří střízlivým, totiž všem, kdož se rozhodli pro vyšší, mravnější světový názor a způsob života.« (O etice a alkoholismu, 1912.)

Pravý lidovýchovný význam Masarykův netkví jen v jeho lidovýchovné teorii, ale hlavně v jeho příkladné praxi na tomto poli. Můžeme říci, že celým Masarykovým životem vinula se jako červená

nitka nejpoctivější snaha po ustavičném duchovním a mravním vzrůstu k výšinám osobní dokonalosti. Sám se stále udržoval na vzestupné cestě všestranného tělesného, rozumového, citového a mravního zdokonalování a žádal též po nás, abychom na své sebevzdělávání a na vzdělávání svého okolí nikdy nezapomínali.

Lidovýchovnou činnost nepovažoval nikdy za velkomyslně prokazovanou milost, za obět nebo oblažování jiných, ale vždy za svatou národní povinnost, které se věnoval horlivě od prvních počátků svého veřejného působení. Byl mezi prvými, kteří se činně účastňovali universitních extensí, přednášejí s úspěchem v Čechách i na Moravě. Svůj vědecký svět neodděloval nikdy od denního života, nebyl povýšeným učencem, který nezná širokých vrstev našeho lidu, ale vždy ochotně šel mezi lid, s lidem cítil, lid miloval a pracoval s lidem pro lid.

Masarykovi nestačilo však popularisovati jen vědu, žádal též popularisování umění. Vhodně proto připomenul v den jeho pohřbu rozhlasový reportér u Národního divadla, jak rád navštěvoval náš první prezident divadlo. V rozhovoru s redaktorem »Večera« v r. 1926 pravil mimo jiné, že divadlo je vedle tisku a školy hlavní národní výchovou.

Jako praktik osvědčil se Masaryk znamenitě i na poli řečnickém a dal nám příklad řečníka, který s vědomím odpovědnosti za každé své slovo dovede promluvit k lidu co nejpřirozenější a nejsrozumitelnější formou. I o nejtěžších problémech vyjadřoval se vždy jasně a přístupně. V jeho řečnickém vystupování nebylo zbytečných formalit, povýšenosti a frází. Měl-li přednášet, přistoupil — jak vykládá Herben — k předsednickému stolu, bez poklon a řečí podal předsedovi a ostatním dvěma — třem občanům ruku, po zahájení prostě vstal a začal jasně, přesvědčivě a poutavě vykládat, ne kázat, ne rozčilovat, ne poučovat, ale klidně vysvětlovat vlastní předmět jednání. Mluvil často přes dvě hodiny, a přece nikdo neodcházel před ukončením schůze. Za jeho řeči nebylo nepozorného šumotu, kašlání nebo jiných projevů nepozornosti; celé shromáždění zrovna viselo na rtech řečnickových. Herben vysvětluje Masarykův úspěch u lidu tím, že nikdy nebývalo v jeho řečech úmyslu a snahy získati si souhlas a přízeň. Jeho řeči byly přirozené a proto tak účinné.

Ve svých přednáškách nepodával Masaryk svému posluchačstvu nikdy hotových výsledků svého badání, nýbrž vedl posluchače k samostatnému přemýšlení, ke kritičnosti, již sám ochotně podroboval své názory, nezakládaje si nikdy na jakési neomylnosti učence. Jeho výklady často jen nadhazovaly otázky k řešení, rozplameňovaly srdce touhou po novém poznání a nutily k usilovnému přemýšlení. Tím ukázal, jak se má volání moderní pedagogiky po všestranném uplatňování zásady samočinnosti projevovati na poli řečnickém.

Praktický smysl pro lidovýchovné působení projevil Masaryk přímo mistrovsky na sklonku minulého století, kdy jako profesor

dal podnět k drobné uvědomovací práci mladé slovenské generace, vedené Šrobárem. V r. 1897 měl o prázdninách na Bystřičce dvouhodinový rozhovor se slovenskými akademiky, ukázal jim cestu k srdci lidu a prostředky, jimiž třeba pomáhati slovenské pravdě k vítězství. Vavro Šrobár a Dušan Makovič činili si tehdy poznámky a z nich sestavili potom program hlasistů. Čilý osvětový ruch na slovenském venkově, činnost přednášková i divadelní byla plodem Masarykova vlivu na mladé Slováky, kteří v něm viděli svého vůdce.

Na lidovou výchovu myslel ustavičně, když svůj národ připravoval na boj za svobodu a samostatnost; na lidovou výchovu myslel však ještě více, když uvažoval o životě osvobozeného národa ve vlastním státě. Otázka všeho školství, vzdělání lidu, vzdělání a reformy publicistiky, vzdělání byrokracie a last not least: politických vůdců byla mu — jak se dočítáme v jeho »Světové revoluci« — naléhavým problémem demokracie. I jako prezident projevoval proto Masaryk vřelý zájem o lidovou výchovu; zůstal vlastně i na křesle presidentském svou povahou a některými významnými skutky vzorem lidovýchovného pracovníka. Hned po návratu do osvobozené vlasti poučil názorně všechny vůdce našeho národa, vůdce politické i kulturní, jak důležitá je mravní bezúhonnost ve vedení lidu. Každý z ministrů a jiných státních hodnostářů dostal tehdy od prvního presidenta zajímavý dárek: vkusný balíček, v němž byly tři kousky mýdla. Takto chtěl Masaryk říci, co má zdobiti všechny ty, kdož mají vésti národ: čisté ruce a čisté svědomí.

Československou lidovou výchovu podepřel Masaryk v roce svých 75. narozenin skvělým činem. Daroval Svazu osvětovému v Praze 4,000.000 Kč a tím mu umožnil, aby se přeměnil v Masarykův lidovýchovný ústav, k němuž byli přibráni jako kmenoví členové Dělnická akademie, Matice slovenská, Československá obec sokolská, Svobodné učení selské a Ústřední škola dělnická, jako přidružení členové Svaz dělnických tělocvičných jednot čsl., Svaz národních jednot a matic, Osvětový svaz pre Slovensko v Bratislave, Zemské ústředí osvětových sborů v Brně a Ústřední matice divadelního ochotnictva československého.

Čím bylo zřejmější, že lidová výchova připravuje nejspolehlivěji občany k pravému demokratickému životu, tím opravdověji zajímali se lidovýchovní pracovníci o Masarykovo předválečné působení v službách lidu a učili se z Masarykova skvělého příkladu. Mnoho se dozvěděli z Čapkových »Hovorů«, v nichž je mimo jiné zachycen překrásně obraz Masarykovy skromnosti ve veřejném životě: Masaryk se nikdy netlačil do popředí a nerad se vystavoval pohledům lidí; vždy se vzpíral jakémukoliv vystupování na veřejnosti. Proto neměl nikdy mnoho spolkových funkcí, zvláště ne těch, které jsou pro pouhou reprezentaci. Před-

sednická místa dával jiným a sobě ponechával tu nejtěžší drobnou práci, práci »mikroskopickou«, kterou nikdo nekoná rád. Imponovalo mu vždy postavení služebníka velikých ideálů lidstva. Tak se konečně díval i na svou úlohu presidentskou. Právil: »Nikdy jsem se nepokládal za víc než za dělníka v tomto velikém státě, za dělníka, který bude šťastný, když všichni v jedné ideji, v jedné myšlence se sjednotíme, aby bylo skutečně na zemi to, co bylo hlášáno dva tisíce let před námi: Království boží.«

Je proto přirozené, že narozeniny Masarykovy byly každoročně předmětem zvýšeného zájmu všech lidovýchovných pracovníků v našem státě. Tento zájem vzrostl ještě více, když na oslavu osmdesátých narozenin presidenta Masaryka byl den 7. března 1930 prohlášen vládou republiky za den velkorysé, celostátní akce kulturní jako DEN OSVĚTY. Od té doby vidí naši pracovníci v 7. březnu podnět ke kulturnímu činu a tak DEN OSVĚTY bývá vhodnou příležitostí ke knižním darům knihovnám, ke kladení základních kamenů kulturních domů, k zakládání okresních a krajových knihoven a p. DEN OSVĚTY je dnes v četných obcích, kde věci dobře rozumějí, kulturním svátkem, oslavovaným nejen slovy, ale i kulturními činy.

Jak Masarykovi přibývalo let, tak rostla i láska a vděčnost lidovýchovných pracovníků k jeho dílu. A tento náš vřelý poměr k velkému vůdci v službách lidu nedovedla ochladiti ani smrt. S touž vroucností jako dříve pohlížíme dnes na Masarykův odkaz, který je nám příkazem: Pracujte, aby Československá republika byla skutečným královstvím božím, říší práva, pravdy a spravedlnosti — královstvím Pravdy a Lásky.

Podějme si v duchu všichni ruce, kdo dobře smýšlíme s touto zemí, podívejme se navzájem do očí nezakalených ani slzami ani vášněmi všedních dnů a řekněme si poctivě a mužně: Žádný z nás ho nemůže nahradit, ale všichni dohromady, spojení srdcem i vůlí, ho nahradit můžeme a musíme. Československá republika je dědictvím, které nám zanechává, na ní jest nám osvědčiti svou vděčnost k němu i opravdovost a ryzost naší úcty a lásky. Jediná tryzna, kterou československý národ může uctíti svého syna největšího, je v slibu a přísaze, že dílo, které on slavně založil, bude dokončeno, že jeho odkaz bude naplněn, že tato republika obecnou vůlí všeho lidu svého bude vpravdě republikou Masarykovou. (»Lidové noviny« 14. září 1937.)

President Osvoboditel.

Již více historicky vynikajících hlav státu dostalo název Osvoboditel, ale dosud nikomu tak přirozeně nenáležel jako T. G. Masarykovi. To nebyl čestný titul propůjčený z lásky národa, to byla samozřejmost. Tak jej nazval lid po výsledku jeho práce a Národní shromáždění vykonalo pouze vůli lidu. I kdyby se tak nebylo stalo, T. G. Masaryk by ten titul nesl v srdci lidu. Nebyti Masaryka, nebylo by samostatného československého státu. To je fakt, na kterém nikdo ničeho nezmění. Našlo se sice dosti falešných proroků, kteří osvobození národa reklamovali pro sebe a chtěli alespoň zmenšiti zásluhy Masarykovy, ale byli odsouzeni národem. Jsou v propadlišti dějin a mladší generace o nich ani neuslyší.

Zato T. G. Masaryk!

Snad někdo namítne, že legie vznikly bez Masaryka. Ano, dobrovolcké skupiny ve všech spřátelených státech vznikly spontánně — to byl výsledek vlastenecké výchovy, ale to můžeme tvrditi sami, že bez Masaryka byla by se opakovala historie třicetileté války, kdy jsme také měli ve švédském vojsku své české legie, které velmi vydatně pomáhaly, a přece Češi byli nakonec opuštěni, vůbec se na ně zapomnělo přes úpěnlivé prosby Komenského. I ve světové válce legie bez Masaryka byly by pouhou rytířskou epizodou, kterou by s pohnutím četl příslušník národa, žijící pod cizím panstvím. Za velikost a počet vojska vděčí legie pouze Masarykovi.

Masaryk byl pro legionáře něčím více než vůdcem. Nedá se to ani vyjádřiti, ale cítíme to ve svém srdci. Nebyl osobně příliš znám, ale již to, že se rozhodl organisovati odboj, opustiv rodinu, která za to upadla do persekuce, to mu učinilo v srdcích legionářů místo, že již se tam nikdo mimo něj nevešel. V něj věřili všichni vojáci jako evangeliu. Jemu za světové války věří všichni dobří Češi na celém světě. Všichni cítí, že jen on je povolán k tomu, aby povstal a postavil se v čelo národa, když se naplnili dnové, aby se vyplnila věštba Komenského.

Píší mu dělníci, pracující ve zlatých a dýmavých dolech jihoafrických, píší mu američtí farmáři a horníci. Čeští dělníci v cizině rozhodují se odváděti národní daň. Pracují přes čas a posílají takto vyzískané peníze Masarykovi na zahraniční odboj. To bylo mravní posilou jeho a tak mohl také s hrdostí říci, že jsme nevzali od spojenců ani haléře a vše si zaplatili sami. Ale do dějin národa také patří, že to byli nemajetní lidé širokých a středních vrstev, kteří se pro republiku bili a kteří dávali na odboj. Boháči čeští doma i za hranicemi stáli stranou. Krásně to charakterisoval T. G. Masaryk, když ho přátelé vyzývali, aby napsal českým boháčům v Americe osobní dopisy: »Ne! Já jsem

nepsal pensylvanským havířům, nebudu také psátí chicagským a newyorským milionářům.« Nepsal a československá revoluce se bez nich docela dobře obešla.

Kdo z legionářů znal Masaryka, ten byl na to velmi hrdý a druzí mu záviděli. O profesoru Masarykovi se hovořilo všude, při čaji, za pochodu, na rozvědkách.

Hasly hvězdy — mizela tma, červenal se východ. Z nočních rozvědek se vraceli hoši. Za frontou u divise zasedli nad kotlíkem čaje. Vyprávěli. O zážitcích na rozvědce, jak se střetli s rakouskou hlídkou, o zprávách, které přinesli veliteli divise. Mluvílo se o známých, myšlenky zalétly na drahé ve vzdálené vlasti. Ale jen na chvíli a již se zase hovoří o slavném dnu, až budeme svobodni ve svobodné vlasti. Jen aby Masarykovi se nic nestalo. To by byl konec. Nikdo jiný by to nedovedl a nikomu jinému by tak nevěřili. Panečku, to je člověk, to je jiný diplomat než ti druzí. A na všechno pamatuje, na vše myslí. To není jen tak založit, stvořit nový, samostatný stát. Takový stát potřebuje zákonů a Masaryk na všechno myslí, připravuje také zákony pro budoucí stát. Jen aby mu nepřátelé Rakušané nebo Němci nic neudělali. To by byl konec. Snad by to ani jeho přátelé neprozradili a dále by vedli odboj jménem Masaryka, jak to též bylo kdysi dávno v Řecku, že vojáci svedli vítěznou námořní bitvu v domnění, že je vede jejich vůdce, který ležel mrtev ve své kajutě. Ale to by se poznalo. Kdo by to, prosím, tak dovedl jako on? To není nadání, to je osudové poslání. Nebylo jediného vojáka, který by nejmenší myšlenkou pochyboval o Masarykovi.

Přišel rok 1917 a s ním ruská revoluce. Přání ruských legionářů je splněno, Masaryk jede do Ruska. Čekají na něj v Petrohradě, v Kijevě, v Moskvě, v Bobruisku, na Ukrajině, čekají na něj hoši na frontě.

V Bobruisku to bylo, kde vojáci naši řekli Rusům, že přijede český král. Tam to bylo, co řekl Masaryk plukovníkovi, který se omlouval, že vojenské defilé nebylo bezvadné: »Já jsem se nedíval na nohy, já jsem se díval do očí a, pane!, tam jsem viděl!« T. G. Masaryk se vůbec uměl zadívat člověku do očí, jako by ho chtěl celého prosvítit a proniknout.

První pluk poslal k Masarykovi posly s pozváním k návštěvě. Pro množství práce s úřady došlo k ní teprve v srpnu 1917, po ústupu od Tarnopole — na Ukrajině v Berezne. Zdálo se, že nepřijede. Dalo se do deště, lilo a lilo. Hoši chodili celí zamračení. Ani na pozdrav mužů neodpovídali, ani si s dětmi ve stavení nehráli, hospodyně vody nepřinesli, s děvčaty nezažertovali. Kroutili nad nimi hlavami chazainové, mrzely se chazaiky. Co se Čechům stalo? Bodejť by se nezlobili? Tolik se těšili na svého vůdce a teď se jim to tak pokazí. Ale den před příjezdem jakoby zázrakem vysvitlo slunce. Trávníky oschly a tak 15. srpen 1917 byl pro první pluk dnem veliké slávy. Přijel — vysoký, statný. To byl on. Ano s takovým úsměvem, s takovou dobráckou a

moudrou tváří si ho představovali. Rozhovořil se. — »Pánové«, řekl nám v proudu řeči omylem. A pánové — dobrovolci — stojí jako svíčka a usmívají se. »Musíte mi to, hoši, prominout, stále hovořím jen s politiky« ... ale nás hrálo srdce.

Poslali jsme k němu deputaci, aby dovolil nazvatí první pluk plukem Mistra Jana Husi. »Ale vždyť Hus nebyl vojákem«, namítá Masaryk. To my víme, ale bojoval za pravdu a svobodu, tak jako my bojujeme. A Masaryk se usmál a první pluk dostal svoje jméno.

Bez Masaryka byly by se ruské legie v revolučních bouřích rozplynuly. Masaryk byl jednotící osobou. Jeho myšlenky byly vůdčí. On to řekl! Je to tedy pravda, říkalo se, když náhodou vznikla nějaká bratrská rozepře. Byl naším otcem. Ruská brigáda prohlásila Masaryka svým diktátorem. Byl diktátorem srdcí a duší. Bylo domnění, že celá legie přijde najednou domů, nerozejde se však, ale bude tak dlouho sloužit, až Masaryk jako diktátor udělá v zemi pořádek. Pane, takových sto tisíc legionářů vydá za tři sta tisíc vojáků. Bohužel, nestalo se tak a ještě dnes je většina legionářů toho mínění, že by republika po všech stránkách byla na tom lépe, kdyby byl měl alespoň dva roky plnou moc president-diktátor T. G. Masaryk za podpory legií. Ale jeho pravomoc byla zákony omezena a tak mnohé z jeho krásných myšlenek a plánů nebyly uskutečněny. To jsme si řekli také v Praze o pohřbu, kde jsme svého tatíčka doprovodili naposled. Vzpomínali jsme na krásné chvíle, prožité s ním v Rusku, kde jsme mu byli tak blízko. Seděl s námi na trávníku a mluvil jako otec ke svým dětem. Vzpomínali jsme na telegram ze 7. března 1918, kdy nám vzkazoval pozdrav. Všichni, třeba po jednom, do Vladivostoku, já jedu do Francie jako váš kvartýrmajster. Zalétali jsme myšlenkami na naše legionářské sjezdy, kdy přicházel, aby nám teple řekl: »Já jsem, hoši, rád, když vás vidím pohromadě.« Mrzel se, když bylo legionářům křivděno — a bylo těch křivd dosti.

V den jeho pohřbu plakal celý národ, ale nejvíce legionáři. Již k nim nepřijde a nepromluví. Tažte se těch jeho vojáků revoluce, zda viděli při defilé nádherné uniformy cizích zástupců, zda viděli členy vlády a samotného presidenta republiky. Řeknou vám, že ne. Viděli jenom rakev na lafetě a to ostatní jim zakryla clona hořkých slz. Naposled vypjali svá prsa a hlavy před ním — ale již se jim nezadíval do očí, již neviděl, že přišli k němu.

Odešel první a největší legionář, nejstarší bratr a dobrý táta, odešel k bratřím od Zborova, Bachmače, Volhy, Sibiře, Dos Alta, Champagne. Odešel k velikému sjezdu bratrstva, aby jim řekl, že legionáři zůstali titíž, jako byli za hranicemi, a že celý národ se stal národem legií a národem Masarykovým.

Zemřel náš Osvoboditel — náš otec — náš Velikán, ale svým duchem bude věčně mezi námi.

ČERNÁ ZEMĚ

Číslo 2.

Mor. Ostrava, 1. října 1937.

Ročník XIV.

Vojtěch Martínek:

Jak nás zapalovaly.

Na Ostravě ležel těžký dech letního nedělního odpoledne, hlomozné tempo pracovního shonu se uvolnilo, znavené ulice jako by se protáhly. Sluneční příval padal umdleně, jak jej pohlcoval šedý oblak kouře a uhelného prachu.

Ale od karolinských koksoven, těsně u nejživější tepny města, svítily i dnes žluté a fialové plameny. Jejich zážeh se lámal na stěnách pokojíku a házel kmitavá světla na mladé tváře: to osm nebo deset studentů se sešlo, jak je volaly nepsané, ale tím závažnější příkazy tajného »literárního a vzdělávacího kroužku.«

Je tomu dnes šest a třicet roků. A kde jste dnes, všichni vy kamarádi, kteří jste sedávali v lavicích matičního reálného gymnasia ostravského, té školy, kterou si šlapané ostravské češství tak těžce postavilo za vdoví groš přes všecek surový útlak panský? Kde jsou vaše umělecké sny, kde jsou vaše výpravy do dalekých zemí? Ano, setkávám se někdy náhodně s někým: jeden pospíchá, neboť jej volá řízení u soudu, druhý jde k pacientovi, třetího volá šachta — a kolika nad hlavou už roste tráva zelená!

Ale tenkrát jste byli švarní chlapci, měli jste šestnáct a sedmáct let, měli jste horoucnost mládí. Jedni veršovali a druzí skládali zápalné proslovy, jedni se cvičili v recitacích a jiní snad snili o vavřínech hereckých. A malíři byli mezi vámi a muzikanti. Ovšem musy mladistvých let jsou nevěrné a utíkají, když chlapec doroste a opustí školní lavice — a skoro každý se rozloučil s chlapeckým blouzněním. Ale tenkrát ta horoucnost byla jak plamínek, který svítil nad hlavami. Snad to všechno bylo velmi směšné, studentské veršování ubohé a nepůvodní, recitace hlomozné, debaty pošetilé — ale jak ty hodiny povznášely hlavy! Každý, o kom se prozradilo, že veršovnický hřeší anebo že si za Ostravou někde u hald básničky přednáší, byl kamarádsky, ale ne bez žárlivosti přijat do chlapeckého symposia. Chlapeckého opravdu, neboť matiční ústav měl jenom čtyři třídy. Byl jsem mezi nimi nejmladší a nejdrobnější, čtrnáctiletý chlapec, který přišel do Ostravy z chudobného a opuštěného lašského městečka; kamarádská nediskretnost vytáhla sešit veršů s náměty nadmíru chmurnými a tak jsem byl přibrán do tajného bratrství.

Program byl jak obyčejně: nejdříve se probíraly příspěvky do psaného časopisu a byly kritisovány velmi nešetrně, a když se takto nejchoulostivější část skončila bez otřesu, začal oddíl radostnější: recitace i hudební produkce. Ovšem přednášet básničku, která byla ve školních čítankách, považovalo se za důkaz zřejmé zaostalosti. A tu se postavil k oknu, právě do plamenného kmitání z blízkých koksoven, nejlepší recitátor, chlapec s plavou dlouhou hřívou, kterou nosil s hrdou povýšeností, a zpaměti přednášel básničku zcela novou, nám do té doby neznámou... Do natlačené světnice, do kalného dusna ostravské neděle, zazněly první verše: »Z Frydku je Bernard Žár, proto svůj zapírá národ —«

Tak jsem slyšel před šestatřiceti roky po prvé historii o frydeckém odrodilci a tak se do studentské paměti po prvé vrylo jméno: Petr Bezruč. Po prvé — ale nikdy se od té doby neztratilo a nevybledlo.

A jsou výjevy, které si pamět udržuje s podivuhodnou přesností, s doprovodem i všedních podrobností, ba i s citovou vlnou, která je oblévá; nedělní odpoledne, kdy vlasatý recitátor přednášel s prudkým důrazem frydeckou baladu Bezručovu, je z nich.

Byl to silný úder, který jsem tenkrát pocítil. Byla to těžká ruka, která nám padla na chlapecké hlavy. Vědomí, že slyšíme něco zcela jiného, než byly všecky dosavadní básničky, něco mnohem prudčího, drsnějšího, nás zachvátilo nadobro. Všecky jiné básně byly slavnostní, vyšperkované, navoněné — ale ty nové verše se valily bez ozdob, kreslily skutečnost, ale v jakémsi zveličeném rozmachu, předváděly nám kus života, který jsme měli na dosah ruky. To nebyl chmurný jarl Ivo, který nechtěl platit daň z moře někde na severu, to nebyl ani mocný lešetínský kovář, který s rozhalenou hrudí očekával bodáky, to nebyla pověst a neškutečná událost, ale ten příběh se nás přímo a bolestně dotýkal. Arci jsme byli chyceni prudkým kontrastem hodující společnosti u frydeckého grosbyrga a plačící matičky na dvoře, jeho pýchy a bědného umírání, ale nejsilnější otřes byl: že žalující slovo zaznělo z naší země, z našeho utrpení, že je to náš básník, náš hlas.

Jak by mohlo být jinak: vždyť jsem také na frydeckou poutel se světlem v očích a také jsem byl provázen dunivými a hlaholnými tóny frydeckých zvonů od poutnického chrámu, vždyť jsem si také, snad desetiletý chlapec, prohlížel štíty domů na frydeckém rynku a rozložitý zámek na jeho okraji, vždyť už tenkrát mě udeřily pokroucené názvy a honosná němčina na štítech, vždyť už tenkrát jsem cítil, že ta pyšná němčina je panskou výsadou... Do té němčiny se frydečtí občané oblékali jako do parádního šatu, a přece nemohli zapřít své moravské tváře. Ne, neměli jsme zrovna v lásce frydecké odrodilce, pyšné povýšence, a přezdívka »škobrtok« nebyla věru lichotivým oslovením. Naše řeč byla prokletých pariů řeč a blahobytný Ber-

nard Žár, když vyšel před svůj dům na rynku, se jí vysmíval. Ovšem, znali jsme ho, znali, ten odmítavý postoj, tu vyvýšenou hlavu, i když jsme neznali jeho pravého jména: v jeho tváři se slily desítky obličejů frydeckých.

Zaníceně jsme opisovali básně neznámého pěvce. Sešitek časopisecké přílohy, v níž byly po prvé vytištěny zápalné verše, se neodvratně rozpadával pod dychtivými studentskými prsty, které črtaly rychlé litery do svých sešitků. Každý chtěl mít své znění žalobných a buřičských veršů, když se nebylo lze zmocnit časopiseckého originálu. A chytil-li Bernard Žár, tím více udeřila Ostrava a Kdo na moje místo? Jak by mohlo být jinak? Z té černé země jsme rostli, ten černý vzduch jsme dýchali. Bratři jednoho, otec druhého, strýc třetího stáli u vysokých pecí nebo se spouštěli do černých šachetních propastí. Cítili jsme se všichni bratry a dětmi hutníků nebo horníků; v nich byl základ ostravského češství. A my všichni, kdož jsme chodili do české střední školy, poznávali jsme na každém kroku, co je cizí nadvláda. Mluvily o tom tvrdé úřední nápisy, mluvily o tom štíty nad obchody. Německy mluvil úředník, německy mluvili nádražní zřízcenci, německé byly Vítkovice, němečinu lámali i policajti. Když za večera plynuly na obloze záplavy od vysokých pecí ve Vítkovicích, když dýmový sloup zarámoval žluté plameny, bezděčně jsme viděli mocný stín, jak se zdvíhá z ohně a kouře — ale ten stín hrozil. Všichni vy na Slezské, všichni vy, dím... já semknutou brvou jsem vrahy ty měřil... Tam, kde jsme se všichni ohýbali, tam, kde jsme viděli v závodním portýrovi většího pána, než byl náš profesor, tam ten veliký a pochmurný odbojník hrozivě zakřičel, a větším pánům, než byli portýři, škrabáci, dozorci, policajti: strašně bohatým a mocným pánům, o nichž jsme ani jasně představy neměli, jež jsme viděli jenom jako zářivé tyranské »něco«, ponořené do hromad peněz....

Byl to mocný otřes, na nějž se v životě nikdy nezapomíná..

Vytahuji si ohmataný sešit, černý, se zažloutlými listy — tam si před šestatřiceti roky zapisoval student Bezručovy básně... a ty ho zapalovaly...

A když konečně vyšel svazeček Slezského čísla, musela by být koruna přikryta nejtěžším kamenem, aby se nedostala do knihkupectví a neproměnila v knížečku. Dnes vidíme, jak je to vydání chudobné, nevzhledné — ale kdo by tenkrát na to dbal! Vždyť se ten drobný svazeček zdál nejzářnější knihou na světě. Kdo byl jeho majitelem, cítil hrdost. Nám, chudobným synkům ostravským, málo bylo požehnáno na statcích pozemských — ale za ten pocit nebyla žádná cena dosti veliká. Po kapsách byly natlačeny ony knížečky a provázely nás do školy, na procházky. Když jsem se zatoulal za vítkovské hutě a jenom utlumeně slyšel pyšné rachocení strojů, na haldách sirnatě zžíhaných a nad černou Ostravicí jsem vytahoval se zbožnou oddaností sešit... »Noc zřela mi z očí, dým z nozder mi vál...«

Vždyť ty verše tryskaly přímo z rozryté země, vždyť ji vydechoval proud řeky do spálené trávy...

Bezručovy verše mi naplnily duši. Můj bratr, závodní strojvůdce, mě nejednou vozil na malé hlomozici lokomotivě v noci po závodech. Plno světla, jež se lilo v červených a žlutých vodopádech. Ohnivé pruty se míhají jak hád'ata. Nesmírná kladiva hřmotí a bijí do rozpálených plátů. Do letní noci se zmítá moderní peklo a řve, bije, rachotí. Ale jak těžké jeřáby zdvihaly kusy železa, jak bílý tok syčel, jak pára hvízdala, volal z divokého zmatku jasným hlasem verš. Slyšel jsem: »...mějž prs kryt krunýřem ocelovým, tisícům k útokům zavel...«

A potom se jednou objevil za výkladní skříní knihkupcovou výtisk Slezských písní, ale zvláštní: byl věnován profesoru našeho ústavu Adolfu Kubisovi a byla tam básnickovou rukou připsána nová báseň, Žermanice. Studentské oči se dychtivě přitiskly na sklo. Básníkův rukopis... Droboučké řádky vyplnily stránku. »Vody jí nepodá žádná jiná...« Komu patří ten rukopis, kdo je ten neznámý básník? Hutník, »hamerák«, který se smaží ve výhni huti? Havíř, který denně bije širokým kladivem do stoly? Nebo snad dřevorubec se sekýrou na rameni, který v zelených lesích potkává záletného i ukrutného markýze Géra? Nebo pán? Ale kdo, kdo?

Ale ať je tak či onak: jeho jsme neznali, jeho tvář jsme neviděli, ale jeho hlas jsme slyšeli. A ten hlas nás vyháněl o prázdninách: za mnou, v mých šlépějích! Musel jsi, ostravský a slezský synku, vidět krchov na Starých Hamrech, kam hodili sebevražednou Maryčku, musel jsi sestupovat s Lysé k Frydlantu zrovna jako básník, když se potkal s horským zbojníkem Ondrášem, musel jsi ve vražedném žáru šlapat cestu od Frydku k Morávce, musel jsi postát ve svátečním tichu na krchově v Hrabové, kde Bůh je chud jako my a má podnes kostel s dřevěnou věží, musel jsi stoupat na Hrabýň, kde kázal tenkrát ještě žijící pan farář Böhm, a musel jsi se dívat od Děhylova na Hučín, kde sekeru v ruce kdos za stromem klečí —

A to bych chtěl zdůraznit hodně jasně: pro nás, tenkrát mladé lidi, kteří jsme rostli nad Ostravicí, Opavicí, Odrou, Olzou, pro nás, ostravské a slezské studenty z Ostravy, Opavy, Místku i z německých ústavů, pro nás, do jejichž mladých rozletů zalehl mohutný hlas Slezského čísla na počátku století, pro nás nebyla ta básnická knížka jen uměleckou sensací, byť sebe prudčí a naléhavější. Pro nás se podivuhodně proměňovala v život, množovala jej, zesilovala jej. Právě proto, že tak důrazně nám ukázala naši bídu národní a sociální, že ji přelila do básnických tvarů tak palčivých, že nás brala za ruku a vedla nás k zastavení křížové cesty, že její věty se vřezávaly do posledního nervu, právě proto jsme pochopili svůj osud. Ne v tom smyslu, že bychom věřili v neodvratný konec. Stalo se něco jiného: Bezručovy žaloby byly napsány do našich srdcí tak žhavým písmem, že jsme se uvědomili, že jsme nesli

své slezství a ostravanství, svůj sociální a národní úděl, s jakousi hrdou povýšeností vyděděných. Člověk, jenž si neuvědomuje svůj osud a svou pospolitost, ustupuje, poníženě hřbet ohýbá, skládá ruce v klín — ale horoucí pochopení přeměňuje i nejčernější zoufalství v čin.

I za to, nejen za velké básnické dílo, jsme povinováni díky Petru Bezručovi.

Do našeho mládí zaznělo jeho slovo. Jeho verše zrychlovaly naši mladou krev. Z našich duší k jeho — byť dlouho neznámé podle jména občanského — se rozpínal velký světelný most. Cítil to i básník sám, když ostravským studentům napsal:

»Já — po mých verších nech nebylo nic —
stojatou vodou hnul trochu —
vím, že mi hořela srdce vstříc
slezských a ostravských hochů!«

Hořela — a jakým čistým plamenem! I dnes cítím ve spáncích jeho žár.

Velký sen mládí, sladký i bolestný, báseň i tvrdá pravda; musíš na něj myslet po desítkách let stále se vděčným záchvěvem v srdci.

Poznámka. Tato vzpomínková črta k výročí Petra Bezruče úmyslně zachovává jeho pravopis ve jmenech Frydek, Frydlant proti obvyklému Frýdek, Frýdlant. — Připomínaná báseň o jarlu Ivovi je »Západ« od Jaroslava Vrchlického (z knihy »Staré zvěsti«), někdy hojně recitovaný.

Dr. M. Matula:

Petr Bezruč, lyrik slezské země a slezského lidu.

Je jedna skladba vynikajícího hudebního skladatele, pocházejícího z našeho kraje, z východní Moravy. Nazývá se »Dumka«. S tichým steskem se v ní v dlouhých tazích smyčce ozývají housle, jež jemně doprovází klavír. Po dlouhé chvíli se najednou zrychlí tempo: smyčec klouže po strunách ve vášnivých arpeggiích, klávesy piana bouří. Pak dostává tento vzruch na okamžik dokonce taneční rytmus. Ale vše se zase uklidní, zase přitlumeně a jako zamyšleně promlouvají housle a k nim se nehlučně druží klavír.

Hudba — toť jistě lyrika nejčistší. A tato lyrika tónů v uvedené skladbě se zdá dobře vyjadřovati to, co jest také obsaženo ve veršové lyrice Petra Bezruče, a zejména v jeho číslech našemu srdci nejbližších. Neboť u každého básníka se najdou verše a básně, jež jsou nám zvláště milé, jež velmi dlouho vyznívají v naší duši. Je dobře, když je v básníkově díle mnoho takových míst. A není dobrou známkou pro básníka, zůstane-li nám z něho po čase jen zcela matný dojem, i když nás na poprvé oslnil blyskavou krásou nejrůznějších obrazů, ohlušil přívalem slov. Jestliže aspoň něco z básní-

kova díla utkvělo hlouběji v naší duši, jestliže jsme jeho dílo nejen četli, nýbrž aspoň v něčem také vnitřně prožili, tehdy byl teprve mezi námi a básníkem pravý poměr, jaký má být.

Jsou v Bezručově sbírce čísla, a je jich velmi mnoho, jež upomínají na vzrušenou střední část oné hudební »Dumky«. Jsou to všechny ony básně, vyjadřující v slovech nenávisti proti národním nepřítelům trpký národní osud, nebo drsně kreslící bídu a potupu sociální a bouřící proti této křivdě. Jsou dostatečně známy, jejich rčení stala se dnes obecným majetkem. Otázky v nich nadhozené jsou již částečně zodpověděny dějinným vývojem, zejména pokud jde o stránku národně-politickou. Ta část Těšínska — a patrně ona, kterou by již bylo sotva lze získati národní a státní české myšlenky — připadla druhému státu, v části, která zůstala naší republice, je zřejmý národní proces zpětného dobývání půdy. Jistě i ze sociálních nepravostí je dosti napraveno, a není-li, pak jde o věci, kde marně kvílelo a bouřilo na světě už tolik jiných básníků.

Snad by tedy už dnes pro nás Bezruč valně ztratil na významu bojovníka, burcovatele nebo věšce. V té úloze jej můžeme viděti už zčásti jen s historického hlediska. Ale byl, jest a vždy zůstane také básníkem, v němž se výrazně projevil duch slezského člověka i charakter samotné slezské země, čímž nutno míniti lid a kraj opavského i těšínského Slezska, mimo to pak i východní Moravy.

»Jsou duše drsné, co samy šli žitím. . . kvetly-li jednou a kvetly-li v noci, hled', rudým květem . . .« Tak se nám představuje samotář Bezruč hned v první básni »Slezských písní«. Pak »v únoru nikdy jsem ze sebe nerobil blázna, můj život tich byl jak půlnoc a teskný jak září.« Nebo v »Rybnících za Paskovem«: »Nemám rád smíšků. Mně protiven ženský ten zvyk je a dětský«. V tom samotářství, uzavřenosti v sebe, melancholichnosti a chmurnosti je ovšem hodně typicky bezručovského, ale i mnoho z povahy slezského člověka vůbec.

Nelze ovšem říci, že by pro Slezana byly všeobecně charakteristické vždy především podobná zádumčivost, uzavřenost v sebe, samotářství. I slezský člověk je veselý, povídavý, třeba i hlučný. Ale je jistě tišší, diskretnější, vážnější ve srovnání s jinými českými národními kmeny. Žádné jeho slavnosti a radovánky se nevyrovnají takovým bujným hodům slováckým, není tak až naivně povídavý jako lidé z Čech a vypadá někdy jako až zakřiknutý vůči takovému sebevědomému člověku z království.

Jistě by málokterý Slezan dovedl někomu, jehož dobře nezná, nebo vůbec komukoli vyprávěti o svých osobních nejmilejších radostech nebo nejtrpčích bolestech, o nadarmo ztraceném mládí, o zklamané největší lásce a podobně. Zvědavci by tu nějak tak, jako Bezruč v básni »Hučín«, jen nevrle odpověděl: »A co se mne ptáte?« Nejenom z důvodů národního útlaku lidí ve Slezsku »tiše svou dýchají řečí«. Nezapřádají rádi sami hovory s cizími lidmi, nebývají ve společnosti iniciátory veselí a zábavy. I písně slezského lidu, těšínského, jak nám je dal poznati na příklad Mojžíšek ve svých sbírkách, nebo opavského (ve sbírkách třeba Salichové) bývají často takové skromné, prosté, s odstínem jemné melancholie. Jako by se hodily

k zpívání někde mezi lesy kopcovitého slezského kraje a měly znít jen tlumeně, aby nerušily mír a tichý půvab osamělých rolí a temných lesů.

Krásný typ takového slezského člověka, s vystupňovanou ovšem uzavřeností povahy a diskretností citu, předvádí čtenáři báseň »Krásné Pole«. Tichý byl život Hanysa Hlubka, tiché a skryté jeho milostné hoře, tichá smrt (»je ticho v jizbě, hledí na hodiny — a na hodinách zůstal trčet okem«), tichý, nenápadný a zanedbaný jeho hrob.

A Slezan by se asi také jen plaše a prostými slovy, jako Bezruč v básni »Jen jednou«, kdyby byl výjimečně ve zvláště sdílné náladě, přiznal k tomu, čím si sám pohubil své životní štěstí.

Jak hořce a palčivě, ale zároveň přece diskretně a zdrženlivě znějí ozvuky zhrzené lásky v takové básni »Papírový Mojšl«, kde se bolest vybíjí více v povšechných žhavých útocích na ženskou proradnost, jaká něžně smutná resignace a tlumená bolest zní v krátké básni »Motýl«! Jen pohrdání vyslovuje básník nad těmi, kdož otvírají světu dokořán dveře do svého srdce (báseň »Čtenáři veršů«). Ovšem snad právě u nich bolest rychleji přebolí, po bouři dříve vysvitne slunko, když se dovedou takto obšírně vyzpovídati, odhoditi ven břemeno, jež tížilo duši, a plouti pak životem veseleji a bezstarostněji. Takovým lidem je jen potřeba s někým sdělití svůj žal, aby se ho zbavili, kdežto druhým, jako obyčejně i našemu slezskému člověku, brání jakási niterná duševní cudnost, takto odhalovati světu nejhlubší osobní city!

Je zjevem obvyklým u citlivých lidí a u básníků zvláště, že se se svým smutkem, když je nejtěživější, uchýlí k přírodě, kde nalézají uklidnění, povzbuzení, ba i návrat životního veselí, nebo aspoň tiché radosti. I u Bezruče zní už daleko jasněji taková báseň »Pluh«, kde ho vůně orané země uvádí přímo v opojení: »Půl dne naň hledět, půl dne jsem s to věru, z rozpuklé brázdy volný ssát vzduch«. Jaká to jistě úleva pro každého, »kdo v městě srdce serval na poly«, pozorovat tichou a požehnanou práci oráčovu, tím spíše pak pro citlivé srdce básníka! A názvuk radosti, aspoň takové, jako když se náhle shledáme s milým známým, kmitá v prvních verších »Hučina«: »Odrum jsem přešel. A na Střebovice, na Děhylovo a Dobroslavice. Žlutý lán řepky mi zalehl cestu, skřívánčích písni jsem počítal ke stu, buď zdráva má země!« A pak to už přímo nadšené zvolání: »Vid', moje země, my měli se rádi?« Ano, je tak krásný a radostný ten kraj za Svinovem až k Opavě, široká pole žluté řepky olejné, kopce s modravými lesy a údolí s bílými vesnicemi, bílé stuhly silnic, podél nichž vždy koncem dubna a počátkem května na celé hodiny cesty kvetly líbezné třešně a na týchž stromech pak se již začátkem června rděly dívčím ruměncem hojné plody? Kdo zná krásu toulek tímto krajem, ještě dnes ne příliš navštěvovaným městskými výletníky, odlehlým, za prudkých jarních dešťů, které rychle vystřídává milé slunko, nebo v žhavém dechu léta, kdy se vše stkví nejhustší zelení a hlava bolí z těžké vůně stromů i květin? — Kdo to jednou poznal, poznal, jak těsně souvisí krása Bezručových veršů s krásou slezského kraje.

Jiná náhoda ovšem ovane čtenáře z básně »Slezské lesy«. Viděli jste někdy takhle v deštivém září, v podvečer, kdy už není daleko do úplné tmy, Lysou nebo Smrk, na jejichž temena se zachycují těžké mraky a jejichž lesnatá úbočí hledí tak vážně a pochmurně? To si vzpomenete na Bezručovy verše: »hledíte teskno a hledíte přísne« a »padá z vás jehličí v noci a v mlze, porobeného to národa slze!«

A krása slunečného slezského podzimu (toho slavného slezského podzimu!) se třpytí v básni »Hrabyň«. Jsou to dni, »kdy lehké topasy prší s topolů v cestu a ve sny srší«, kdy »žloutnou vrby při řece a jabloně dolů se nahnou« a »pobožné zástupy na odpust táhnou«, zpívající staré, prosté a dojemné písně k Panně Marii, jež se po takové jistě únavné, ale krásné cestě sladce dívá na prosebníky. Zde Bezruč také dobře vycítil, že nábožnost slezského lidu, aspoň venkovanů, je něco živelného, co souvisí s celou jejich bytostí a krajem kolem nich.

A jen melancholický náš kraj může básníka naladiti k takovému libozvučnému, dlouhým echem vyznívajícímu povzdechu nad zmizelým mládím: »Mládí mi ulétlo tak jak dým, jak když se vlaštovky zvednou ... Zdali pak ještě vás uvidím, paskovské rybníky, jednou?«

Bylo uvedeno již zprvu, že se Bezručovy básně podobají oné melancholické hudební skladbě, kde se však jednu chvíli vyskytne i jasný taneční názvuk. Bylo také řečeno, že i slezský člověk, jenž může vždy v Bezručových verších nalézt kus sebe samého, má své zábavy a veselí. A je mezi Bezručovými básněmi několik, kde také jako by zazněla přímo taneční, břeskná hudba. Ale je málo těch míst a básník sám hned nasazuje sordinu svému nástroji, když se jeho struny rozezvují bujněji a radostněji. A že se vůbec dal na okamžik strhnouti k takovému zvuknějšímu projevu veselí, k tomu musil básníka přivést obyčejně mocnější podnět, než tichá a smutná krása slezské země, totiž na příklad výskající kyjovští šohají a děvuchy, nebo »Valčice, vínorodá zem«, kde dokonce vesele zavolá: »Srazte, děti, sklenice, čert tesknotu vem«.

Dnes je již dosti znám, aspoň ve svých základních rysech, soukromý život Bezručův. Jemu samému, jak známo, nebylo milé, že se toho veřejnost tolik dozvěděla. Ale kdo opravdu miluje Bezručovo dílo, ten se nebude nešetrně zajímati o básníkovu soukromí. Pro něho bude žít básník jen tak, jak si vytvořil o něm představu podle jeho básní, a to i o jeho soukromém životě, pokud má reflex v těchto básních. Nebude to snad vždy představa správná, ale bude poctivější a je-li poesie vyšší pravdou, tedy v tomto smyslu i pravdivější. Ostatně není třeba pozornému čtenáři veršů Bezručových vykládati na příklad, jakým byl Bezruč v soukromém životě horlivým chodcem a turistou — vždyť v tolika jeho básních se mluví o toulkách slezským krajem, o časných jitrech a pozdních večerech na cestách beskydskými horami, nebo o dlouhých pochodech prašnými, horkými silnicemi. Zde báseň dává uhadnouti věrnou životní realitu.

Bylo a bude hojnost čtenářů, kteří prožívali a ocenili Bezručovy básně po svém — a je to, jak již výše naznačeno, šťastným osudem

básníkovým, jestliže jeho dílo čtenář hodně osobně prožívá a s ním se vyrovnává.

Snad proto zaujme některého čtenáře leccos, čemu autor sám nepřikládal takovou váhu, co mu třeba i vyplývalo z pera samovolně a neuvědoměle. Snad nebude tedy s básníkem stejného názoru ve všech věcech národně-politických, jak jsou tyto názory vyjádřeny v Bezručových verších, zejména popřevratových. Ale zato věnuje čtenář třeba větší pozornost formální dokonalosti Bezručových básní, těm nadmíru dovedným, jedinečným rýmům, tomu komplikovanému veršovému metru, jež mnohdy nelze dobře vměstnati ani pod schema jambické neb trochejské ani daktylské (ač básník praví, že u něho »jenom daktyl pláče, jako šalmaj pod Beskydem«) a je zvláštností Bezručových veršů jako obsah sám. Všimne si jedinečného barevného dojmu, který dovedou evokovati Bezručovy verše (na příklad ta krvavá rudost v básni »Leonidas«) a který upomíná na podobné emoce na př. u Edgara Poe-a. Jemně zazní mnohdy v sluch čtenáři i hudební půvab Bezručova verše, jako třeba v básni »Žermanice« s jejím refrémem »nejhezčí děvcho od Těšína, nejhezčí děvče z Žermanic«, nebo v druhém oddílu básně »Dombrová« to smuteční a těžké, opravdu zvonové »Dombrová, Dombrová« na konci každého verše. V této formální stránce — ač byl v ní takovým mistrem — jistě Bezruč neviděl něco tak podstatného.

Anebo upoutá čtenáře, jak Bezruč leccos vidí v antice jinak, i než jeho milovaný Machar, jak boj před Trojou mu není triumfem řeckých hrdinů, nýbrž tragikou přemožených Trojanů, lesk císařského Říma mu není vítězstvím kultury nad barbarstvím, nýbrž surovým zdeptáním dříve volných kmenů. Jindy zaujme čtenáře, jak i exotický námět — o ptáku Didu inepitu z ostrova Mauritia — Bezruč zpracuje zcela po svém, nedá mu jižní třpyt, nýbrž jej po bezručovsku melancholicky zabarví.

A jestliže tu bylo uvedeno hojně příkladů, co všechno může zajmati čtenáře v Bezručových básních kromě jejich noty národní a sociální (ač na tu jistě kladl básník hlavní důraz), tedy je to především ona lyrika nejvíce osobně zabarvená, kde však slezský čtenář snad více než kde jinde poznává své vlastní založení, vlastní podobu a podobu i ducha svého milovaného slezského kraje, a jež mimo to patří k číslům Bezručovy nejlepších, básnicky nejčistších poesie. K této lyrice patří také z velké části ony básně, které by bylo lze nazvati cyklem o květinách, a z nichž hřbitovně teskná »Kalina« je zařazena téměř na konci »Slezských písní«, jako symbol tiše dožitého života.

Bezručovo dílo náleží dnes ovšem celému národu, ale zvláště drahým zůstane povždy každému Slezanu, i když má mimo Bezruče rád třeba i »básníky z vltavských břehů, co milují ženy, jak kázala Paříž« a francouzské vzory těchto básníků. S Bezručovou sbírkou a jeho básnickou osobností to bude jako s každou nad jiné milovanou věcí neb osobou. Jsou jiné, jež dovedou vyvinouti kolem svého jména více lesku, ale ona nám zůstane nad ně drahou a váženou, protože je nejbližší našemu srdci.

Prof. dr. Frant. Král.

Neslyšně v prázdninách, kdy takové jubileum snadno unikne, vstoupil mezi padesátníky dr. František Král, profesor gymnasia v M. Ostravě a významný představitel ostravského života kulturního. Mluví-li se o tom, že stav učitelský a profesorský je nositelem ušlechtilého snažení kulturního, jež nedbá na hmotné výhody, ale idealisticky dává své nejlepší síly do služeb dobré věci, pak je dr. Frant. Král krásným příkladem takového pracovitého, houževnatého a obětavého idealismu. Je z těch, jejichž práce je všude patrná a nutná, ale žel, nikdy není dostatečně odměňována — a přece kolik ostravských kulturních podniků se uskutečnilo jen propagačním úsilím a organizační horlivostí dr. Frant. Krále! Když byl postaven jako ředitel v čelo Masarykovy vyšší školy lidové a takto se stal takřka výkonným nervem kulturní práce kraje, pochopil a ukázal, že to není jenom čestná funkce, jež přináší uznání a výhody, ale naopak trpká a často sebezapíravá práce. Uvědomte si jen, co příprav, korespondence, společenských záležitostí je třeba, aby se uskutečnily na příklad takové zájezdy spisovatelů a vědců, nebo propagační večery nebo umělecké podniky — a uvědomte si při tom, co ten organisátor věnuje kulturnímu životu kraje: své síly, schopnosti, ale i osobní klid, rodinné soukromí, hmotné výlohy a často i nepříjemnosti! Taková kulturní práce se přijímá jako něco samozřejmého, ač je v tom všem vyplýváno velmi mnoho drobného úsilí, jež soustředěno by jistě vydalo dílo mohutné, trvalé, i hmotně prospěšné... K úkolu kulturního pracovníka je třeba především idealismu — a dr. František Král vyniká jím v nejhojnější míře. Tento idealistický rys proniká jeho práci v nejrozmanitějších korporacích, do nichž zasáhl: ať je to v profesorské organizaci, ať ve Sdružení slovanských žen, ať v Českopolském klubu, ať v Literárně historické společnosti, ať nově v Klubu přátel Rumunska, všude projevil, že organizační příslušnost vidí především v práci...

Dr. František Král je rodákem z Třeště na Moravě. Po gymnasijských studiích v Pelhřimově a universitních v Praze vybral si záslužnou a nevděčnou dráhu středoškolského učitele. Jen jeden rok pobyl na státním gymnasiu v Kroměříži, jinak trvale vyučoval od roku 1912-13 na státním gymnasiu v M. Ostravě (tato činnost byla přerušena jen v roce 1935-36, kdy působil v Hradci Králové) a získal si všeobecné obliby jako znamenitý a laskavý učitel. Jeho studijním oborem jest klasická filologie, ale vedle toho studiem jeho srdce jest filologie moderní, především jazyk francouzský a anglický. Z obou hojně překládal, zejména jeho překlady z angličtiny jest už hezká řádka a jsou to jednak románové práce zábavného nebo dobrodružného děje,

jednak klasické projevy anglického písemnictví. Je mezi nimi na příklad Malá Dorritka od Ch. Dickense, Červená gardenie od Rexe Beache, Hospodárnost od Mardena, Tři knihy typů od H. N. Cassona, Všechny cesty vedou na Kalvarii od Jerome Klapky Jeroma, Srdce světa od Haggarda, Tajemství Sahary od Forbesové, Anglická knížka, Lodivod od Coopera a j.

Čeho Ti přát, milý příteli, do dalšího života? Především zdraví a vytrvalosti. A potom stále toho jasného pohledu, jenž vidí věci v lepším světle, a idealistické víry, že přece jenom dobrý člověk ještě žije...

Alois Adamus:

K životopisu Ondráše z Janovic.

Osobnost Ondráše z Janovic, bohatýra lašského a valašského lidu, budila vždy od dob romantismu zájem různých spisovatelů. Slovem i obrazem zachycovali jeho činy a postavu. Obrazy jeho tragické smrti zdobily radniční síň v Kroměříži, v Příboře, ve Frýdku a v Těšíně. Z dob špalíčkové literatury zachovaly se písně, na př. jak mu dává starý jeho otec ponaučení pro život slovy: »Slyš, Ondrášku, synu milý, dobře se mítí budeš, vem obušek, staň za buček, čekej dobré příhody« atd. Bylo-li mnoho písní o Ondrášovi, ještě více bylo pověstí rozšířeno mezi lidem o jeho činech. Pověsti tyto byly podány nejdříve ředitelem učitelského ústavu v Těšíně, známým německým dějepisným spisovatelem Ant. Petrem v časopise »Silesii« roku 1871. Hned nato přinesla tyto pověsti v rozšířené formě »Gwiazdka Cieszyńska« roku 1872. Na základě pověstí uveřejněných v »Gwiazdce«, vydal soudní rada dr. Frant. Sláma svůj román: »Pán Lysé hory« roku 1890 v Opavě jako první díl »Slezské kroniky«. Román Slámův oživil pověsti o Ondrášovi mezi lidem a rozšířil známost o tomto bohatýru beskydského lidu v celém národě. V románě Slámově, jakož i v »Gwiazdce«, je nazván Ondráš synem Ondry Šebesty, fojta z Janovic pod Lysou horou na Frýdecku. Podobně je tomu i na některých obrazech z doby romantismu. Sláma praví: »Písali jsme historickou povídku na základě těšínských a hukvaldských soudních spisů a lidového podání.« Ale těchto spisů nikdo dosud nikde nenašel, bylo to pouze snad jeho přání. Kdyby byl našel tyto spisy a je četl, jistě byl by zvěděl z nich právě jméno Ondráše z Janovic.

Fojtství janovské bylo na dnešním čísle 8 v Janovicích. Roku 1608 v pátek po památce Očišťování Panny Marie, to je 8. února, sešly se hromady práva paskovského, žábenského a sedlišťského na fojtství janovském a ocenily janovské fojtství na 300 zl. Fojtem stal se Jan po smrti svého otce. Matce měl spláceti z toho fojtství po 10 rýnských. První splátku položil dne 1. března 1608.

Roku 1653 dne 5. února pustil fojt Jan janovské fojtství Jurovi »fojtátkoví«, synu svému, za 150 rýnských. Fojt Jura měl bratra Adama, kterému se roku 1653 dne 3. září narodilo dítě Anna, jak praví matriční zápis: Rodiče: Adam fojtův a jeho manželka Anna, kmotři: Jura Klořka, Eva rozená Kol-

ková, Anna Horyčková, dítě: Anna. Následujícího roku narodilo se fojtovi Jurovi dne 30. dubna 1654 dítě: Rodiče: Jura, fojt janovský, a jeho manželka Anna, kmotři: Vavřík Liška a Anna Val-kůvka, dítě: Ondřej. Tento Ondřej jest otec Ondráše z Janovic. Hned potom roku 1655 dne 21. listopadu narodil se Adamovi, bratru janovského fojta, syn. Rodiče: Adam Fuciman (v textu Fucziman) a jeho manželka Anna, kmotři: Jiřík Klotkův a Anna Horyčková, dítě: Ondřej. Tento Adam Fuciman je shora vzpomenutý Adam fojtův, soudě tak podle stejných jmen kmotrů. V jiném prameni se praví roku 1663, že janovský fojt Jura položil 5 zl., které dány na pohřeb Michalovi, a že pustil chalupku bratru svému Adamovi za šest tol. slez. Slul tedy fojt janovský Fuciman.

Fojt Jura měl kromě vzpomenutého už Ondřeje neboli Ondry, nejstaršího dědice janovského fojství, tyto děti: Balcara (nar. 1656), Adama (nar. 1658) a Marinu (nar. 1660). Brzy potom fojt Jura zemřel. Fojství ujal se za nezletilé sirotky bratr jejich otce Jan, který držel janovské fojství až dospěl sirotek Ondra, otec našeho Ondráše, který se ujal fojství okolo roku 1678. Manželkou jeho byla Dorota, s níž zplodil tyto děti: Prvorozený byl Ondráš, nar. 13. listopadu 1680, kmotry byli Jura Korbašův a Eva Carbolová, potom Jana (1682), Kubu (1684), Doru (1686), Annu (1688), Mahdu (1691), Juru (1695), Kaču (1699), dále se připomínají ještě Josef a Marina. Byla tedy rodina Ondráše z Janovic velice početná.

Roku 1709 dne 18. srpna ukoupil janovské fojství od svého otce Ondry jeho druhorozený syn Jan za 400 zl. Zavdanku dal hned 250 zl. a aufanku (laudemium, jakýsi druh převodního poplatku vrchnosti) 40 tol. slez. Zdědil tedy fojství ne bohatýr lašského lidu prvorozený Ondráš, ale druhorozený Jan. Zvykovým právem bylo tehdy, že statek dědil vždy nejstarší syn, je-muž se říkalo tehdy i dědic statku. Musila zde býti velice vážná příčina, že Ondráš byl z dědictví vyloučen.

Při převodu janovského fojství s otce Ondry na syna Jana našli se »tito dluhové Ondry fojta«:

Item: Do důchodův panských	19 tol. slez.	27 gr.	2 hal.
Item: Co Kokyš (Kokeš) z Lubného vykazuje	10 tol. slez.	27 gr.	— hal.
Item: Contribucí	101 tol. slez.	26 gr.	1½ hal.
Item: Židovi za gořalku (na fojství se čepo-val truňk, fojt bral truňk od žida ve Frýdku)	42 tol. slez.	6 gr.	— hal.
Item: Sirotčích peněz podle specifikati	138 tol. slez.	24 gr.	— hal.
Item: Na reštu paroikovi	11 tol. slez.	— gr.	— hal.
Item: Janovi synu dluhu	25 tol. slez.	— gr.	— hal.
Item: Starým nápadníkům	50 tol. slez.	30 gr.	6 hal.
Suma všech dluhů	399 tol. slez.	29 gr.	9½ hal.

Bylo tedy fojství janovské značně předloženo. Starý fojt Ondra zemřel koncem roku 1711. Dne 31. ledna 1712 vládne už na fojství jeho syn Jan až do roku 1724. Kromě toho praví se roku 1712: »Zemřejíc! Ondra Fuci-man pozůstalý nápad, to na sirotky vzepsal, které po vyplacení starých ná-padníkův dostati mají, totiž Jan, Kuba, Anna, Dora, Mahda, Jura, Kača, Jo-sef, Marina.« Jan fojt položil první peníze dne 13. ledna 1712 — 4 zl.

K starým nápadníkům neboli erbům patřili potomci Brantalovští, na

něž připadlo 138 tol. slez., 24 gr., které byly takto rozepsány: na sirotka Juru po nebožtíku Martinu Švrčinu přišlo 7 tol. slez., na sirotky nebožtíka Adama Babího Annu a Juru 7 tol. slez., 24 gr., ty zaplatil starý fojt, na sirotky nebožtíka Brantala Anně dáno 41 tol. slez., 12 gr.

Po těchto zápisech přichází poznámka: »Ondrovi starý fojt Ondra zaplatil a takové peníze z gruntu od syna bráti má matka.« Zápis týká se Ondráše a možný výklad je asi tento: Starý fojt Ondra vyplatil podíl Ondrášovi, ale tento ponechal jej na gruntě bratru Janovi, ale roku 1712 je Ondráš už mezi zbojníky, nemá už naděje na návrat do rodného fojství, spravedlnost světská ho už stíhá, proto podíl jeho připadá jeho matce Dorotě. Na konec se poznamenává, že »Kubovi zůstávati má za Juru Fucimanem 26 tol. slez., 12 groší.«

Janovským fojtem byl Jan Fuciman, jenž měl dceru Barboru. Roku 1723 dne 6. března zemřel mu na druhý den po narození chlapec Josef a v první polovici následujícího roku zemřel sám fojt Jan a jím vymírá na svobodném fojství janovském rod Fucimanů, z něhož se zrodil beskydský lidový bohatýr Ondráš, který ukončil svůj život v Horákově hospodě ve Sviadnově zradou svého přítele Juráše roku 1715. Vdova po fojtu Janovi Fucimanovi vdala se po druhé za Macka Škapu, který ukoupil volné fojství janovské, jak praví kup Macka Škapy:

»Léta Páně 1724 dne 10. juní ukupil jest Macek Škapa volné fojství po nebožčíku Janu Fucimanu pozůstalé, se vším tím právem a příslušenstvím atd. v těch mezích tak, jak je nebožčík sám aneb předkové jeho v držení a užívání měli, však v testamentu takové fojství nejstařejší dceře Barboře za 400 zl. odporučené jest, poněvadž ale ona rokův dospělých nemá, tak jest dobrovolně takové fojství vejš jmenovanému otčimovi svému i z matkou až do vyjití osmi let odstúpila, na co také milostivá vrchnost consentovati (svolití, souhlas dátí) ráčila, za sumu zavdanku jedno sto zlatých, totiž ihned 50 zl. na Sv. Michal v tým roku 25 zl. a na Svatý Jiří 1725 25 zl., ostatek na léta po 4 zl. vykládati má.« Dědičkou fojství stala se Barbora Fucimanová, jejíž matka Anna Škapová vystupuje častěji co kmotra při křtech ve společnosti Josefa Šebesty, rovněž ze staré selské rodiny v Janovicích, na př. roku 1732. Fojství janovské přešlo pak také na rod Šebestův. List o tom byl v archivu Šeršníkovu musea, kde ho dnes naléztí nemohou. Tento list četl Frant. Sláma a odtud usoudil, shodně s pověstí lidovou a s nápisy na obrazech, že Ondráš byl synem Ondry Šebesty, janovského fojta, což neodpovídá historické pravdě. Jinou ovšem je otázka, jak se jmenoval přítel a pak zrádce Ondrášův Juráš. Podle pověstí lidových slul prý Fuciman a pocházel prý z Malenovic. Ale jisté náznaky jsou zde, že vlastně Juráš pocházel z rodu Šebestů janovských, že se narodil roku 1671 z otce Jury Šebesty a matky Anny. O tom později.

Z NAŠICH A PRO NAŠE ORGANISACE

Ze schůze Kulturní rady pro širší Ostravsko. Dne 24. září t. r. se konala plenární schůze Kulturní rady pro širší Ostravsko jako Krajského ústředí osvětových sborů a jiných kulturních korporací v tomto ústředí sdružených, za účasti 20 delegátů. Schůze byla zahájena pietní vzpomínkou na p. pres. T. G. Masaryka. Na schůzi byly provedeny volby výkonného výboru a do Ku-

ratoria Masarykovy vyšší školy lidové. Bylo usneseno vydávati XIV. ročník Černé země v dosavadním rozsahu, dále darovati venkovským knihovnám v moravskoslezské a těšínské župě 170 nových vázaných knih, s poděkováním byla vzata na vědomí zpráva Jednoty čsl. obce legionářské v Mor. Ostravě, že věnuje úplnou knihovnu Masarykových spisů do zdejší městské knihovny a duplikáty venkovským knihovnám dle určení Kulturní rady. Schválen byl program Masarykovy vyšší školy lidové v Mor. Ostravě na podzimní období školního roku 1937-38, vykazující 113 přednáškových cyklů a kursů. Pro podzimní období připravuje se cyklus těchto přednášek významných cizích řečníků a spisovatelů: v říjnu vzpomínkový večer na Martina Rázuse, o vlastní tvorbě bude přednáseti v říjnu spisovatel Vl. Neff a Jos. Jahoda, v listopadu bude přednáseti dr. Vojtěch Martínek o Karlu Sabinovi a redaktor H. Řípka o našich vztazích ke státům Malé dohody, v prosinci bude společně se župou lékařů vzpomenu památky Jana Ev. Purkyně přednáškou univ. prof. dr. Bělehrádka. O přípravách k branné výchově referoval jednatel Rudolf Tlapák a usneseno pořádati v jednotlivých okresních městech a jiných střediscích semináře pro školení vedoucích kursů o ideové a mravní branné výchově. V Mor. Ostravě pořádají se v rámci Masarykovy vyšší školy lidové 2 kursy, jeden vojensko-občanský a jeden vojensko-technický. Osvětovým korporacím doporučí se kniha ministerského rady Ant. Matuly Branná výchova mimo školu. Ve schůzi bylo jednáno o poměru Kulturní rady ke kulturnímu odboru Národohospodářského sboru mor. ostravského a zvolení řed. R. Tlapák a dr. V. Martínek, aby o vzájemných vztazích obou korporací pojednali s pp. posl. Uhlířem a dr. Ottou. Zprávami delegátů okresních osvětových sborů o programu pro podzimní období schůze ukončena.

Půjčovna diapositivů při Kulturní radě bude fungovati i letos a bude půjčovati přednášky se světelnými obrázky místním osvětovým komisím a jiným vzdělávacím spolkům našeho kraje za těchto podmínek: Výpůjční poplatek obnáší 10 hal. za jeden obrázek a nepatrný poplatek za poštovní výlohy. Přednáška budiž osobně v kanceláři KR den před promítáním vyzvednuta a den po promítání zase do kanceláře odvedena. Den přednášky budiž ústně neb písemně včas stanoven. K dispozici budou do konce dubna 1938 tyto přednášky: Na říjen: Dr. Jar. Doležal: Od kolébky chudého na stolec presidentský (obr. 112). Ing. E. S. Hokeš: Za sociálně dokonalým státem (obr. 116). Na listopad: Dr. C. Bezděk: Práce, zdravotní činitel (obr. 82). Fr. Beneš: Holandsko - Belgie (obr. 122). Na prosinec: Dr. V. Chaloupková: Světová náboženství v obrazech (obr. 92). L. Jakubičková: Rodina a stát (obr. 111). Na leden: Dr. Fr. Roubík: České země v kulturním vývoji Evropy (obr. 99). A. Černík: Letem Československem (obr. 115). Na únor: Prof. Jiří Pešek: President dr. Edvard Beneš (obr. 118). Dr. Jan Hořejší: Kulturní život států Malé dohody (obr. 118). Na březen: Pplk. Jar. Kovář: Plukovník Švec (obr. 123). Dr. Dalibor Zdeněk: Podnebí a člověk (obr. 111). Na duben: Red. Artuš Černík: Počátky novinářství a moderní zpravodajství (obr. 114). A. Červený: Čsl. lázně (obr. 126). — Kromě toho možno si kdykoli půjčiti přednášku řed. Rud. Tlapáka: Západní Sibiř a země a život Kirkizů (60 obr.), nebo diapositivy bez přednášky k výkladům o dějinách umění výtvarných (100 obr.). Naše půjčovna má také k dispozici po celý rok 2 přednášky zdravotní: »Boj proti tuberkulóze« (57 obr.), při jejichž zapůjčení obdrží vypůj-

čovatel žádaný počet plakátů. Na každý měsíc budou též k dispozici dvě serie pohádek pro děti.

O branné výchově mimo školu pojednává nová kniha známého lidovýchovného teoretika a praktika, min. rady Ant. Matuly, jež vyjde v nejbližších dnech. Již názvy jednotlivých kapitol ukazují, že to bude cenná příručka pro všechny osvětové pracovníky při provádění branné výchovy v duchu zákona; z obsahu publikace uvádíme: Občanská výchova v Československu. Obrana státu. Branná výchova. Pacifismus, imperialismus, demokratismus. Československá politika, mír, válka. Didaktika a metodika branné výchovy mimo školu. Organizace branné výchovy mimo školu. Literatura o branné výchově. Kniha bude mít asi 80 stran a stojí 6 Kč. Zájemci mohou si ji objednat ve Svobodném učení selském, Praha XII., Slezská ul. č. 7. Dům zemědělské osvěty.

OSVĚTOVÝ A KULTURNÍ VĚSTNÍK

Kulturní přehled za měsíc září v Mor. Ostravě. Kulturní život v našem městě, v celém kraji v měsíci září byl ve znamení národního a státního smutku za zemřelého p. presidenta T. G. Masaryka. V celém kraji uspořádány byly téměř ve všech větších obcích smuteční projevy a trizny, na nichž značnou měrou braly úděl osvětové sbory a místní osvětové komise. V Mor. Ostravě uspořádán byl Výborem pro pořádání národních oslav a městem Mor. Ostravou veřejný smuteční projev 15. září a trizna taktéž tímto výborem a vojenskou posádkou slezskoostravskou v den pohřbu pana presidenta 22. září. Na obou těchto smutečních veřejných projevech, jichž pořad byl velmi důstojný a mohutný, shromáždilo se přes 40.000 občanů. Vedle toho řada nejrůznějších spolků pořádala své vlastní projevy, na nichž vzpomenu to bylo významu p. presidenta Osvoboditele a nenahraditelné ztráty, jež nás jeho úmrtím potkala. Za zmínku stojí, že bude zřízen při Masarykově vyšší škole lidové v Mor. Ostravě seminář s četbou a výkladem Masarykových děl, který bude zahájen výkladem jeho prací sociologických. V budoucnu má být založena při Kulturní radě společnost pro studium Masarykova díla. — Druhou událostí, již náš kraj a naše město vzpomínalo, byly 70. narozeniny slezského barda Petra Bezruče. Vzpomenuto jich bylo uspořádáním veřejného tábora na Ostré Hůrce dne 12. září, při kteréžto příležitosti odhalena byla básníkovi na pomníku Svobody na Ostré Hůrce pamětní deska. Tábor uspořádalo spolu s ostatními organizacemi hasičstvo našeho kraje a velmi pěkně na něm mluvil profesor Alois Zbavitel. Mor. Ostrava oslavila narozeniny Petra Bezruče uměleckou akademií, kterou uspořádala 23. září Kulturní rada pro širší Ostravsko a Masarykova vyšší škola lidová v Mor. Ostravě. Akademii navštívilo mnoho kulturních pracovníků a četné obecní a studentstvo. Dílo básníkovy zhodnotil spisovatel dr. Vojtěch Martínek. Ostatní pořad byl vyplněn ukázkami zpěvními a recitačními čísly. K básníkovu jubileu je v Mor. Ostravě v muzeu otevřena též výstava jeho díla. Masarykova vyšší škola lidová ohlásila v jubilejním roce zvláštní cyklus přednášek prof. dra Jana Strakoše »Nové pohledy na poesii Petra Bezruče.« — Za zaznamenání stojí znamenitý podnik, propagující sblížení občanstva s armádou. Byl jím velký monstřed-koncert 3 vojenských hudeb, uspořádaný v neděli 5. září velitelstvím 8. pěší divise na Výstavišti v M. O.-Mar. Horách. Zvláštní pozor-

nosti se těšila veliká hudební scéna »Zborov«. Podnik tento navštívilo přes 15.000 obecnstva.

Program výtvarnických výstav v Mor. Ostravě do konce prosince t. r. Poprázdninová výstavní sezona zahájena byla v Mor. Ostravě výstavou děl známého českého malíře Ot. Kubína, který většinu svého života žije v Paříži. Po této výstavě, která byla navštívena 3.120 osobami, otevřena byla v Domě umění výstava karikatur malířů Hoffmeistra a Pelce. V říjnu bude vystavovati v Domě umění ak. malíř V. Radimský, po něm ke konci října a v první polovině listopadu ak. mal. V. Špála, po něm uspořádá výstavu prací svých členů VUMO, v prosinci pak bude vystavovati ak. malíř Ant. Hudeček a ak. sochař A. Beneš.

Padesát let DOJ v Opavě. Divadelní ochotnická jednota v Opavě vzpomíná letos v říjnu na padesát let svého trvání slavnostní valnou schůzí s proslovem univ. prof. dra Arne Nováka a odpoledním představením Stroupežnického hry »Naši furianti«. Je to tradiční část repertoiru opavských ochotníků — před časem vítězů Jiráskova Hronova, jak je má v dobré paměti Vilém Verner — a bude hrána se starými herci, kteří se k tomu sjedou z celé republiky.

O stavbu Domu kultury v Opavě. Myšlenka vybudování české divadelní scény v Opavě vyslovená jubilující Divadelní ochotnickou jednotou — Petr Bezruč dovolil, aby se nazývala po něm — vyvolala jinou: stavbu opavského Domu kultury, v němž jedině by Bezručova česká scéna mohla najít svoji střechu. Je zjevno, že Divadelní ochotnické jednotě, iniciátorce tohoto plánu, nijak nejde o její sobecký prospěch, protože Opava už dávno cítí, že tu není cosi v pořádku, musí-li se její kulturní podniky uchylovati do hostinských místností nebo používati naprosto nedostatečných scéniček školních nebo dokonce býti závislé na německých majitelích sálů. Jde tedy o to, aby Opava dostala středisko svého kulturního života. Divadelní ochotnická jednota usiluje o to, aby v čelo akce pro postavení tohoto Domu kultury se postavila Matice opavská, která všechny nedostatky opavského kulturního života pocituje jistě nejpálčivěji.

Osvětové podniky Kulturní rady a Masarykovy vyšší školy lidové v Mor. Ostravě v podzimním období r. 1937. Kulturní rada pro širší Ostravsko a Masarykova vyšší škola lidová v Mor. Ostravě organisují pro podzimní období 1937 cyklus nedělních přednášek spisovatelů a cizích řečníků. Prozatím jsou pevně stanoveny tyto přednášky: 12. října bude uspořádán vzpomínkový večer na zemřelého slovenského spisovatele Martina Rázusa, který v podzimním období loňského roku v Ostravě přednášel. Literární dílo Rázusovo zhodnotí odb. uč. František Vystrčil, ukázky z díla Rázusova přečte pí Musilová-Makovská. 17. října promluví o svém díle spisovatel Vladimír Neff, 24. října spisovatel Josef Jahoda, 7. listopadu bude přednášeti spisovatel dr. Pavel Eisner na téma »Masaryk a Šalda«, 14. listopadu bude přednášeti spisovatel dr. V. Martínek o Karlu Sabinovi a 21. listopadu promluví redaktor a spisovatel dr. Hubert Ripka o poměru ČSR k státům Malé dohody.

Nákladem Kulturní rady pro širší Ostravsko. — Odpovědný redaktor ředitel Rudolf Tlapák. — Tiskne Lidová knihtiskárna v Mor. Ostravě, Strassmannova.

PRO VÁS NAŠICH

35

oddělení

Největší obchodní domy

BROUK + BABKA

a. s.

MORAVSKÁ OSTRAVA — PRAHA
BRNO — Č. BUDĚJOVICE — PLZEŇ

Svépomocí

k osvobození konsumentů!

Každý uvědomělý dělník a úředník, každá
spořivá hospodyňka, každý přítel hospo-
dářského povznesení pracujícího lidu
z kraje ostravského má být členem

největšího čl. konsumního družstva

»BUDOUCNOST«

v Moravské Ostravě

Zápisné Kč 5.— • Závodní podíl Kč 100.— • Může být
splácen po částkách • Přihláškové blankety v každé výdejně

C.0021347

**Knihkupectví
MAREČEK a HANÁK
v Mor. Ostravě**

v nových obchodních místnostech
v tř. Českých legií č. 12, čís. tel. 41.68

Užívání novinových známek povoleno výnosem ředitelství pošt a telegrafů v
Opavě číslo 28.011-II-1924 ze dne 13. září 1924. Podací úřad Mor. Ostrava I.

Černá země

Časopis lidově výchovný

Číslo

3.

Roč. XIV.

1937 - 38

Vydává Kulturní rada
pro širší Ostravsko jako
Kraj. ústředí osvětových
sborů v Mor. Ostravě

● Řídí řed. Rudolf Tlapák

Tiskne Lidová knihtiskárna v Mor. Ostravě

Vychází jednou měsíčně kromě prázdnin
a předplácí se ročně 16 Kč, číslo za 1'60 Kč
Administrace M. Ostrava, Švabinského ulice

ÚSPORY

bezpečně a výhodně spravuje

Mor.-Ostravská spořitelna

Devět úřadoven:

1. Ústředna v Moravské Ostravě, Schillerovo nám.
2. Odpolední sběrna pro příjem peněz ve vestibulu ústředny
3. Filiálka ve Vítkovicích, Jeronýmova ul.
4. Filiálka v Mar. Horách, náměstí
5. Filiálka v Karvinné, proti radnici
6. Filiálka v Šenově-N. Jičíně, Mostní ul.
7. Filiálka ve Svinově, u nádraží
8. Sběrna a platebna v Přívoze, Husova ul.
9. Sběrna a platebna v Zábřehu n. O., Verdunská ul.

Vklady, vlastní jmění a depozita koncem roku 1937 na Kč 400,000.000.— • V ústředně jsou otevřeny pokladny nepřetržitě od 8. hodiny ranní do 19. hodiny

Sirotčí jistota!

Přísné obchodní tajemství

S. 2. 43/76
3. 11. 1976.

ČERNÁ ZEMĚ

Číslo 3. Mor. Ostrava, 1. listopadu 1937. Ročník XIV.

Rud. Tlapák:

Budme připraveni!

Proslov, pronesený při oslavě 28. října v Mor. Ostravě.

Rušná moderní doba bohatá na pohnuté události staví nás každou chvíli do nových a nových situací, jež musí býti s chladnou a cílevědomou rozvahou řešeny. A do takových chvil plných chmurných mraků připadá letošní výročí naší politické a státní samostatnosti.

Ještě neuschly oči milionů občanů našeho státu zaslzené zármutkem nad odchodem našeho drahého presidenta Osvoboditele, ještě je příliš živý bol nad ztrátou toho, komu děkujeme za svou svobodu a za to, že položil první základy k našemu státnímu a národnímu rozvoji, ještě jsme se nevzpamatovali z osudové rány, již pro nás bylo úmrtí velikého otce národa, zakladatele a budovatele našeho státu, největšího demokrata a hloubavého myslitele, vzácného člověka a všemi uznávaného, všemi ctěného a všemi námi milovaného vůdce, když tu zloba našich nepřátel a intriky podvrtných živlů vybízejí nás všechny, kterým záleží na pokojném a zdárném vývoji našeho státu, k ostrážitosti a k přísnému zpytování vlastního svědomí, zda jsme hodni, abychom převzali Masarykův odkaz a zda bychom jej dovedli, kdyby toho bylo třeba, uhájiti proti každému, kdo by se pokusil sáhnouti na naši svobodu.

Je na nás, abychom jasně pochopili právě při letošní oslavě našeho národního svátku dosah slov našeho velikého učitele a vůdce naší revoluce, že je lehčí svobodu ztratit, než jí dobýt. A k této úvaze, co dělat ve chvílích velké zkoušky naší státní vyspělosti, chci upoutat vaši pozornost.

President Masaryk nás učil, abychom vždy v první řadě spoléhali sami na sebe, abychom poučení historií svého národního a státního života ve svornosti a jednotě spatřovali svou velikou sílu, o níž jako o skálu lámala se zloba a útoky našich nepřátel. Tato národní a státní pospolitost, toto vědomí, že jsme všichni na jedné lodi, je prvním a základním předpokladem našeho úsilí o pevnou a bezpečnou obranu našeho státu.

Ale tato jednotu v srdcích a mozcích všeho československého lidu by nestačila ve chvílích velikého nebezpečí, kdybychom na toto nebezpečí nebyli řádně připraveni. A této b r a n n é p ř í p r a v ě zasvěťme všechno své počínání a konání, ať je to vojín v činné službě, ať dělník v továrně, ať rolník na svém hospodářství, ať učitel ve škole, ať úředník v úřadě, ať pracovník rukou, ať pracovník duchem, ať muž, žena, ať naše mládež, ať ten, který má již květ života za sebou. Vyhladme z mysli všechnu malomyslnost, mějme stále před očima nesmrtelný příklad našich velkých hrdinů, kteří pro nás a naše děti položili své životy v oněch slavných bojích našich legií u Zborova, Bachmače, v sibiřské anabasi, Dos Alta,

Terronu, Vouziers, v Dobrudži, budme stále pamětlivi toho, že jejich světlou památku nesmíme za žádných podmínek potřísnit zbabělostí a maloduchostí.

Co máme učinit pro obranu státu, učinme ihned a neodkládejme s tím na zítřek. Pamatujme, že bude-li nám vnucen boj, nebude to jen armáda v poli, jež bude rozhodovati o jeho výsledku, nýbrž i všechno občanstvo v týlu. Podřídme proto už teď své činy a své jednání moudře obezřelosti naší vlády, jež ze všech svých sil se stará o pohotovost všech prostředků k obraně, snažme se osvojit si všechny vědomosti, potřebné k úspěšnému boji, pamatujme na slova našeho presidenta dra Ed. Beneše, že vojenská kultura u nás musí se stát součástí naší národní kultury.

Uvědomujme si, že v okamžicích velké zkoušky naší vojenské a občanské odolnosti nebudeme tu stát sami proti nepříteli, nýbrž že budeme mít mocné a silné spojence. Čím budeme silnější, čím budeme připravenější, tím větší cenu máme i my pro své přátele a spojence, a čím silnější bude fronta států netoužících po výbojích, čím pevnější bude blok států nikoho neohrožujících, ale bránících své území a svou státní svrchovanost, tím menší budou naděje na úspěch těch, kteří ohrožují mír, tím snáze se podaří zabránit válečnému konfliktu.

Stojíme před prováděním zákona o branné výchově, který je posledním kamenem v řadě zákonů budujících mohutnou pevnost našeho branného úsilí. Začátkem ledna příštího roku bude uváděn v život. Zákon ten znamená, že se každému občanu našeho státu od té chvíle, kdy počíná chodit do školy, až do padesáti let dostane dobře učeněného a na různé stupně věku případně rozděleného poučení o tom, jak se má připravovat pro nejvyšší úkol, který žádá po něm povinnost hájiti svůj stát a bojovati za jeho nezávislost, a co má dělat, stane-li se tato povinnost naléhavou. Připravujeme se již teď, abychom provádění toho zákona usnadnili a ulehčili, a až vejde v život, plňme s chutí a nadšením povinnosti, které nám bude ukládat, vědomi toho, že pracujeme plníce to, co nám bude uloženo, pro sebe, pro svou bezpečnost, pro bezpečnost svých rodin a svých existencí, pro zabezpečení a jistotu našeho státu, pro to, aby ti, kteří přijdou po nás, mohli dobudovat to, k čemu jsme my položili základy, tu velikou budovu státního společenství, založeného na principech demokracie, národnostní snášenlivosti, hospodářského, společenského, mravního a kulturního zajištění všech příslušníků Československé republiky, jejímuž rozkvětu do nekonečné budoucnosti provolejme třikráte »Zdar!«

Dr. M. Matuľa :

Opět o českém filmu.

Byla nám již jednou dána v tomto časopise příležitost, promluvit o filmu a jeho mocném působení na široké vrstvy lidové, které nemůže býti přehlédnuto ani v práci lidové výchovy, a o tom, jakou hodnotu má pro vývin uměleckého vkusu i morálního založení našeho lidu speciálně český film. Dnes se vracíme

k tomuto tématu, chtějíce zase poukázat na několik dobrých i špatných činů českého filmového podnikání.

Hrál se český film, hojně navštívený obecenstvem, protože libretem byl románec, jenž vyšel v populárním časopise, velmi rozšířeném hlavně mezi ženským čtenářstvem. Děj byl — v stručných rysech — tento: Mladý muž, syn z bohaté rodiny, chce si vzít za ženu chudou modistku. Proti tomu je stará jeho matka. Z ničeho nic se mladík smrtelně zraní při automobilovém neštěstí a nepomůže už ani, že mu posléze matka vzkáže, že si může »to děvče« vzít. Jeho bratr mu však slíbí, že se postará o jeho milenkou i o dítě, jež se má narodit. Tento bratr, ač je také ještě celkem mlád, byl už dvakrát ženat, pokaždé nešťastně — prý proto, že mu snatky vyjednala jeho matka. Ač již starý Kecal v »Prodané nevěstě« praví, že má jedné ženy až po krk, mladý muž se žení po třetí s pozůstalou modistkou. Ovšem z jakési příčiny na ni zanevře tak, že jí nechce ani pohlédnout do tváře i při svatebním obřadu a vůbec jí vlastně ani po svatbě nezná. Mladá žena je uražena zlou tchyní, která v ní vidí pouze roditelku dědice rodového jména a jmění, nikoli také ženu, jež má své srdce a důstojnost. A je třeba mnohých peripetií, než si mladá paní získá náklonnost ukrutné tchyně i lásku svého muže, a trvá to proto hodně dlouho, než se film uzavře patřičným happyendem a dovolí odejít divákovi, zaplavenému tolika slzami i sladkostmi.

V celku to není lepší ani horší než mnoho jiných českých filmů a časopiseckých románek, podle nichž jsou tyto filmy vyráběny. Zmíněný film lze brát jako typického zástupce svého druhu a uvědomit si, proč se nelze s tímto druhem smířiti.

Je to hlavně veliká nepravdivost těchto filmů (a ovšem také povídek, jež jsou jejich podkladem), faleš životní i umělecká. Stěží lze věřiti, že by se někdo, kdo už v mladém věku byl dvakrát ženat, ženil po třetí, a opět, aspoň s počátku, málo šťastně, nelze vůbec věřiti, že by i při sňatkovém obřadu svou nevěstu vlastně ani neviděl (právník ani kněz si nedovede takový sňatek myslit) atd. atd. Film kupí nemožnost na nemožnost. Je ovšem pravda, že děj velké části dobrých románů i filmů je také smyšlenkou a snad i nemožností. Ale jediná podivuhodná událost, jimiž tento film oplývá, by jinému dramatikovi stačila na celou zápletku. Zde však při celém množství náhlých obrátů vše působí násilně, nepravděpodobně a je nudné. A není ani omluvou srovnávat snad věc s dějem fantasticko-romantických románů, povídek či filmů, neboť není dovoleno hromadit nemožnosti v díle, jež se chce zdáti realistickým. Dobrý román, povídka či film toho druhu, který zveme realistickým, dává i smyšlenec podobu pravdy, přesvědčuje. Zde však na první pohled cítíme falešnost a klam.

Falešnost se zračí i v citových projevech postav tohoto a podobných filmů. Je tu příliš mnoho slz a vzdechů a štěstí, i když dobyté po mnohých bojích a strážních, není opravdové a nutí soudného diváka spíše k posměchu, než aby se »radoval s radujícími«.

A za těchto všech okolností nelze ovšem mluvit o nějaké prohloubenosti povah, o pravděpodobnosti psychologické.

Po stránce herecké a režisérské pak ovšem je tu málo stop vkusného náznaku, vše se vykládá plnými ústy, všechno musí být strašně konkrétně před očima.

Konečně není bez významu, že takový film vede špatným směrem lidového diváka i po stránce morální. Předvádí mu nejraději jen život bohatých vrstev, ale ve velmi falešném osvětlení a budí v něm představy, jež jsou velmi daleko od pravdy.

Divák si zřejmě po takovém filmu musí myslit, jak to ti bohatí mají dobré, jak se mohou jen obírat svými mazlavými city — pro diváka s trochou vkusu takový film ovšem spíše vzbudí pocit blaha, že k takovéto slabošské, ubřečené společnosti nepatří.

Může se namítnouti: široké lidové vrstvy nejsou schopny porozumět filmu vynikajícímu libretem, hereckým výkonem, fotografií právě jako exquisitesnímu dílu románovému neb básnickému. Takové »zasněné rty« jim zůstanou ve své jemné kráse a psychologické hloubce uzavřeny, stejně jako nějaký pronikavý dušezpytný román. Lid chce filmové umění takové, kde se vše pohybuje v oblastech jemu přístupnějších.

Nuže, je na příklad německý film »Pod černou jedlí«. Jistě film hodně průměrný. Ale přece téměř nikde není banální, a byť je místy dosti sentimentální, není protivný touto sentimentalitou.

Do horské vesnice, někde v Rakousích a ve Švýcařích, přijde mladá učitelka a způsobí velké převraty v obci. Nezkrocená školní mládež je ovládnuta její silou i laskavostí. Vdovec hostinský, u kterého bydlí, ji chce za ženu, a jeho dospívající syn se do ní zamiluje vášnivou a tesknou láskou svého prvního mládí, nedbaje tiché oddanosti své mladičké vrstevnice, dcerky hodi náře, u něhož se učí řemeslu. Ale učitelka najde jinde svého životního druhá. Je to mladý dirigent orchestru, který do této horské víscky zabloudí jako turista. Horská bouře ji uvede takřka do jeho náručí, ale on se jí zříká, dokud jí nebude zcela hoden: »Nepolíbím vás.« Ani hostinský ji nenutí k sňatku, když ho odmítne, a chová se k ní dále čestně a vlídně, jako dobrý hostitel a domácí. Synek hostinského se pokusí o sebevraždu, když učitelka posléze přece odejde za svým vyvoleným, ale je jím zachráněn, a jeho otec teprve nyní pochopí jemnou duši tohoto svého zasmušilého, neohrabaného, vytáhlého a slabého hochá.

Je tu dosti míst, vyznávajících hodně mollově, ale skorem vše se pohybuje v hranicích vkusu a jsou tu dokonce místa psychologicky velmi jemná a životně pravdivá. Herci nejsou nadprůměrní, ale hrají poctivě a představitelka učitelky, herečka, nijak zvláště krásná, ale milá, je dokonce velmi sympatický typ.

Je to málo více než průměrné vývozní filmové zboží, ale jako průměr reprezentuje slušně filmový průmysl své země.

Tot ukázka filmu, který může uspokojiti i citlivá srdečka ženských diváků a přece neuráží vkus ani nebudí klamných zdání,

ba lecčímς může i přispěti k výchově uměleckého citění a mravního charakteru.

Bývá — a právem — hodně hubováno na český film, protože se příliš rád obírá látkami, jako jsme už naznačili. Zdálo by se někdy, že dokonce pozbývá svého *raison d'être* a že by bylo lépe, aby ho vůbec nebylo, než aby přispíval k úpadku vkusu v širokých lidových vrstvách. Na štěstí se však aspoň čas od času vyskytne v české filmové tvorbě film, pro který jsme opět ochotni hodně jí odpustiti.

Je to na příklad »Jánošík«, až na několik jednotlivostí velmi pěkný film. Četli jsme výtku, že tento film pojal své téma příliš realisticky, strhnuv je s oblačné výše krásného mythu. Na druhé straně však snad tím jen získal na živosti a dramatičnosti. A nedivadelní, prostá a účinná hra většiny představitelů není jednou z nejmenších předností tohoto filmového díla.

Své pochvaly, již je zahrnována především ovšem v českém tisku, si vskutku zaslouží »Maryša«. Je zajímavé, jak tento film znovu ukázal pravou dramatičnost díla Mrštíků, jak cítíme i z filmu jeho vnitřní napětí, účinnou gradaci až k tragickému vyvrcholení. Film má snad dokonce jednu přednost vůči divadelní hře, že svými technickými prostředky, jichž může vůči jevišti použít, hlavně fotografií skutečné přírody a dobrými, hromadnými scénami, jež lze při filmové výrobě nesporně lépe organisovati než na jevišti, zvyšuje náladu a zintensivňuje výslední dojem jednotlivých scén.

Jiřina Štěpničková tu, jak bylo správně uvedeno v jednom referátě, hraje s počátku trochu neobratně, ale pak stále jistěji, až dochází k opravdové tragedii mohutnosti.

Jak mile dovedla zahrát Zuzku ve zfilmované Langrově komedii »Velbloud uchem jehly«, dokazuje, že její nadání je mnohostranné a že český film vskutku není ani bez talentů hereckých.

»Velbloud uchem jehly«, když už jsme se o něm zmínili, je dílko dosti krotké, přece však prospěšná změna vůči průměrnému druhu českých filmových veseloher s jejich ustálenými a banálními už typy figurek.

Česká filmová veselohra by vůbec stála za zvláštní článek. Dnes by snad bylo možno jen podotknouti, že i lepší české filmové veselohry nedovedou rozvinouti čistého, třeba i trochu ztřeštěného veselí, jako třeba francouzské, že se více blíží německé filmové komedii, mající humor vždy trochu těžkopádný a trochu morálně přibarven. Výjimkou je snad Burian. Taková věc, jako »Nezlobte dědečka«, je opravdovou a dobrou pouhou veselou groteskou. Ovšem Burian umí zahrát i na jiných strunách. Svého úředníčka v »Hadimrškovi« si zahrál trochu po gogolovsku, je tu za veselou maskou dosti smutku poníženého a uraženého drobného člověka. Ani se proto nedivíme, že se Burian pokusil o »Revisora«.

Vcelku lze tedy říci, že se nad českým filmem nesmí jen mávnouti rukou. Ostatně jsme viděli dost a dost špatných a velmi

špatných filmů rakouských, německých, také anglických neb amerických a sem tam i slabý film francouzský (jichž k nám z cizí filmové produkce přichází asi nejméně). Ale to nesmí býti pro český film omluvou, nesmí býti důvodem, aby převážná část českých filmů byla tak slabě průměrná nebo velmi podprůměrná, jako posud je. Opakujeme: nelze říci, že by bylo lépe vůbec bez českého filmu. Ale zajisté ať je jich raději daleko méně, ale zato — daleko lepších, než většina dosavadních.

Alois Zbavitel:

Pravé poslání lidové výchovy.

Lidová výchova sloužila u nás vždy dějinnému poslání našeho národa: zářiti duchovní a mravní silou ostatnímu světu. Proto se jí právem věnovala a musí i nadále věnovati živá pozornost. Jeť lidová výchova duchovní mocností, která dovede zvedati z hlubin velkých československých duší božské prvky nesmrtelné hodnoty, aby se jimi ozdobily hlavy, srdce a povahy všech ostatních příslušníků národa. Z oceánu mravní síly československého národa vylovené kulturní prvky jsou lidovými pracovníkům zbraněmi, jimiž chtějí vyzbrojiti každého našeho kandidáta lidskosti, aby dovedl vystupovati k výšinám osobní dokonalosti a poctivě zápasiti za vítězství čistého lidství.

Lidová výchova je pečlivým strážcem, který nedopustí, aby odumřela některá síla a schopnost, která dříme v nás, který nepřipustí, aby se uzavřel mocným proudům kladných hodnot životních přístup do naší duše, a který bdí neochvějně a vytrvale nad naším duchovním a mravním vzrůstem k zářivému ideálu lidství. V povolání každého jedince vidí nejvhodnější cestičku ke štěstí národa a k osvědčování pravého vlastenectví; národ jest jí nádobou lidskosti, tedy místem, kde můžeme jediné vypsěti k plnému lidství a splniti takto své lidské poslání.

Naši současní lidovými myslitelé — I. A. Bláha, A. Filáček, F. Hejman, E. S. Hokeš, J. Hořejší, J. Kalivoda, R. Klímeš, J. V. Klíma, F. Kovář, J. B. Kozák, A. Kubis, J. Macek, T. G. Masaryk, A. Matula, F. Merta, F. Pastrnek, V. Patzak, J. Spáčil, E. Syrový, R. Tlapák, T. Trnka a jiní — naznačují poslání československé lidové výchovy rozmanitým způsobem, ale v podstatě věří všichni v lidovou výchovu jako v mocného činitele, kterým můžeme rozmnožiti a vystupňovati duchovní a mravní sílu národa k nejvyššímu možnému stupni dokonalosti, přivésti jedince na cestu sebenalézání a samostatného sebezdokonalování, otevřítí všechna okna a všechny dveře zdravé světovosti a protepliti domácí kulturu paprsky čisté a silné lidskosti — humanity.

V poslední době, kdy celý náš život proniká intenzivněji zásada racionalisace, odmítá se na poli lidovýchovném každý almužnický projev polovičatých a povrchních diletantů, a žádá se vědecky ujasněná a mravně podložená služba lidu jako výraz mravní, národní, státní a lidské povinnosti. Žádá se:

- a) aby lidová výchova zabrala do svého působení všechny (aby byla inklusivní)¹⁾,
- b) aby působila nejen na rozum, ale též na srdce a vůli (aby byla totalitní)²⁾,
- c) aby více vychovávala než poučovala³⁾, (aby více vedla a méně učila),
- d) aby nezůstávala při pouhém vzdělávání jedince (při individualismu), vedouc ho k fyzickému, hospodářskému, sociálnímu, politickému, kulturnímu a mravnímu občanství (k civilnímu), ale aby ho vedla až k nejvyšším metám: k plnosti lidství (k humanitismu).

Uvědomíme-li si pravé poslání lidové výchovy a máme-li na zřeteli výsledky vědeckého badání na poli pedagogickém, dospějeme k poznání, že obvyklé prostředky (živé slovo, časopis, kniha, hudba, film a pod.) nedostačují dnes k tomu, aby lidová výchova dospěla ke svým vysokým cílům a splnila své pravé poslání. Jako pro každou rostlinnou kulturu připravujeme jinde a jinak živnou půdu, tak pro zdárný rozvoj lidské osobnosti musíme zabezpečiti dobrého pomocníka v přiměřeném prostředí. Naše verbální a jim příbuzné projevy nestačí k probuzení a rozvinutí bohatých darů duševních. Celé prostředí člověka musí býti proniknuto duchovní a mravní atmosférou, ze které by působily na duši lidskou mocné podněty, jež by probudily k životu všechno, co je života a vývoje schopno. O pravdě, lásce, demokracii a sociální spravedlnosti se musí méně mluvit, ale všechny tyto ideály musejí názorně vyzařovati z hlav, srdcí a povah, ze životního slohu i ze vzájemného poměru všech vedoucích činitelů, kteří po svém duchovním probuzení přijali na sebe apoštolské poslání vychovávat lid.

V lidové výchově mluvíme o prostředí fyzickém (hmotném) a duchovním (sociálním, mravním). Úprava fyzického prostředí je záležitostí umění, které se snaží krásnem všeho druhu dosíci blahodárného vlivu našeho okolí na duši.

¹⁾ I. A. Bláha vytýká lidové výchově, že je exklusivní (vylučující celé vrstvy společnosti ze svého vlivu) a jen částečná (nezasahující všech stránek lidské osobnosti).

²⁾ Z hesel A. Matuly: Přednáškou, knihou, časopisem, divadlem, filmem, rozhlasem k srdci, rozumu i vůli všech občanů. Lidová výchova v Československé republice, str. 31.

³⁾ Fr. Merta: Vzděláním nebo výchovou? Hlídka národní výchovy a osvěty XX., str. 2.

Prostředí duchovní záležitosti v kráse lidských vztahů, ve vřelé sociální solidaritě, v bratrství a vzájemné lásce těch, kteří denně na objekt lidové výchovy působí. Pěkně se o tom vyslovil Bláha: »... lidová výchova by se měla dát na nové dráhy a umožňovat rozvoj sociálního občanství a sociální přizpůsobivosti nejen činností uvědomovací, nýbrž i hustou sítí buněk sociálního smýšlení a cítění, sugestivních příkladů a vzorů sociálně-citové praxe... Morální a estetické pravdy se vžívají jen prostřednictvím sympatického styku s osobnostmi toho druhu. Ten, kdo si je chce osvojit, musí o nich nejen slyšet, nýbrž vidět je v životě v činnosti, při práci. Věci trvalých životních hodnot vplývají přes práh pozornosti do našeho života příjemnými vlnkami sympatické radice z prostředí kongeniální asociace.«⁴⁾

Nejsilnějšími a nejpůsobivějšími činiteli mají tu býti lidovýchovní pracovníci, a proto se nyní považuje výchova lidovýchovných pracovníků za nejvážnější problém lidové výchovy. Lidovýchovným pracovníkem má býti osvěcený inteligent, který nejen zná a miluje svou věc, ale kterému působí nevýslovnou rozkoš jeho kladný vliv na vnitřní vzrůst duší a který žije hlubokou věrou v božský prvek lidské duše — v čisté lidství, o němž se vždy s takovým nadšením vyslovuje O. S. Marden. Praví: Chudoba a neštěstí, hanba a zločin nemohou uškodit božskému jádru v člověku. Vzor Boha v člověku je dokonalý a nesmrtelný, je bez začátku a konce. Žádná moc na světě nemůže jej proto uloupiti, žádná pošpinit, jelikož božství v člověku je ochráněno a obrněno proti každému neštěstí a neblahému osudu. Je nezničitelné.

Lidová výchova splní své pravé poslání jen tehdy, budou-li stále její pracovníci na vysoké úrovni a budou-li především příkladnými vychovateli sebe samých. J. G. Fichte žádá po vychovateli, aby byl učencem, Spencer chce, aby byl opravdovým filosofem, my však toužíme, aby byl celým člověkem, který vyznačuje do svého prostředí hřejivé parsky vznešeného lidství.

Hořejšímu ukládá za dějinnou povinnost, aby sebe sama dal světu za model autonomního sebevzdělavatele⁵⁾. J. Zachoval si přeje, aby lidé poučovali a vychovávali jenom pracovníci širokého a hlubokého rozhledu vědního, zralého, dobrého a krásného názoru světového a životního, bohatí myšlenkově, citově, ušlechtilí mravně, opravdoví a vážní⁶⁾. Souhlasíme, ale jďme ještě dále. Aby se uskutečnilo pravé poslání lidové výchovy, třeba nám pracovníků, kteří by méně organizovali, úřadovali, poučovali, na-

⁴⁾ I. A. Bláha: Problémy lidové výchovy, str. 42.

⁵⁾ J. Hořejší: Lidová výchova a její regionální studium, str. 36.

⁶⁾ J. Zachoval: O lepší cesty naší lidové výchovy. Česká osvěta XXIII., strana 66.

pomínali a různá pravidla k věření předkládali, ale více a poctivěji usilovali o duchovní rekonstrukci své osobnosti a svým příkladným životem v dokonalé harmonii s jinými pracovníky vkládali do výchovného prostředí lidu potřebné síly vývojové. Řeč vlastním příkladem je nejsrozumitelnější a nejúspěšnější.

Lidovýchovní pracovníci nechť vidí ve svém vlastním životě, v osobních svých hodnotách, ve světle vlastního rozumu a v teple vlastního srdce, ve svém mravním charakteru a ve svých jemných vztazích společenských, v ochotném obětování každé stavovské, náboženské, politické a jiné nesnášenlivosti, hmotného prospěchu a všech sociálních antipatií hlavní podmínku své úspěšné práce výchovné.

Budiž proto heslem naším: Povznesením sebe k povznesení lidu!

Frant. Vystrčil:

Život a dílo Martina Rázuse.

Když jsme před rokem vítali v Mor. Ostravě básníka Martina Rázuse, netušili jsme, že tak brzy přervána bude nit jeho života, že se navždy odmlčí plodný a tvořivý duch, dozrálý zkušenostmi a zápasy, jenž právě v tomto údobí životním představoval velkou naději pro slovenskou literaturu. A když potom přicházely znepokojující zprávy o průběhu jeho těžké nemoci, nechtělo se nám připustit, že by ten zdravě vyhlížející, pozorný a milý padesátník stál na samém rozhraní života a smrti. Ale to bylo tehdy opravdu už jenom klamné zdání. V posledních letech několikrát stanul v zamyšlení nad vlastní smrtí, básnický vyvolával si představu odchodu, na jehož konci vábil práci, bojem a chorobou znaveného poutníka pokoj a mír, jehož se mu v životě nedostávalo. Vždyť název a smysl posledního jeho románu, Odkaz mrtvých, nabývá nečekanou smrtí básníkovou významu přímo symbolického, významu osobního odkazu a závěti, kterou psal slovenskému lidu u vědomí předtuchy blízkého konce.

Vybavujeme si ho, jak zde před rokem stál v Domě umění na podiu s obličejem oduševnělým, s očima rozzářenými v postoji laskavého, mírného kazatele, promlouvajícího prostě a bez pathosu o vlastních básnických začátcích, o problémech slovenského národa a slovenské literatury, jak je prožil a promyslel pod dojmem své veřejné činnosti, svých zkušeností, znalosti slovenských poměrů a potřeb i úvah nad budoucností Slovenska. Hovořil jasně a přesvědčivě, jeho slovo vyvěralo z vnitřní opravdovosti, z přesvědčení srdce i rozumu. Nehýřil hesly, stál pevně rozkročen na svém, na své skromné slovenské postati, z níž se zrodil, z níž rostl duchovně a literárně a jíž chtěl v domácím duchu a podle domácích podmínek věrně, nezištně a oddaně sloužit. A to bylo to nejkrásnější přiznání, formulované z plnosti poznání a u vědomí odpovědnosti slovenského literáta, literáta národa malého, početně malého, jenž si nemůže dovolit sledovat jen zřetele čistě umělecké a čistě estetické.

Růst z vlastní půdy, zakořenit se v ní celou bytostí, napájet se z jejích pramenů, z jejího života a ducha, z její přítomnosti i minulosti a přispět vlastní hřívnou k uvědomění, k pročištění a prohloubení domácího života, ke konsolidaci slovenského člověka a zpevnění lidského řádu v něm. Neuzavíral se před cizími vlivy, neodmítal jich, ale v bezpečném opření se o domácí půdu a problematiku, o ono já, naplněné jejími hlasy a odezvami, viděl záruku životnosti, reálnosti a konkrétnosti slovesného tvoření, v něm spatřoval sílu, působnost a trvanlivost slovesné tvorby. Nebyl to jenom intelekt, který vytvářel a formoval životní a umělecké nazírání Rázusovo. Srdce promlouvalo tu stejně důrazně, ba ještě důrazněji, převzalo prvenství v Rázusově orientaci a jednání. Mohutnost citu rozhořela se v básníkovi zároveň s rozběskem prvního poznání, prvního uvědomění si trpkých slovenských poměrů předpřevratových. Instinktivně vycítil svoje postavení, uvědomil si svoje místo, na němž setrval až do smrti. Rázusova životní dráha podmíněna byla charakteristickými znaky lidového slovenského prostředí, z něhož vyšel: houževnatostí, odříkavostí, životní odolností, spojenou s bohatostí citu, mravní zachovalostí, čestností, pravdivostí, čistotou života a smýšlení. Rázus se nezpronevěřil svému původu, nezapřel slovenskou chudobu, nepřijal materiálních výhod, nedal se lákat lákavými vyhlídkami ani odporem, na nějž později narazil. Po celý život nesl v sobě obraz rodné střechy s jejími skrovnými poměry, obraz otcových dělnických mozolů a matčiných věčných starostí, obraz, v němž se pravdivě zračil život Slovenska, toho Slovenska, jemuž chtěl po svém bytí užitečný jako kněz, politik i básník. Martin Rázus je z typu oněch Slováků, kteří se v bezpočtu rvali se životem po bližší i daleké cizině, kteří se nedali, vytrvali a odolali všem těžkostem a nástrahám s čelem vzpřímeným a rovnou páteří. Šťastná osudová hvězda v podobě vrbického rodáka J. Borbise, evang. faráře v Hammelu v Německu a anglického přítele Slováků, Seton-Watsona umožnila mu bohatě rozvinouti dary jeho zdravého ducha, s nimiž dovedl rozumně hospodařit a odvděčovat se za šťastnější životní los, byť stejně plný neumdlévajícího úsilí, práce, bojů, uznání i podceňování, jehož se mu nejednou dostalo i od vlastních, což nesl nejtížeji.

S Martinem Rázusem odešel příslušník generace, tvořící spojovací článek mezi generací Vajanského, Hviezdoslavovou, Kukučína — mladou generací popřevratovou, vrstevník a člen básnické družiny Ivana Kraska, Vladimíra Roye, Ivana Galla a Janka Jesenského. Nejmladší z nich, vyrůstal a rozvíjel se vlastně zcela sám, opřen jen o mohutné předsevzetí, o bezpříkladný útlak, pod nímž sténalo a živořilo Slovensko, o vášnivou lásku k slovenskému rodu, o statečnou a nebojácnou mysl, nelekaající se osudu ani tvrdosti vládnoucího Maďarska, které měl za svoji činnost k očekávání. Svůj vlastní život zhustil do lapidární zkratky, kterou poslal v r. 1931 jako příspěvek do Slovenského literárního almanachu.

»Mojím osudným číslem je osmička a iste najosudnejším dátum: 18. októbra 1888. Vtedy som sa totiž zbadal v istež z chudobných vrbických chalúp v terajšom Liptovskom Sv. Mikuláši. Osmička nie je najnižším ani najvyšším číslom a taká je i pečať na dosť podivnej púti môjho života.

Už trojročný rečnil som dobre Chalupkovho »Valibuka«. Niekedy sobrali ma chlapi i do mikulášskej krčmy na Rohu, postavili na sud a ja za trochu sladkého a hrubý medenák, groš, zarečnil som im, čo som vedel. Prisahali sa, že musím byť kňazom.

Kde však aký kňaz? Otec tichý, trpelivý sedliak, pracovitý do úmoru, ale bez rolí. Mať sčítaná, bystrá, samá robota, pieseň i verš. Detí na žive šestero a ja z nich najstarší. Hladel som na najtvrdšiu borbu a chlieb od malička. Chystal som sa na remeslo a chcel som byť zámočníkom, alebo kováčom. Vtedy, kde sa vzal, tu sa vzal, lic. theol. Ján Borbis, ev. farár v Hammelu (Nemecko), založil pri evang. cirkvi v Lipt. Sv. Mikuláša štipendium pre chlapca z príbuzenstva, aby sa vyučil za kňaza. Tým študentom stal som sa ja. Keď som skončil v Bratislave — zas kde sa vzal, tu sa vzal — pán Seton-Watson a umožnil mi vidieť širý svet.

Nuž dosť podivné, pravda? Tí chlapi v krčme sa márne nedušili. Miesto kováča, alebo zámočníka, stal som sa kňazom, trochu i spisovateľom a politikom. Život ma okrem spomenutých výhod nefavorisoval. Mal som svoju hlavu, svoje presvedčenie, svoju predstavu o svete, aký by mal byť a videl som veľa — veľa krivdy a nespravedlivosti. Tomuto dával som otvorene výraz, čoho následkom bola stála borba na maďarskej škole, i v pozdejšom živote. Borba trvá dosiaľ a núti ma ešte vždy plávať proti prúdu. Tento šport je naskrze nie bez zaujímavosti. Naopak, vyplní mi program života, takže sa nudíť ozaj nemám kedy. Prirodzene, pečať tohto je i na mojom verši a próze, za čím snažím sa stať nielen perom, čo je nie ťažká vec, ale i činom — čo je už ťažšie. Na svoje úspechy nie som hrdý — predlho už kážem o márnosti sveta. Nie je toho ani veľa, ani celkom nič. Osmička, osudná osmička, priatelia!»

Osmého osmý mesiac letos i zemrel v Brezně nad Hronem a pochovaný byl v Báňské Bystrici.

Literární dílo Rázusovo obsahuje na třicet svazků: prózy románové, básní, essayí, i dvě práce dramatické. Rázus reagoval hned od počátku živě a pohoťově na všechny vnější popudy, naslouchal pozorně a účastně vlnobití života a vši svou tvorbou literární i ostatní veřejnou činností na ně odpovídal. Politika ho sice velmi zaneprazdňovala — účastnil se jí jako novinář, řečník i parlamentník — leč literatura byla a zůstala jeho zájmem hlavním i hlavní mluvčí tribunou, kterou hovořil ne k úzkému okruhu straníků, ale k celému národu, k celé československé veřejnosti. V »Národných novinách« z 15. máje t. r. se vyznává: »Mal som jedinú túžbu stať sa dokonalým slovenským literátom. Nič iné mi neimponovalo.«

V politice nedočkal se Rázus úspěchů, politická práce obírala ho o čas, připravila i o zdraví, nadělala mu i mnoho odpůrců, kteří z politické zaujatosti podceňovali a zneuznávali i jeho tvorbu slovesnou. Jemná povaha Rázusova nestačila dravosti a bezohlednosti politického boje. Ale Rázus z ní vyšel čist, jednal i zde slušně a čestně, což mu nemohou upřít ani jeho političtí odpůrci.

Sluší podotknouti, že Rázus nepronesl jediného křivého slova proti Čechům, a viděl-li slovenské nedostatky, přičítal za ně vinu především Slovákům samým. Buzení slovenského nacionalismu považoval za nutné v zájmu republiky i národního uvědomění na Slovensku, usiloval však vždy o takový slovenský nacionalismus, který by byl v souladu se širším českoslovenstvím, který by politickou jednotu Čechů a Slováků ztmeľoval a zpevňoval. Nebudme nespravedliví vůči němu a nepřičítejme mu, co snad v zápalu politického boje zavinili druzí.

Politická činnost Rázusova při vši opravdovosti, s kterou se jí věnoval, bude státi vždy až na místě druhém. V literárním díle Rázusově zachycena je

ostatně nejdokonaleji a nejúplněji mnohostranná osobnost Rázusova, jsou v něm obsaženy všechny složky jeho zájmů, jenže promítnuty básnickým pohledem, rozvedeny do hloubky a šířky, zaměřeny ne na den a vteřinu, ale na dalekou cestu a dlouhé trvání.

Literárně začal Rázus tvořit od r. 1912. Prvé sbírky veršů vydává v době vojny a těsně po ní: *Z tichých i búrných chvil*, *To je vojna a Hoj*, *zem drahá*. Obsahují lyrické básně osobní i reflexivní, tlumočí odrazy a hrůzy vojny, radostně a nadšeně vítají rodící se svobodu. Je s podivem, jak mohly mnohé z nich ujít v letech válečných pozornosti censorově, neboť vycházely i v denším tisku, v »Robotnických novinách«, a projevovaly tendenci velmi průhlednou. No, Martin Rázus ukázal už za studií, že bázeň není jeho vlastností. Od té chvíle neodložil pera, spisovatelství bylo mu potřebou a oddechem, pro něž nalézal čas i v dobách prudké politické kampaně. Jako evangelický farář působil v Pribylíně, v Liptově, od r. 1921 v Mor. Lieskovém pod Javorinou, od r. třicátého v Brezně nad Hronem. Místa jeho působení inspirovala ho k tvorbě, která má podle nich i zabarvení. V M. Lieskovém vznikají čtyřdílné *Svety*, mohutná freska popřevratového života podjavorinského na Lesnaňské dolině. Rázus v nich ze široka zachytil prvá léta svobody v tomto kraji, vzrušující okamžiky převratu a přebírání moci, nadšení a radost, naděje a rozčarování, zvyky, kroje a písně lidu, jeho mentalitu a názory. Sta a sta nejrozmanitějších typů defiluje v nich, každý jako by dlátem tesaný, svědčící o Rázusově charakterisační schopnosti a ostrosti pohledu. Sám tu vystupuje ve dvojí tvorbě, vzájemně se doplňující: v podobě faráře Svarínského a inteligentního sedláka Beňu, v podobě rozvázného praktika a romanticky ideálního snílka, který zapře v sobě inteligenta, aby v příklonu k hroudě našel ztracenou jistotu, sám sebe, své kořeny. *Svety* vyjádřil Rázus svou víru ve slovenského venkovana, v sílu a plnost jeho tradice. A zároveň podal kus sebe, kus vlastní biografie, nepostradatelné k jeho poznání, k nahlédnutí do skrytých zákoutí jeho duše, kdy se v něm rodila potřeba vystoupit politicky. Dva rysy Rázusovy bytosti se tu zrcadlí: zvláštní slovenská měkkost vedle rozvázného mužnosti, poctivé a odhodlané, které se vzájemně prolínají. Za breznaňského pobytu vznikly románové skladby *Julia*, *Odkaz mrtvých* a *Krčmársky král*. Prvé dvě, historické, vytěženy byly z minulosti města Brezna. Ideově závažný, jak už bylo vzpomenuť, je především *Odkaz mrtvých*. Rázus jím hovoří do slovenské přítomnosti tématem z minulosti. Oživuje údobí náboženských bojů mezi evangelíky a katolíky ze 17. století z doby Thökölyho a Leopolda, jak bezohledný zápas ničí město a majetek, předvádí utpení lidí a krutosti vášní zaslepených protivníků, z nichž se rodí poznání o nesmyslnosti a škodlivosti takového stavu a touha po snášenlivosti a vzájemné úctě. Obdoba dneška a někdejska leží ovšem více v rozporech stranicko-politických než v náboženských, ale temné pudy stranického fanatismu dneška, vybičovaného a nekroceného, dovedly by být jistě důstojným protějškem někdejšího nenávislného fanatismu náboženského.

O skutečný podklad — z doby předválečné — opírá se i děj románu *Krčmársky král*, líčící slávu i pád krčmárské rodiny Gáblíkovců kdesi na horním Pohroní. Je to obraz, typický pro předválečné poměry v Uhrách, jenže místo obvyklého výčepníka židovského je smutně proslulým hrdinou Slovák, jenž si přízeň úřadů vykupuje podporou ve volbách i štědrostí k představitelům veřejného života a nahromaděným majetkem rozvratem celých vesnic, nakonec

i vlastní rodiny. Neutěšený obraz dokresluje autor ukázkami lehkomyšlného předválečného života příživnické a rozmařilé maďarské džentry. A jako kontrast této rozkladnosti a úpadku ukazuje na rasovou soudržnost židů, jejich pevné společenství a vzájemnou pomoc, kde jde o prospěch jejich příslušníka. Domyslíme si zajisté, co tanulo na mysli při volbě tohoto námětu, pro Slovensko stále aktuálního, jak ho ostatně známe s dostatek i z prací jiných slov. autorů a jež nevyhubila ani nedávná hospodářská krise, nedostatek výdělků a peněz.

Důležitým příspěvkem k poznání Rázusovu a předválečných poměrů na Slovensku jsou dvě autobiografické knížky *Maroško* a *Maroško študuje*; v nichž pod pseudonymem Maroš Plajbás kreslí Rázus své dětství, rodinné, společenské a národnostní poměry v Lipt. Sv. Mikuláši, studentské roky a prostředí na maďarských školách v Kežmarku a v Kremnici, na teologii v Bratislavě i pobyt ve Skotsku a v cizině. V Maroškově ožívá předválečný slovenský útlak jako škaredý sen pro poučení i výstrahu. Své názory na život, náboženství, politiku, na otázky sociální a umělecké uložil do *Argumentů*. Adresuje je synovi a s ním slovenské mládeži jako průvodce k orientaci po dnešní době, v otázkách, jež doléhají neodbytně na každého dospívajícího člověka.

Tvorbu románovou, i když v mužném věku převažovala, doplňoval stále poesii a drobnějšími črtami novelistickými. K nim patří poesie v próze *Z drobnéj prózy*, dvě knihy sonetů *Kresby* a *hovory* a básnické sbírky *Kameň* a *medzi a Šípy duše*, v nichž se vyznává z desiluse a zklamání nad vývojem poměrů. Ve veršovaném Baču Puterovi oslavil krásu slovenských hor, selankovitost bačovského života a typ slovenské podnikavosti, v *Ahasveru* dotkl se věčného problému ženy a muže, inspiračního vlivu ženy na muže. Lyrické verše nejnovější uložil do sbírky *Cestou*.

V pozůstalosti Rázusově kromě veršovaného fragmentu *Promethea* našla se sbírka novel *Bombura*, jež se už nachází v tisku v nakladatelství Mazáčově.

Martin Rázus nazván byl srdcem a svědomím národa, básníkem — apoštolem a bojovníkem — gentlemanem, který »hradbami bodliakov presekával cestu tým poníženým a urazeným, aby přišli k svojej ľudskej cti.« Byl jím svým životem, svými činy a zanechaným dílem, byl jím celou svou ušlechtilou povahou, nevšimavou k sobě samému, nesobeckou, rozhořelou pro velké ideály dobra, lidskosti, pravdy a práva, svou láskou k slovenskému lidu a Slovensku, pro jehož lepší budoucnost žil a pracoval.

Z NAŠICH A PRO NAŠE ORGANISACE

Kurs výchovy k brannosti pro referenty státní osvětové služby uspořádal od 18. do 22. října t. r. v Praze ministerstvo školství a národní osvěty. Kursu se účastnilo 30 referentů státní osvětové služby, jimž se dostalo od předních vojenských i občanských odborníků důkladného poučení o všech stránkách tohoto nového zařízení, jež počátkem příštího roku bude uváděno v život. Kurs byl ukončen 23. října t. r. poradou v ministerstvu školství, na níž byl projednán návrh prováděcích nařízení ministerstva školství a nár. osvěty k mravní a naukové výchově k brannosti, již budou provádět orgány státní osvětové péče.

Manifestační schůze Masarykova lidovýchovného ústavu svolána byla na 24. října 1937 do přednáškové síně ústřední městské knihovny v Praze. Promluvil na ní ministr školství a nár. osvěty dr. Emil Franke, který ve své podnětné a hluboce založené přednášce zdůraznil všechny důležité otázky, jichž si osvětová péče všímá nebo bude všímáti, vyslovil plné uznání orgánům státní osvětové péče za jejich obětavou a nenáročnou práci a rozebral vý-
znam zákona o výchově k brannosti, jehož provádění po stránce mravní a naukové uloží našim osvětovým tělesům nové úkoly, jichž se tyto nijak nelekají a jsou připraveny prováděti je co nejsvědomitěji a nejpečlivěji. Reč řečníka MLÚ profesora techniky dra Nachtigala, zabývající se kritikou lidovýchovné praxe, nepřinesla nic nového a hodila by se spíš na pracovní poradu než na manifestační schůzi, jejímž účelem bylo získat u širší veřejnosti pochopení a podporu pro provádění zákona o výchově k brannosti. Resoluci, již přečetl jednatel MLÚ dr. Voráček, byla schůze skončena.

Schůzi jednatelů a branných referentů našeho kraje svolává Kulturní rada pro širší Ostravsko jako Krajské ústředí osvětových sborů v Mor. Ostravě do Domu umění (přednáškové síně) na sobotu 6. listopadu 1937 na 15. hod. Na programu: Předpoklady branné výchovy a provádění zákona o branné výchově. Účast povinná, jízdné hradí K. R.

Oslavy 28. října vykonány byly za přímé účasti místních osvětových komisí a okresních osvětových sborů a zdůrazňovala se na nich povinnost postavití všechny prostředky do služeb obrany státu a zajistiti tak co největší jistotu a bezpečnost naší republiky. V Mor. Ostravě oslavu uspořádaly jednoty Čsl. O. L. s vojskem, italskou domobranou, Národní gardou, stráží bezpečnosti, čsl. dobrovolci a bývalými námořníky, za účasti několika tisíc občanstva na Prokešově náměstí. Na oslavě o tom, co nám 28. říjen ukládá, promluvil řed. Rud. Tlapák. Kulturní rada vyslala k oslavám 28. října tyto své řečníky: Dra Sl. Novotného do Kopřivnice, prof. dra Karla Ottu do Butovic a Hrabové, prof. A. Červenku do Frenštátu, p. Šuberta do St. Vsi a Proskovic, prof. Pohla do Výškovic, odb. uč. J. Trnku do Michálkovic, prof. B. Čejku do Oder, tajemníka YMCY Bradáče do Krmelína.

Co můžete udělat pro svou obec? Československý rozhlas uspořádá letos v listopadu, a to vždy ve středu večer po 19. hodině, čtyři vysílání pro poslechové kroužky »Co můžete udělat pro svou obec?« První relace bude vysílána ve středu dne 3. listopadu v 19.35 — 20.00 hodin. Doporučujeme obecním radám a místním osvětovým komisím, hlavně v malých obcích, aby uspořádaly společný poslech a po skončené relaci zavedly debatu o tom, co v místních poměrech lze udělat. Čs. rozhlas (Praha XII., Fochova 16, přednáškový odbor) uvítá každou stručnou zprávu o místních zkušenostech s poslechovými kroužky i s akcemi, které byly podniknuty buď již dříve, anebo z popudu tohoto nového vysílání.

Okresní osvětový sbor v Novém Jičíně. Osvětová činnost na okrese je v plném proudu. Dne 25. září jsme konali Bezručovu oslavu s přednáškou insp. Josefa Kubička, sólovým zpěvem, recitací sborovou, melodramatem a houslovým číslem. Dne 25. a 26. září byla výstava Bezručových, Martínkových a Petrusových děl, na kterou se přišlo podívat na 500 osob. Dne 26. září byla plenární schůze, kde byly podány zprávy funkcionářů a učiněn rozvrh práce pro zimní období. Zakoupili jsme kinopřístroj, takže bude obnovena činnost

v MOK. Pro oslavu 28. října jsme se opět spojili s Němci, ale pořádáme ji ve dvou místnostech se vzájemnou delegací. Na programu je letos proslov, tělocvičná čísla Sokola, DTJ, Orla, skautů, pěvecký sbor a orchestr. Jako lom zřizujeme jazykové kursy, o které je zájem. V zimě pozveme na přednášku Karla Plicku a uspořádáme slovenský večer s pestrým programem. Po dohodě s okresním úřadem se připravujeme na oslavu 20. výročí naší samostatnosti. Náš OOS se stará o hudební školu, ve které máme přes 50 žáků, o vlastivědný měsíčník »Kravařsko«, o čítárnu, o okresní knihovnu a obvodovou knihovnu. *)

*) Zprávy z ostatních osvětových sborů byli jsme nuceni odložit pro nedostatek místa do příštího čísla.

OSVĚTOVÝ A KULTURNÍ VĚSTNÍK

Říjnové přednášky spisovatelů v Domě umění. V rámci cyklu »Spisovatelé o sobě«, pořádaného Kulturní radou pro širší Ostravsko a Masarykovou vyšší školou lidovou v DU v Mor. Ostravě, přednášel 17. října mladý pražský autor Vladimír Neff a 24. října Josef Jahoda. V úvodním slově promluvil o jejich tvorbě spis. Vojtěch Martínek.

Vladimír Neff rozhovořil se o svém raném zájmu o literaturu a o potížích mladého autora při hledání nakladatele. Mnoho toho sice o sobě neřekl, zato přiléhavě charakterisoval své spisovatelské úsilí dobře volenými čtenými ukázkami své tvorby, v nichž stylem výsměšně groteskním s humorným podbarvením dobral si uplakané sentimentality českých operetních šlágrů i trampských písní a v konfrontaci bodrého pražského drožkáře s vůdčím představitelem našich surrealistů surrealistických výstředností a přezírání daných skutečností.

J. J a h o d a zřejmě překvapil i zaujal četné posluchače věcností i opravdovostí svého lidského i básnického pohledu i krásným, ušlechtilým vztahem ke světu drobných lidí, jež věrně zobrazuje a pro budoucnost zachycuje jako sběratel lidských dokumentů a vykladatel prosté národní filosofie. Na Ostravsku je dobře znám, neboť počet jeho feuilletonů a drobných obrázků, uveřejňovaných v »Moravskoslezském deníku«, blíží se pomalu tisícovce. Z jeho přednášky dověděli jsme se o jeho srdečném vztahu k lidem poníženým a zalkřiknutým, jež nejen pro literární potřebu pozorně studuje, ale i chápe a miluje. Pod okoralou a nepřístupnou slupkou hledá a nalézá člověka, v malém českém člověku objevuje nejpoctivější češství, které nemiluje frází a jen nerado chodí se svými city na veřejnost, nalézá v něm svéráznost, prostotu, jadrnou lidovou filosofii i smysl pro tradici, je v něm méně licoměrnosti a ostudného poklonkovaní. Nemá důvěry k literatuře, vznikající jen silou fantazie a neopírající se o skutečný život. Sám i sebe drobnější námět důkladně promýšlí, k poznání života silničních vandrovníků dokonce sám přistrojil se za jednoho z nich, spával s nimi po stozích a prožíval ten podivný život, který sám tolikrát s udivující pravdivostí zobrazil. Je přesvědčen, že v každém literárním díle má být diskretně utajena tendence lidskosti, literární dílo má za povinnost zušlechťovat lidské charaktery, poznávat a odkrývat tajemství lidské duše, hledat krásu, smysl a účel života. Žádá proto umění reálné, jakým doposud bylo všechno velké umění posledních století.

—vf—

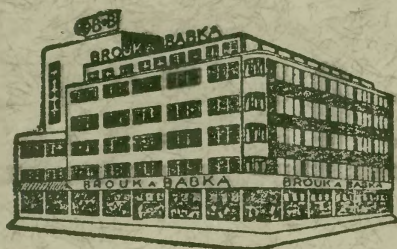
Vzpomínkový večer na Martina Rázuse. Mezi slovenskými spisovateli, jež získala Kulturní rada a MVŠL pro loňský cyklus »Spisovatelé o sobě«, byl také jeden z nejpozoruhodnějších a u nás nejnámějších zjevů slovenské literatury Martin Rázus, který přednášel v Mor. Ostravě 29. listopadu 1936. Jeho přednáška a vůbec jeho pobyt v Mor. Ostravě byl jistě velmi pozoruhodnou událostí, velmi významnou pro styky Čechů a Slováků, jak patrně také z ohlasu této Rázusovy návštěvy v tisku českém i slovenském. Rázusovi, který jinak odmítal přednášky takového rázu, jako byla přednáška ostravská, se v Ostravě tak zalíbilo, že slíbil, že přijde znovu. Ale bylo souzeno jinak; jeho první návštěva v Mor. Ostravě měla být také návštěvou poslední. Náhlá zpráva o předčasném skonu Rázusově ohromila a bolestně dojala všechny, kdo znali Rázusovo dílo literární, a zvláště ty, kteří znali autora samotného. Není tedy divu, že Kult. rada a MVŠL považovaly nejen za svou oficiální povinnost, ale přímo za příkaz srdce uspořádati pietní vzpomínkový večer, na kterém by byla oživena památka Rázusova a zhodnoceno jeho literární dílo. Stalo se tak vzpomínkovým večerem, pořádaným 14. října v Mor. Ostravě. Večer byl zahájen básní »Rázus« od Andreje Žarnova, načež odb. učitel F. Vystrčil v krásné, hluboce založené přednášce probral životní osudy a dílo Rázusovo, z něhož zvláště vyzvedl a zhodnotil dílo literární, které zajistí Rázusovi navždy čestné místo ve slovenské literatuře jednak pro své vysoké umělecké hodnoty, jednak proto, že vyrostlo ze slovenské půdy a slovenskému lidu plně slouží. K přednášce se pojily vhodně volené ukázky z Rázusovy tvorby básnické i prozaické, jež přečetli pí Makovská-Musilová a pp. Kachel, Steiner a Vystrčil. Vzpomínkový večer byl zakončen doslovem dra F. Krále, který vzpomenul loňské návštěvy Rázusovy v Ostravě a jejího významu pro poměr česko-slovenský.

LIDOVÉ ŠKOLY

Výsledek zápisu do Masarykovy vyšší školy lidové v Mor. Ostravě v podzimním běhu škol. r. 1937-38. Zápis do přednášek a kursů podzimního běhu na MVŠL skončil 3. října a 4. října bylo zahájeno pravidelné vyučování v kursech, v nichž byl již zapsán dostatečný počet posluchačů. Zároveň byl ještě prodloužen zápis do všech kursů do 10. října. Na základě výsledku zápisu byly v podzimním běhu, který potrvá od 4. října do 22. prosince, otevřeny tyto přednáškové cykly a kursy: 7 předn. cyklů všeob. vzdělávacích (Dějiny svět. literatur, filosofie, sociolog. seminář, přednášky o předpokladech pro udržení mládeži, Masaryk — sociolog, národohospodářství a národohospodářská politika) se 197 posl., 3 kursy výtvarné (krajinářství, malování zátiší a kurs kreslení aktu spolu s figurálním kreslením) s 50 posl., 8 kursů obchodních a živnostenských (těsnopis, psaní strojem a obchod. korespondence) s 290 posl., 17 kursů jazykových pro dospělé (čeština, němčina, angličtina, italština, franština, rumunština, esperanto) s 461 posl., 4 kursy jazykové pro studenty (němčina, angličtina a franština) s 97 posl. a 4 kursy speciální a všeobecně vzdělávací (kursy dekorat. uměleckých prací a večerní kursy měšť. školy) se 129 posl. Celkem tedy byly otevřeny 43 kursy a předn. cykly s 1224 posl., takže celkový počet posluchačů zůstává na stejné výši jako loňského roku.

Nákladem Kulturní rady pro širší Ostravsko. — Odpovědný redaktor ředitel Rudolf Tlapák. — Tiskne Lidová knihtiskárna v Mor. Ostravě, Strassmannova.

PRO VÁS NAŠICH

35

oddělení

Největší obchodní domy

BROUK + BABKA

a. s.

MORAVSKÁ OSTRAVA — PRAHA
BRNO — Č. BUDĚJOVICE — PLZEŇ

Svépomocí

k osvobození konsumentů!

Každý uvědomělý dělník a úředník, každá
spořivá hospodyňka, každý přítel hospo-
dářského povznesení pracujícího lidu
z kraje ostravského má býti členem

největšího čl. konsumního družstva

»BUDOUCNOST«

v Moravské Ostravě

Zápisné Kč 5.— • Závodní podíl Kč 100.— • Může býti
splácen po částkách • Přihláškové blankety v každé výdejně

C. 0021347

MĚSTSKÁ SPOŘITELNA VE SLEZSKÉ OSTRAVĚ

s pobočkou

v HRUŠOVĚ n. Odr.

požívá neobmezené důvěry
27.000 střídalů, kteří jí svěřili
na 100 mil. Kč úschov a vkladů

TEXTILIA

akc. spol.

Navštivte

• velký moderní obchodní dům

v Moravské Ostravě

Užívati novinových známek povoleno výnosem ředitelství pošt a telegrafů v
Opavě číslo 28.011-II-1924 ze dne 13. září 1924. Podací úřad Mor. Ostrava I.

Černá

časopis lidově výchovný

země

Číslo

4.

Roč. XIV.

1937 - 38

Vydává Kulturní rada
pro širší Ostravsko jako
Kraj. ústředí osvětových
sborů v Mor. Ostravě

● Řídí řed. Rudolf Tlapák

Tiskne Lidová knihtiskárna v Mor. Ostravě

Vychází jednou měsíčně kromě prázdnin
a předplácí se ročně 16 Kč, číslo za 1'60 Kč
Administrace M. Ostrava, Švabinského ulice

Velkou radost způsobíte účelným dárkem

od fy **Rolný**

Pro vánoční nadílky máme přichystán velký výběr dětských, chlapeckých i pánských zimních raglánů i obleků.

Pro lyžaře obého pohlaví v každém stáří různé lyžařské oděvy hotové i dle míry.

Mnoho vkusných dárků, jako: Kravaty, hedvábné šály, svetry, vlněné punčochy, čepice a mnoho jiného.

Neobstarávejte svých vánočních nákupů, aniž byste navštívili firmu

Rolný
v Moravské Ostravě

Tiskopisy

reklamní, obchodní a všeho druhu
rychle a levně Vám zhotoví

LIDOTISK

LIDOVÁ KNIHTISKÁRNA

Mor. Ostrava, Strassmannova

52. 43/76
3. 11. 1976.

COO 21344

ČERNÁ ZEMĚ

Číslo 4.

Mor. Ostrava, 1. prosince 1937.

Ročník XIV.

Vojtěch Martínek:

Čeněk Kramoliš.

Moravský lidový spisovatel a historický povídkář Čeněk Kramoliš dožívá se 7. prosince 75 let života. Nedlouho před tím datem, když vydal poslední svazek svých sebraných dějepisných románů a povídek (je to válečný a kulturní obraz s počátku 18. století »Hraničářští hrdinové«), rozloučil se v do-slovu s hojnými svými čtenáři: »Ač budu mít brzy 75 let, jsem duševně čilý, ale bolestná choroba v noze překáží mi při práci a zahání náladu. Již Vám, milí čtenáři, nic nového nenapiši.« Odkládá tedy pero, které i v tom požeňnaném věku projevilo podivuhodnou svěžest a pružnost, ba zdá se, že se lety ještě zdvojnásobila jeho chuť k literární práci. Považuje své dílo za uzavřeno — a je to dílo, které se poctivě zasloužilo o dobrou lidovou četbu na Moravě.

I jeho knihy jsou kusem svědomité výchovy, prováděné s plným vědomím spisovatelské odpovědnosti. Nejednou otevřeně prohlásil, k jakým čtenářům se především obrací: ne ke zmlsaným čtenářům městským, kteří sahají po nejnovějších projevech, jak je k nám přivál skutečný umělecký výboj nebo jen prchavá módní vlna, ale ke čtenářům venkovským, kteří hledají četbu průzračnou, dějově živou, jasným slohem vypravovanou. Jest jen ke cti Čeňku Kramolišovi, že si tento úkol jasně uvědomil a že jej plnil dobře a horlivě.

Neboť Čeněk Kramoliš si určil za životní úkol: pracovat podle nejlepších sil tam, kam jej osud postavil. Nespokojil se toliko prací školskou, ale věnoval se pilné práci uvědomovací i mimo školní zdi a všude zanechal stopy své všestranné práce kulturní, v Krásensku, Marešicích, Kloboučkách, Vyškově a zvláště v Hranicích, kde působil dlouhá léta jako ředitel měšťanské školy a školní inspektor. Ale srdce ho přece vždycky táhlo k rodnému kraji rožnovskému a krajanské styky se lety nepřetrhaly, ale snad ještě více utužily poznáním valašské minulosti. Ano, je pravda: odvděčil se místům své působnosti a vytěžil z rozmanitého prostředí látku ke svým povídkám, také jeho studium archivů se neomezilo jenom na Rožnov a obsáhlo velkou část Moravy, ale přece Valašsko bylo nejen jeho rodným krajem, ale zemí jeho srdce. Valašsku je věnována podstatná část jeho literární tvorby, ať už kreslí nedávný život lidový, ať rozvíjí pohnuté výjevy z minulosti své domo-

viny. Ve vzpomínkách se mu nořily obrazy z mládí, viděl postavy dávného Rožnova s veškerým starosvětským kouzlem i s počátky národního uvědomování, ale viděl i těžký život na valašských samotách. Tak vyrostly jeho povídkové a románové knihy, mající ráz dokumentárních obrázků kulturně historických a srdečných vzpomínek; z nich »Moravská babička«, podnícená právě rožnovskými vzpomínkami, povídky o valašské pověřčivosti »Zábaborky« a dvě kresby tvrdého strádání v horách, »Písničkář Jurka« a »Život na horách«, jsou umělecky nejvýznamnější. V nich chce podati prosté, jímavé vypravování, jež mnohem více čerpá z pozorného pozorování života než z rozvířené fantasie; obrací se k prostému čtenáři, k jehož obzorům se sklání nespletitým příběhem a jasnou, srdečnou větou.

Ale ovšem Valašsko není jenom klopotná robota na pasekách, v horských dědinách a starosvětský život maloměstský; je to i historie, vzpomínka na slavné činy dávných strážců horských, kteří jako mnohem populárnější Chodové střežili zemské průsmyky před nepřátelskými vpády, jsou to zkazky o dobrodružných srážkách mezi zbojníky a portáši, jsou to listy dějin krví zbrocené, vypravování o tvrdém útisku náboženském, doklady surové zvůle za dob roboty, několikere povstání a nemilosrdné pokuty.. O tom všem se Čeněk Kramoliš dobře poučil ze starých památek rožnovských, hranických i jiných; vždyť se zabral do archivů a vytěžil z nich knihy pro poučení valašských rodáků o minulosti Rožnova a vývoji rožnovského okresu (tak jako předtím už popsal okres bučovský). Jsou to nejen práce naučné, ale především povídkové soubory a historické romány, které se zvláště po spisovatelově šedesátce rozrůstají do značného rozsahu a také v kresbě nabývají opravdové výraznosti a jistoty.

Ke starším pracím, na příklad k počátečním »Bratřím Do-liňákům«, v nichž vykreslena pohnutá historie portášská, ke »Strážcům hor«, v nichž jsou zobrazeny vpády kumánských a maďarských hord za Přemysla II., k spolehlivému lidopisnému obrázku valašskému před sty lety »Z manželského ráje«, nebo k románu »Ve stínu bitvy u Slavkova«, v němž na pozadí světodějných událostí napoleonských je načrtána milostná historie s hojnými dobovými podrobnostmi, přidružily se velké romány, jež bohatě těží hlavně z pohnutých dějin východní Moravy. Je to sedm románových skladeb. Divoké události za třicetileté války, povstání Valachů a krvavý jeho konec, odboj Hranic a přísná pomsta na dobytém městě, jest dějovým pásmem dvoudílného románu »Za bouře a blesků«. Hrůzy třicetileté války a řádění žoldnéřských tlup živými barvami je zachyceno v »Soumraku«. Účast valašských dobrovolnických sborů v bojích proti pruskému vojsku za Marie Terezie, zklamání Valachů a výbuch jejich nespokojenosti zobrazuje »Valašská vojna«. Jak vřel odpor proti nesnesitelné robotě a pan-

ské libovůli, jak byl podnětem k novým a novým hnutím, jež pak surově byly potlačovány, vypravuje trojdílná skladba »Vězením a vyhnanstvím«. Ale znovu se vrací spisovatel k výjevům nejdramatičtějším, jimiž nejvíce vzkřísil památku valašských pohraničních strážců, výjevům uherských vpádů a strašného ničení; je to »Rychtář Šoman« (z minulosti Val. Klobouk) s postavou zajatce, jenž byl v Turecku vychován, až se z něho stal znamenitý bojovník a hodnostář, a »Hraničářští hrdinové«, kreslící vpády Rákocziovy, na štěstí poslední krvavé zájezdy na půdu valašskou. K nim se přidružil román »Za cizí hříchy« (osud rodu rottálovského s motivem kletby, jež se plní i na pozdní generaci) a povídky »Oživení mrtvých«, někde spíše jen polobeletристické kresby z valašské minulosti. Ve všech těchto pracích neběží jenom o románový příběh, o nakupení pestrých a vzrušujících příběhů, ale Kramoliš hojnou měrou vkládá partie o dávných poměrech náboženských, hospodářských a mravních, takže správně je nazývá sám »historicko-národopisným obrazem«. Poněvadž toto líčení je založeno na dobrém poznání archivních pramenů i na krajanské znalosti místa a lidí, nelze pochybovat, že pak je kresba věrna; Kramolišovou snahou v dějepisném spisování bylo vždycky, aby román rostl ze základu co nejvěrnějšího. A je zajímavé při tom srovnávat Kramoliše s J. F. Karasem, jehož dědictví v oboru dějepisného románu moravského Kramoliš převzal; není snad pochyby, že Karas je barvitější, efektnější, že umí dovedněji zaplétat dějové pásmo a že více oslní čtenáře slovním leskem, ale že také pracoval kvapněji a na základech mnohem sypčích než uvážlivý, klidný, spolehlivý Čeněk Kramoliš.

Své poslání lidového spisovatele — a právem se k němu vždycky hrdě hlásil — plnil Kramoliš dobře. Je to poslání záslužné a ne právě lehké: autoru se častěji dostane velkopanské nevšimavosti než správného ocenění. Moravskému čtenáři dal obraz minulosti v názorné a přístupné formě, vykreslil mu pohnuté výjevy ze starých časů, nejen scény bitev a krve, ale i doklady z prostého denního života v letech dávných i blízkých.

Nezaslouží za to plného uznání a díků? Jeho čtenáři a přátelé přejí mu ze srdce, ať mu ještě dlouho svítí vlídné slunce do jeho odpočinku, jenž se bez nejmenší nadsázky může nazvat zaslouženým. A ti, kdož mají rádi jeho tvorbu a jsou vědomi jeho zásluh o hodnotnou lidovou četbu na Moravě, připojují k tomu ještě přání, aby se dočkal i souboru svých povídek a románů z nynějšího nebo nedávno minulého života valašského, jako se dočkal souboru prací dějepisných.*)

*) Počet jeho knih, naučných i beletristických, dosáhl počtu čtyřiceti, z nich některé vyšly po druhé (Povídky o hoře svatoklimentské, Z manželského ráje, Strážcové hor, Ve stínu bitvy u Slavkova, Drobtý z Valašska, Valašská vojna), prvotina Bratři Doliňáci vyšla v novém zpracování po třetí. Dvanáct jeho his-

Mladí především !

V rámci t. zv. Dětských dnů řada hesel upozorňuje naše občany na záchranu dětí, budoucnosti národa. Třeba však náležitě zdůraznit, kdo se tou naší budoucností míní. Mezi veřejností není dosud dosti známo, že Okresní péče o mládež nezahrnuje v sobě pouze ochranu matek a dětí, péče o sirotky, o děti nemanželské a úchylné, ale že jedním z důležitých, ne-li z nejdůležitějších odborů OPM jsou t. zv. d o r o s t o v é o d b o r y, které se starají o mládež ve věku od 14—18 až 21 let, tedy v době, kdy tato opouští školu a není dosud schopna samostatného výdělků.

A tu je právě úkolem dorostových odborů OPM, aby za pomoci rodiny, školy a příslušných institucí mládež v tomto věku zachytily, rozřídily a zprostředkovaly jí učení nebo zaměstnání, po případě poskytly hmotnou pomoc.

Že tento obor péče o mládež stál dosud v pozadí, toho je příčinou okolnost, že v době hospodářské konjunktury nebylo celkem dorostových odborů potřeba. To neznamena, že by se dříve nic nedělalo: pracovala tu zdárně péče o živnostenský dorost, politické a odborové organizace, charita, tělocvičné spolky, rodičovská sdružení a jiné. Snad jedinou závadou této dosavadní činnosti bylo, že každá akce šla úplně samostatnou cestou a následkem toho dosažené výsledky nebyly vždy úměrné vynaložené energii.

Přišla hubená léta, která nejtížeji pocítil náš dorost, ježto do let hospodářské krise nám dorůstaly ročníky z dob největší poválečné natality. V r. 1935 připadalo u nás z celého počtu nezaměstnaných 100.000, t. j. plných 25 %, na dorost! Nemohlo se čekat, až by se problému chopil stát a úřady. To by nebylo řešení, hodné národa, který sám rozhoduje o svých věcech. Nesmělo býti lhostejno, v jakých poměrech hospodářských, sociálních a mravních vyrostou ti, kteří za několik let dospějí v pravoplatné občany a budou u volebních osudů rozhodovati o dalším vedení státu. Nesmělo se připustiti, aby z nich vyrostli lidé zahořklí a zatrpklí vůči všemu a následkem toho upadající do krajních extrémů! A v neposlední řadě nesmělo to býti lhostejno z důvodů b r a n n ý c h, neboť v moderní době obrana státu závisí v první řadě na mravních kvalitách a sociální spokojenosti občanstva. Jak má býti příští generace ochot-

torických románů a povídek vydalo v souborném vydání nakladatelství R. Prombergra v Olomouci, takže po této stránce je Č. Kramoliš dobře přístupný. R. Promberger vydal také široce dokumentární knížku o spisovateli z pera B. Slavíka; její největší předností je hojnost životních a knižních dat a zajímavé obrázky. Na popud hranických jeho přátel chystá se k životnímu jeho jubileu sborníček, jenž mimo jiné příspěvky přinese i obšírnější rozbor Kramolišova díla z pera pisatele této jubilejní stati.

na přinést pro náš stát i ty nejkrajnější oběti, necháme-li ji hospodářsky a mravně živořit a hynouti?

Tyto úvahy musely přivést všechny lidi dobré vůle k přesvědčení, že tu nelze ve všem spoléhat na stát, a že tu musí státní administrativě pomoci též občanstvo samo. Proto byla před několika lety vyvolána akce Demokracie dětem, která způsobila zintenzivnění veškeré péče o budoucnost národa. Cítilo se však dále, že třeba pevného soustředění veškeré práce. Proto Zpm nařídila oběžníky 12. a 15. září 1935 Opm reorganisasi dorostových odborů tak, aby v nich byla soustředěna veškerá péče o dorost od 14 do 18 let a aby v nich byly zainteresovány a soustředěny všechny instituce a jedinci, pracující na tomto poli.

Předním úkolem takto reorganisovaných dorostových odborů bylo stanovení katastru potřeby, t. j. provedení soupisu všeho nezaměstnaného dorostu v okrese, potřebujícího pomoci jakéhokoliv druhu; dále bylo nutno stanovit katastr úhrady, t. j. seznam všech institucí a jedinců, kteří by byli ochotni poskytnouti pomoc.

Další snahou dorostových odborů jest, aby veškeren školu opouštějící dorost procházel poradnami pro volbu povolání, kde by se mu dostalo po náležitém vyšetření jeho tělesných a duševních vloh rady, pro který druh povolání se nejlépe hodí, a aby se mu pak dostalo zprostředkování místa neb zaměstnání; tímto opatřením má se též zabrániti hromadění učňů v módních povoláních, jako jsou automechanici, elektromontéři a j. V zemi Moravskoslezské prochází těmito poradnami čtvrtina veškeré populace 14letých, v okrese moravskoostravském samém z minulý rok dokonce 74 %.

Teprve pro dorost, který nebylo možno nikde umístit, zřizují se v době nejhorších zimních měsíců útulky nezaměstnaného dorostu, a aby i tito hoši byli aspoň částečně zařadeni do pracovního procesu, zřizují se v letních měsících pracovní společenství. Obojí tato zřízení jsou myšlena jako krajní východisko z nouze, a v poslední době nabývá stále víc a více vrchu myšlenka, aby se co nejvíce dorostu hledělo zařadit do učení a peníze, vynaložené na útulky, se vynakládaly na učně, ať už ve formě placení pojištění, stravování, ošacení atd., neboť jen tak se naučí mladí lidé především pracovat a mají vědomí, že dostávají peníze za skutečnou práci; zároveň se tak zamezí vzrůstání neblahého zjevu, že nemáme dosti kvalifikovaných dělnických sil.

Zarážející vzrůst zločinnosti mladistvých, která stoupla u některých soudů až o 17 %, aktualizuje otázku mravní výchovy dorostu, která zatím byla téměř netknutá a která je též nutná, neboť »ne samým chlebem živ jest člověk«.

Že se při dobré vůli dá hodně udělat, ukazuje statistika země Moravskoslezské za rok 1936, kdy potřebovalo pomoci celkem 8.092 dorostenců, z čehož se podařilo zachrániti 3.562,

tedy 44 %. V moravsko ostravském okrese bylo do 28. února t. r. hlášeno 878 nezaměstnaných dorostenců, z toho umístěno v učení 121, aspoň částečnou pomoc v útulcích našlo 638, jinak podpořeno 68, zcela bez pomoci pak zůstalo jen 51, t. j. 5,6 %. Jest tedy viděti, že problém není tak obtížný, jak by se na první pohled zdál, ano že při dobré vůli všech je i řešitelný.

Nedejme se ukolébat lepšícími se hospodářskými poměry! Jak už bylo řečeno, dorůstají nejsilnější ročníky, takže u dorostu není pokles nezaměstnanosti tak rapidní jako mezi dospělými. Bude třeba ještě hodně práce, proto nečekat, že se věci chopí stát... Nenaříkat, pracovat, nepovolit! Jsme všichni na jedné lodi a na té máme mládež především!

B. Četyna:

Radhošť v malířství a v plastice.

Romantická údolí s dřevěnými chalupami, rozervané potoky a lesní cesty s dřevorubci, klid zapomenutých pasek a nad nimi modrý zvon legendárního Radhoště — toť nejčastější motivy Jana Knebla. Tento nejstarší valašský výtvarník, stojící dnes na prahu osmdesátky, vytvořil značný počet větších i menších kreseb, akvarelů a olejů, v nichž je důsledným vyznačem staré valašské idyly, jejíž zánik právě prožíváme: starší generace bolestně, mladí povětšinou lhostejně. Idealisticko-romantickým nazíráním je Jan Knebl, lidsky i umělecky nevýbojný, velmi blízce zemřelému básníku Jos. Kalusovi, jehož skvělý sádrový portret vymodeloval. (Bronzový odlitek bude letos umístěn v přírodním parku frenštátském na Horečkách.) Snad ještě zdařileji než barvou a štětcem, zobrazil život pod Radhoštěm četnými plastikami: Valašská kupačka, Sindeláš, Pytlák, Dřevorubcův oběd. Lahodné linie Beskyd použil též za pozadí v dílech rázu náboženského, v nichž má zvláště šťastnou ruku. Plastickou podobu Radhoště s kapličkou na vrcholu vidíme i na reliefu nad hrobem Jos. Kaluse na frenšt. hřbitově.

Knebl, zamilovaný do minulosti Velké Moravy, sáhl i pro látku do úsvitu našich dějin a nakreslil obraz Mojmír II. na Radhošti — nezávisle na Mik. Alši a zvláště Jul. Mařákovi, kteří už před tím těžili z bájeslovné minulosti nejkrásnější moravské hory.

Ale život beskydského horala není jenom idyla. Není tu jenom slunce a pohoda. Jiný rodák frenštátský, Břetislav Bartoš, zdá se, uvědomil si velmi dobře, že dvě třetiny dní v roce pod Radhoštěm prší, sněží nebo je zamračeno. Tato přírodní skutečnost není bez významu a je také jedním z důležitých prvků díla Bartošova. Tento malíř-legionář vystihl ze všech našich umělců nejdokonaleji bezútesnou tíhu Beskyd,

jejich stíny a chmury. V krajině viděl zápas živlů, zápas vzduchu, světla, země. Svou vizi vtělil do rozměrných olejů, jejichž vnější monumentalita, barevná i kompoziční, uchvátí na prvý ráz nestranného diváka.

Knebl valašskou krajinu i lid idealisoval, jako to činil v prostých verších J. Kalus. B. Bartoš viděl v rodné krajině symbol — či spíše prostředek k vyjádření moci a velikosti země. Zdůraznil její kalnou oblohu, popelavá a krvavá mračna, vyzvedl kontrasty. Porozuměl dokonale duši černé země ostravské. Zjednodušoval a symbolisoval život horalů a dělníků, a to jak v projevech sociálních, tak rodinných. Knebl rodný kraj maloval, Bartoš šel až k jeho stilotvorným pramenům.

Od zjednodušení symbolického není daleko k zjednodušení dekorativnímu. To je výtvarná oblast bratří J a r o ň k ů. Svěžími barevnými dřevoryty objevil B o h u m í r J a r o ň e k před tím neznámou barevnost radhoštského okolí. Dekorativnosti podřídil nejen krajinnou a folkloristickou idyličnost, ale i roční doby: Jaro, léto a zvláště podzim na stránkách kolem Rožnova i Štramberku. Rozměrem menší, ornamentální dřevoryty Jožky Barucha se Jaroňkovým pracím nevyrovňají, jsou studené, abstraktní, ač i v nich (zejména v posledních kniž. ilustracích) je příslib svérázného přínosu.

Dekorativní charakter mají rovněž oleje L e o p o l d a P a r m y. Zato lehce nahozenými akvarely dovede L. Parma jako málokdo vyjádřit kouzlo rázů, zamlklou samotu lesíků a chalup. Sugestivní beskydské motivy volají po vyjádření dřevorytem, v němž mluví pouze světlo a stín. I v tom prokázal Parma nemalou technickou dovednost. Jeho ilustrace jsou známy z krajinských bibliofilských publikací. Uhlazeností — a bohužel často i líbivostí, která jeho talent nebezpečně ohrožuje — je Parma vzdálen mystickému primitivismu F e r d i š e D u š i, který přes vlivy západní zůstává stále svým.

Zmiňuji-li se o primitivismu, nemohu pomlčet i bezohledné a téměř odpuzující originalitě L a d i s l a v a V e l e. Beskydy v jeho pojetí jsou nahá, obnažená země, z níž číší syrová bezprostřednost. Vele zbavuje své dílo vši idyličnosti a prodírá se k prapodstatě stvoření. Blíží se tak nápadně přerovskému A. Doleželovi, jehož Mythos o Etherovi byl nedávno po zásluze příznivě přijat a zhodnocen prof. Arne Novákem.

Úspěšné překonávání akademického impresionismu i expresionismu, jakož i značnou pohotovost v barvě i kompozici je nutno ocenit v radhoštských motivech M a r i e P a r m o v é K n ě z k o v é. Studium v Paříži dalo jí techniku, ale nezasáhlo jejího zdravého valašského jádra. Úsilí o vlastní barevné ztvárnění je možno sledovat na jejích olejích i pastelových kresbách. Citovou křehkosti (i v dílech figurálních) se ostře odlišuje od ponurému smutku pastelů A. S c h n e i d e r k y.

K slovu se dostávají nejmladší. Ti očistivše svůj zrak od zbytečného romantického nánosu a poučení průbojnými hodno-

tami umění západního, nebojí se ani značné tvarové i kompoziční deformace. Mají odvahu vrátit se k starobylému primitivismu lidových betlémů a maleb na skle. Snaží se vrhnouti prudké a nové světlo na dávný svět bačů a jejich salašů a dostat se k samé dřeni a podstatě života a lidu pod Beskydem. Znovu studují folklor, avšak neulpívají na jeho pestrém povrchu. Hledají vnitřní souvislost mezi jeho barevností, zvyky, obyčeji, písněmi. Bojují o čistou linii a výrazovou prostotu, hledají nové hodnoty. Nejdokonalejší (téměř alšovské) zjednodušení radhoštských motivů provedl Antonín Strnadel. Abstraktní krása jeho leptů, litografií a dřevorytů, v nichž je záměrně promíchána skutečnost se snem a rušena běžná tvarovost i souvislost — je ovšem nesnadno srozumitelná širší veřejnosti.

Radhošť — toť moravská Fudži. Jeho nádhera je nepomíjející, obnovuje se každým dnem, každou roční dobou, každým umělcem, který na něho zaostřil důvěřivý a nezkalený zrak.

Kdo sledoval výstavy za posledních pět, šest let ve Frenštátě, v Místku, Val. Meziříčí, N. Hrozenkově a v Mor. Ostravě a připočetl k tomu i produkci plakátovou — mohl se snadno poučiti, jak výtvarná podoba Radhoště i života v jeho stínu prošla a prochází několika závažnými proměnami. Vedle pojetí akademického, idealistického a historisujícího a vedle děl vytvořených v duchu zdravé valašské originality, otvírají se nám nové výhledy i naděje. Naděje na mocný útok umění, které objeví neznámou a našim očím skrytou tvář tohoto krásného koutu Moravy a vyzraje v sladké a plné ovoce.

Předneseno v rozhlase. Text poněkud upraven.

F. K. Zeman:

Cyklus rozhlasových přednášek pro knihovníky malých knihoven.

Na programové konferenci čs. rozhlasu v Tatranské Lomnici v létě r. 1936 doporučoval předseda poradního sboru Radiojournalu dr. Zdeněk Wirth, aby rozhlas věnoval zvýšenou pozornost knize a veřejnému knihovnictví, jež potřebuje propagace a všestranné pomoci.

Tento úkol je zvláště akutní na Ostravsku, kde má kniha posláním mimořádně významné a kde jsou poměry v knihovnictví namnoze ještě velmi zlé. Ohlásili jsme konferenci projekt kursu, nebo přednáškového cyklu pro venkovské knihovníky a v prosinci 1936 jsme si vyžádali zatímni návrh cyklu od knihovníka odb. uč. Vladimíra Kavalý z Petřkovic. Tento návrh se svými poznámkami jsme pak předložili měst. knihovníku v Opavě Zdeňku Vavříkovi, jenž již dříve o tomto oboru v rozhlase přednášel, aby připravil návrh definitivní.

Spojené návrhy Kavalův a Vavříkův jsme hodlali realizovati ještě na jaře 1937.

26. února na schůzi Kulturní rady pro širší Ostravsko bylo za přítomnosti státního knihovního instruktora prof. Jindřicha Kubíčka a z MŠANO jednáno podrobně o stavu a potřebách obecních knihoven v oblasti Kulturní rady. Bylo sneseno mnoho stížností, výtek i kritik, ale i řada námětů, jak odstraniti některé hlavní nesnáze, zejména menších a malých knihoven. Bylo zvláště žalováno, že venkovští knihovníci bez odborného školení nemají možnosti seznámiti se dosti ani se zákonnými předpisy, ani s knihovnickou praxí a že často nemohou ani správně vybírat knižní materiál a obstarávat s odbornou znalostí nákupy knih, čímž trpí lidovýchovné poslání knihoven. Hlavní vinu má nedostatek finančních prostředků, který nedovoluje ani zakoupiti potřebnou literaturu, ani účast knihovníků na občasných (a z téže příčiny ještě řídkých) knihovnických kursech, kde by venkovští knihovníci mohli své znalosti doplniti. Kontrola a iniciativa Okresních osvětových sborů je rovněž nedostatečná. Kulturní rada pro širší Ostravsko přijala tehdy náš návrh uspořádati za její patronance rozhlasem cyklus populárních informativních přednášek a návrh, aby byli knihovníci venkovských knihoven upozorněni na pravidelné čtvrtetní rozhlasové referáty o nových knihách vhodných pro obecní knihovny, na které v dohodě se státním knihovním instruktorem bude nadále výslovně pamatováno. Dal jsem tehdy v úvahu, zda by při těchto relacích nebylo možno každý čtvrtek oznamovati knihovníkům i jiné věci dotýkající se jejich práce (pokyny o společných a jednotných akcích, úřední instrukce a pod.) I tento návrh byl v zásadě schválen a záleží na knihovnicích samých, jak bude realizován.

Považovali jsme za vhodné odložiti cyklus přednášek až na dobu po prázdninách, v září jsme jej zahájili, ale pro státní smutek nad úmrtím pana presidenta Osvoboditele byl začátek znovu odložen.

Přednášky cyklu pro knihovníky malých knihoven jsme položili vždy na nedělní pozdní odpoledne (17.30 hod.), nebo na večer, aby měli všichni knihovníci možnost si je poslechnout. Navrhovatelé cyklu doporučili odborníky pro otázky, jež cyklus řeší.

21. listopadu zahájil Zdeněk Vavřík náš rozhlasový cyklus úvodní přednáškou, v které nastínil program a cíl cyklu.

28. listopadu přednášel ředitel Rudolf Tlapák o místě a poslání knihovny v organizaci lidové výchovy.

5. prosince podává knihovník Miroslav Špaček výklad zákona o obecních knihovnách.

12. prosince přednáší knihovník Antonín Řezáč o právech a povinnostech knihovní rady.

19. prosince promluví knihovník Vladimír Kaval a o praxi v knihovně.

26. prosince podá knihovník Oldřich Sedlář pokyny pro knihovníkův styk s čtenářem.

2. ledna 1938 pojedná knihovník Hrbáč o psychologii čtenáře.

9. ledna promluví knihovník Kavalá o administrativní stránce nákupu, o vazbě knih a o tiskopisech.

16. ledna promluví knihovník Vavřík o výběru knih pro obecní knihovny a o pramenech pro informaci knihovníků.

23. ledna (týž) podá seznam nejzákladnějších děl, jež nemají chyběti ani v nejmenší knihovně.

30. ledna promluví jednatel Okres. osv. sboru opavského Jos. Jureček o dozoru nad knihovnami a o knihovnickové úředním styku s nadřízenými orgány.

6. února knihovník O. Sedlář o kontrole knihoven a drobných nesnázích.

13. února knihovník Kavalá o venkovských čítárnách v knihovním zákoně a praksi.

20. února MUDr. Josef Frank: Kniha, knihovna a hygiena.

27. února knihovník Zdeněk Vavřík cyklus zakončí rozhovorem s knih. Kavalou.

Měli jsme v úmyslu uspořádati na konci cyklu přednášek schůzku venkovských knihovníků a na ní praktickými ukázkami doplniti to, co snad nemohlo pro nedostatek názorného poznání býti uváděno v přednáškách, ale bude vhodnější, bude-li celý cyklus po skončení vydán za spolupráce Kulturní rady pro širší Ostravsko a rozhlasu tiskem a knížka doplněna potřebnými ukázkami tiskopisů a stručným kursem knihovnických písemností. Publikace bude levná a dobrá praktická příručka, malé vademecum každého venkovského knihovníka.

(Kulturní rada pro širší Ostravsko žádá pracovníky OOS, MOS a MOK, aby všechny knihovníky ve svých obvodech na rozhlasový přednáškový cyklus upozornili.)

Milan Rusinský:

Co přineslo jubileum Petra Bezruče.

Přehled publikací.

Bezručovy sedmdesátiny, jejichž oslavné vzpomínání bylo zahaleno ve flór národního smutku, přece jen neminuly tiše. Jistě že truchlivé události osudného dne 14. září zastínily horlivost příprav všech redakcí, ale přece řada četných jubilejních, oslavných i hodnotících článků vzpomněla slezského poety, ocenila ho znovu a znovu vyzvedla jeho všenárodní význam výrazného básníka sociální vzpoury a básníka odboje národního. Bude zajímavá ta přehlídka, až se někdo prolistuje značným počtem oněch jubilejních, předjubilejních i pojubilejních statí, zváží jejich soudy i vytkne mechaničnost nejednoho opakování, zkoření tuto přehlídku výběrem zrníček humoru, nechtěného sic,

ale vyplývajícího ze situace, kdy mnohý z redaktorů i kulturních pracovníků neušel osudu, vážit dílo Petra Bezruče, zatím co čas už naprášil do paměti mnoho mezer ve vědě a znalosti. To je už osud mnohých novinářských kulturních glosátorů, že mnozí musí psát o všem možném, že jsou téměř polyhistorickými typy, ale v té záplavě výrobků, jež musí denně produkovat, uklouzne nejedno nedopatření. Zejména tam, kde oslavovatel měl k oslavenci vztah jen a jen příležitostného glosátora. Nebudeme se však na tomto místě zabývat novinářskými články, studiemi, statěmi i příležitostnými feuilletony a přihlídneme ke knižní žni, kterou Bezručovo jubileum vydalo. I zde budeme mít příležitost potkat se s nejedním z oněch oslavných článků novinových.

Tak nejprve trochu krásné literatury, která prý byla také vyvolána jubileem slezského básníka. Mladý pražský poeta Bohuš Beneš, který vydal již jednu drobnou knížku nevyhraněného a nevyzrálého ještě veršování, vzpomněl si na Petra Bezruče druhým svazkem svých básnických pokusů a připsal je »Mistru Bezručovi«. Je to knížka »Černou zemí«, kterou vydala s výzdobou Karla Tichého Česká akademická beseda. No, abychom byli upřímní, »Uzlíček na cestu«, který byl Benešovou prvotinou, byl dílkem lepším, třebaže stále jen naivně chlapeckým. S tou poesí, která je obsažena v sešitu veršů o Černé zemi, si dobře nevíme rady. Totiž, nevíme, jsou-li ty referentsky suché a hned zase pateticky nafouklé, rozkouskované věty míněny vážně jako verš. Rým by tu jakýsi byl, ovšem »hluboko — vysoko, hluchý — děvuchy, snad — sad, stín — vin.« To je také všechno, co nás v té celé knížce upamatovává, že tu jde o básnickou sbírku. Snad se celé to veršování mohlo omezit na blahopřejnou báseň »Tři čtvrti věku«, která by snad pro svou příležitostnou funkci byla našla nějaké umístění v novinách. Vážili jsme, hledali jsme zrnka poesie, ale kniha byla nalezena lehká, jak ten papír, na němž je vytištěna v docela slušné úpravě.

A stejně je tomu s druhou knížkou, jakousi symbolickou montáží Bezručovy poesie s vidinami, jež tato poesie evokovala. Boj s mátohami a přízraky je strašná věc, když se projádří patřičně umělecky. V knize, o níž však hovoříme, je tato démoničnost zcela krotká, odmocněná. Postavy, jež vyvolalo Bezručovo básnické slovo v citlivé duši poety, jsou opravdu mátožné. A démoni, obkličující zúzkostnělou duši básníka, jsou opravdu jen mátohy, hovořící třeba jako postava pana faráře Böhma (toho milého, dobráckého, nebojovného kmeta) takto: »Jsem Lelek, Gruda, Vyhlídal, Böhm, možná že Ochra-na, snad přece jen hrabyňský — ten starý Böhm.« A pak si přízrak toho, který v sobě spojuje, bez ladu a skladu, všechny kněžské pracovníky slezské, ať jsou si sebe víc rozdílní, zarecituje kousíček Maryčky Magdónové. A takové jsou všechny vidiny, které se seskupily, aby oslavily sedmdesátíka Bezruče hlomoznou a nabubřelou řečí, jež je dána již symbolem řečníka, odhalujícího roušku se sochy Bezruče, škaredého zjevu, který »Slezskými písněmi« strašil násilnické duše i pokojné vlastence. A ta knížka, věříme, že upřímné gratulace jubilantovi, třebaže ta kytička k narozeninám se nepodařila, jmenuje se »Ni, to jen vzpomínky« a napsal ji mladý autor Bohuš Kuzník-Neplachovský. (Vyšlo vl. nákladem na Novém Dvoře.)

Ale Petr Bezruč neměl letos jen neštěstí na krásnou literaturu, kterou mu připsali oddaní veršovci. Vyrojila se celá řada příležitostných publikací, která protřepává Slezské písně i život jejich básníka s důkladností i horlivostí vše-

likou. Jsou mezi těmi pracemi některé drobnosti vzpomínkového rázu, jejichž pel lyrického dojmu nebude setřen a jež si ani nečiní vyšších aspirací uměleckých nebo kritických, či dokonce literárně vědeckých. Ale je tu několik monografických prací, jež zasluhují bedlivé pozornosti a kritiky, někdy i trochu klepnutí přes prsty. Protože: nač rozhovořovat bezručovské publikace o novou studii o Petru Bezručovi, nejdeme-li nad staré, dostatečně důkladné prameny, jež nakonec musíme ocitovati (bez zardění).

A tak tedy pěkně po řadě. První si přispíší spisovatel A. C. Nor, který si vydal svou přednášku o Petru Bezručovi, kterou proslovil na řadě škol. Je to knížečka »Petr Bezruč. Jeho 70 let«, v níž, opíraje se o Martínkovu studii o básníkovi Slezských písní a o několik význačných bezručovských studií, podává celkem správný obraz Bezručova vystoupení, zájmu, s nímž se neznámý pseudonym setkal, i úspěchu, jehož dosáhl. Není správné, hovoří-li Nor o dvojzvúčné melodii Bezručovy poesie, zvláště když hned několik stránek dále od tohoto tvrzení docela přebíhá na notu třetí, na intimní milostnou lyriku Bezručovu, kterou básník dnes tak houževnatě popírá a přece jen je stále usvědčován, že Eros je věčnou inspirací. Také u této intimní lyriky se Nor nejdéle pozdržuje a doplňuje své vyprávění poznámkami o poesii, inspirované přímo lidovou písní a v jejím tónu komponované. Jsou to ony tři básně B. Šárka. Ale Nor měl být opatrnější a ověřovat si více zprávy svých pramenů. Ty tři básně byly uveřejněny již dávno před prvním číslem »Bezručova kraje«. Formálním i metrickým rozbořen Bezručovy poesie končí tato informativní studie Norova, která si ani nekladla vyšší úkoly kritické. Knížka je doplněna amatérským snímkem Petra Bezruče na procházce u Svatého Salvátorka v Žitavě.

Před prázdninami vyšla knížka neznámého pseudonymu Víta Šedivce, za níž se prý skrývá bratr P. B., Ladislav. Jmenuje se »Z kroniky rodu Bezručova« (nákl. Pokorného a spol. v Brně 1937). Je rozdělena ve dvě části. V první, »Do sňatku rodičů«, se vypravuje o prof. Antonínu Vaškovi, jeho cestě do Bavor, na níž poznal svou příští choť, Marii Brožkovou. Líčí se pak historie krásné a cudné lásky staršího již (36letého) pana profesora k roztomilé panně vlastence, která se konečně, přes odpor příbuzenstva, rozhodne vdát za opavského profesora. Roztomilé dopisy šťastného i žárlivého milence dokreslují tento obrázek z šedesátých let min. století. Druhá část knížky »Do smrti otcovy« pak hovoří o životě mladých manželů, přibězích národně i vědecky zaměstnaného pana profesora, jemuž přibývalo rodiny a ubývalo přízně úřadů. Chybný údaj domu, v němž mladí manželé z počátku své domácnosti bydleli a v němž se jim narodil prvorozený syn (Petr Bezruč), nás v této knížce ani nepřekvapuje. Pobytu opavského je v knížce vzpomenu to velmi málo: Kdo by jej také mohl vzpomínat, když oba chlapci, kteří se v Opavě narodili, i dvě sestry, byli batolata ještě, když Vašek byl přeložen do Brna. Ve vzpomínkách pak Brno — a prázdninové pobyty rodiny v Háji u Opavy jsou zachyceny velmi obšírně a život českého Brna je tu výstižně popsán. Hrabyňská pout svým mocným zážitkem vtiskla se pozdějšímu básníkovi nesmazatelně v paměť, oživne ve vyprávění Víta Šedivce. Domácí knihovna a chvíle opojné četby Julesa Vernea nám dokreslují to, co zapůsobilo na chlapeckou mysl. Šedivec nám pak prozrazuje, jak svizelná byla situace prof. Vaška na ústavě, na kterém působil. A začíná období nejmocnějšího rozruchu Vaškova života. Boj proti rukopisům. Závěrečná kapitola

pilného života horlivého vlastence i pravdymilovného badatele. Smutné chvíle Vaškova skonu jsou zde po prvé vyličený ve vší své ořesné podrobnosti. A smrt ukončila výsměch, ironisování i pranýřování mnohé ochotné duši. Období Vaškova rukopisného boje není ještě tak zcela podrobně zachyceno a studie, která tak jednou učiní, bude jistě zajímavým příspěvkem Vaškovu životopisu, celkem již dosti dobře známému, až na období do roku 1860, kdy Vašek přišel z Košic do Opavy, a na dobu 1865—1870, kdy zanikl »Opavský besedník« a Vašek se stává pilným dopisovatelem krajských časopisů. O této žurnalistické činnosti víme toho také velmi málo, třebaže nejokřídlenější charakteristikou A. Vaška je označení »Slezským Havlíčkem«. Knička Víta Šedivce je doplněna řadou obrázků, z nichž jen rodinné portréty v reprodukci dopadly dosti slušně. Pokud jde o data, jež knižka uvádí, nemohli jsme je ještě pořádně prozkoumat, protože nejosiďnější věcí je lidská paměť. A ve vzpomínání uklouzne nejedno datum nebo číslo, jež pak nakonec nesouhlasí.

Svým německým krajanům se pokusil vyložit Petra Bezruče jeho překladatel, propagátor a nadšený obdivovatel z let již dávno minulých, Rudolf Fuchs. Fuchs nejen že vydal v nově revidované úpravě své překlady Slezských písní (Schlesische Lieder, vyšlo u J. Kittla v Mor. Ostravě), ale toto nové vydání, jež obsahuje nejenom básně Slezských písní, ale i řadu čísel do knihy nepojatých, uvedl obšírnou svou studií »Petr Bezruč, der Dichter widder Willen«. Studie tato vyšla v českém překladu nákladem Družstevní práce. Je to brožurka »Petr Bezruč, básník proti své vůli«. Musíme-li, ovšem s některými výhradami, uznati, že německá studie Fuchsova má svou nespornou informační i propagační hodnotu, při českém vydání právě se tlačí do popředí ony námitky a výhrady, a brožura Fuchsova ztrácí na své ceně. Tedy: v originále jde o službu neznalému a nesběhlému čtenáři. V českém překladě knižka jen zbytečně rozhojnila počet oněch komplikací, jež v závěru ochotně udávají výčet jmen, o něž se opřely, ale v textu tato jména jsou někdy spojována bez ladu a skladu. A tak i Fuchsův výklad o básníkovi, který jen bezděky, podvědomě a zcela proti svému chtění se stal hlasatelem beznaděje sociálně a národně ujařmených a deřtaných, opírá se o starší a dobře známé práce: Martinek, Sedlák, Adamus, ale i Kudela, Hýsek, Vondráček a j. se zde živě hlásí k slovu. A roztěkaný výklad, pro českého čtenáře chvílemi i naivní, jen opakuje dávno známá hodnocení. A tu trochu nového a za vlasý přivlečeného do literárního výkladu o básníkovi Slezských písní odmítáme. Jde o výklad Bezručova antisemitismu a o výklad jeho poměru k Rusku. Zde přivádí Fuchs svou studii na scestí, z literárně historického výkladu se stává jakási obžaloba, i omluva zároveň, z věcí, které s tématem nijak nesouvisí. I ve výkladu Bezručova díla bychom byli rádi viděli kus osobitého pojetí. Ale dočkáváme se, že německý spisovatel, kritik a tak výtečný překladatel Petra Bezruče, jde-li o hodnocení, opakuje vyčtená slova, aniž je oživil aspoň jiskrou toho, nač jsme byli nejvíc zvědaví: jak my, Němci, vidíme Bezruče. A tu k nám demagogický článek v »Die Zeit« k Bezručovu jubileu mluvil upřímněji. A závěrem vtip: Při českém překladu Fuchsovy studie by bylo zajímavé porovnat si, co říkají citáty z pramenů, uvedených v závěru knižky, dvakrát překládané. Jednou do němčiny R. Fuchsem, po druhé z němčiny překladatelem Fuchsovy studie, Josefem Faltou.

(Dokončení příště.)

Schůze jednatelů a branných referentů OOS a MOS, podléhajících KÚOS v Mor. Ostravě, konala se 6. listopadu 1937 v Mor. Ostravě. Na schůzi bylo přítomno 43 zástupců OOS a MOS. Nepřítomnost omluvil OOS v Novém Jičíně. Referent státní osvětové služby řed. Rudolf Tlapák přednesl referát o předpokladech branné výchovy a podal potřebné informace o zákoně o branné výchově a jeho provádění. Z debaty, která se po jeho referátě rozvinula, vyplynulo, že funkcionáři institucí státní osvětové péče v našem kraji s chutí se ujmou uložených jim povinností, žádají však, aby učitelům a profesorům — vojákům byla započtena jejich presenční služba jak do postupu, tak i do pense a aby ti, kteří budou povoláni k této práci a kteří musí tak převzít vážnou a těžkou povinnost oproti jiným, kteří této povinnosti z jakéhokoli důvodu ujdou, byli za tuto svou mimořádnou práci přiměřeně honorováni. Dále bylo žádáno, aby činovníkům OOS a MOS byly upraveny vhodným způsobem jejich podmínky, aby OOS a MOS byly poskytnuty dostatečné finanční prostředky, aby mohly připravit dostatečný počet vhodných pracovníků a aby se výběr těch osob, které mají obstarávat mravní a naukový program ve střediscích branné výchovy, dál po návrhu osvětových sborů.

Schůze Zemského ústředí osvětových sborů v Brně se konala 12. listopadu 1937 v Brně za přítomnosti zástupců všech KÚOS v zemi Moravskoslezské. Po pietní vzpomínce na zemřelého presidenta Osvoboditele a na zemřelého předsedu KÚOS v Jihlavě knihovníka St. Rambouska přednesl jednatel ZÚOS Petr Konečný jednatelemskou zprávu, o níž je podrobný referát v 3. čísle »Osvětové Moravy«, dr. Lad. Pulkrábek a Ant. Humpolík referovali o spolupráci československého rozhlasu s osvětovou péčí, načež pojednáno bylo o organizačních přípravách k branné výchově. Výsledkem tohoto ujednání bylo toto rozhodnutí: 1. Bude provedena přesná revize všech pracovních složek v okresech, t. j. OOS, MOS a MOK. 2. Bude proveden předběžný výběr kvalifikovaných pracovníků, kteří budou přicházet v úvahu pro práci ve střediscích branné výchovy. 3. KÚOS svolají informační schůze jednatelů a branných referentů OOS a MOS, aby referenti mohli tyto činovníky informovat o dnešní situaci a o jejím pravděpodobném dalším vývoji. 4. Vlastní výcvik vybraných pracovníků bude organizován, až vyjde vládní nařízení k zákonu. Dále bylo na schůzi pojednáno o vzájemné spolupráci referentů státní osvětové služby při KÚOS a ZÚOS. K uctění památky zemřelého kol. St. Rambouska odhlasován dar 300 Kč na Osvětový dům v Jihlavě.

Kurs zimních sportů pro učitele a profesory připravuje Masarykův lidovýchovný ústav za účasti Svazu lyžařů ČSR. Kurs se koná již šestý rok. Bude pořádán na Richtrově boudě v Krkonoších o pololetních prázdninách od 1. do 5. února 1938. Cvičitelé jsou vybráni po dohodě se Svazem lyžařů ČSR. Účastníci obdrží 50% slevu na dráze. Program a informace zašle Masarykův lidovýchovný ústav, Praha XII., Blanická ul. č. 4.

Týden propagace zimní rekreace mládeže. Rekreční odbor Masarykova lidovýchovného ústavu, v němž jsou soustředěny vedoucí korporace rekreační, doporučuje, aby v týdnu od 5. do 12. prosince t. r. byl uspořádán péčí korporací tělovýchovných, sportovních, osvětových sborů, organizací kulturních, sociálních, péčí o mládež a na školách týden zimní rekreace školních dětí

a mládeže. Účelem akce je zajistiti zájem o zimní rekreaci dětí v kruzích rodičů, činitelů místních atd. Masarykův lidovýchovný ústav vydal instrukční syllabus pro pořadatele týdne zimní rekreace, který zdarma rozesílá. Adresa: Masarykův lidovýchovný ústav (Svaz osvětový), Praha XII., Blanická ul. č. 4.

Upozornění místním osvětovým komisím a kulturním spolkům. Jednota Orla v Petřvaldě ve Slezsku má na prodej skioptikon za 700 Kč. Zájemci ať se obrátí o bližších podrobnostech na uvedenou adresu. — Odbor Matice osvěty lidové ve Skřečoni prodá lacino dvě žárovky pro skioptikon na 120 voltů. Zájemci, obraťte se přímo na MOL ve Skřečoni.

Statistika osvětové činnosti v zemi Moravskoslezské za rok 1937. Za rok 1937 uspořádáno bylo v zemi Moravskoslezské českými KÚOS, OOS, MOS, MOK a lidovýchovnými školami 10.933 přednášek všeobecně výchovných, 2.679 přednášek odborně vzdělávacích, jež dohromady navštívilo 1.454.269 osob, 310 všeobecně výchovných kursů o 6.834 vyučovacích hodinách s 20.689 zapsanými posluchači, 548 kursů odborně vzdělávacích o 16.046 vyučovacích hodinách s 21.472 zapsanými posluchači, 5.394 ochotnických divadel, 3.081 vzdělávacích kinematografických představení, 2.024 loutkových her a 5.168 jiných osvětových podniků. Proti roku 1925 počet pořádaných podniků i jejich návštěva stoupla.

Kolik hodin má být věnováno naukové a mravní průpravě ve střediscích branné výchovy?

V této věci není mezi rozhodujícími činiteli dosti jasno, ačkoliv je velmi důležitá, jelikož zde jde o zásadní hledisko na význam mravní a naukové složky branné výchovy v jejím celkovém rámci a v poměru k tělesné a vojenskotechnické složce této výchovy.

Naprosto nesouhlasíme se stanoviskem některých činitelů, hlavně tělovýchovných, že mravní a nauková průprava dorostu do 17 let má pouze volně prolínat a doplňovat složku tělovýchovnou a vojenskotechnickou, které podle jejich názoru mají dominovati v branné výchově. I když připouštíme, že v předvojenském výcviku, počínajícím od 17 let, může převládati jeho složka vojenskotechnická, tedy trváme nesmlouvavě na stanovisku úplné parity všech těchto složek v branné přípravě dorostu do 17 let. Činíme tak nejen z důvodů zásadních, ale i praktických, neboť nemůžeme vzít odpovědnost za řádné splnění úkolu zákonem veřejné osvětě uloženého, nebude-li nám dána rovnocenná časová možnost k soustavné výchovné práci jako ostatním složkám. Mravní a nauková výchova nemůže být pouhým doplňkem výchovy tělesné a technické, nýbrž jen a jen rovnomocnou a rovnocennou součástí branné výchovy, které musí být věnován takový počet hodin, který by odpovídal duchu parity mezi všemi třemi složkami.

(Jednomyslné usnesení výborové schůze ZÚOS v Brně 12. listopadu 1937.)

Rozpočet ministerstva školství na rok 1938. Rozpočet školského resortu pro příští rok je na straně vydání proti letošnímu vyšší o 69,846.000.— Kč, takže činí 1 miliardu 67 mil. 681 tisíc Kč. Této výše dosud nikdy školský rozpočet

nedosáhl. Příjem se prelinuie částkou 33,270.900.— Kč, tedy o 7½ mil. Kč níže, než letos.

V kapitole národní školství se zvyšuje rozpočet skoro o 22 mil. Kč, takže činí přibližně 353½ mil. Kč. Položky určené na pedagogické a didaktické snahy zůstávají nezměněny (osobní náklad 980.000 Kč, věcný 2,570.000 Kč), úhrnná položka na provedení malého školského zákona, na reformní práce, na tělesnou výchovu, školní službu lékařskou a p. se snižuje o 400.000 Kč (na 1,700.000 Kč). Nemění se částky, určené na budování, opravy a zařízení národních škol (příspěvky) 11 mil. Kč, na opatření učebních potřeb 100.000 Kč, na vydávání učebnic 150.000 Kč. Rozšíření počtu míst učitelek domácích nauk na Slovensku se jeví zvýšením částky k tomu účelu prelinované o 1¼ mil. Kč (na 4.2 mil. Kč). Vydání na státní školy (dříve zvané menšinové) v historických zemích je vyšší skoro o 9 mil. Kč.

Na střední školství je zvýšené vydání o 17 mil. Kč a činí 233½ mil. Kč, z čehož připadá na učitelské ústavy přes 38 mil. Kč. Položka na exkurse se zvyšuje o 150.000 Kč se zřetelem k branné výchově.

V odborném školství se zvyšuje vydání o 13½ mil. Kč, takže činí přes 136 mil. Kč; z částky tomuto odboru přidáné dostávají nejvíce školy učňovské (5.8 mil. Kč) a obchodní (3.7 mil. Kč).

Na vysoké školy se prelinuje 149 mil. Kč, což je o 6½ mil. Kč více než letos; universitám se přidávají 2 mil. Kč, technikám 4 mil. Kč. Také zde se děje zmínka o tom, že osobní vydání se zvyšuje také v důsledku branné výchovy.

Školské a kulturní styky s cizinou: vydání se odhaduje na 13 mil. 837.100 Kč, což je o 4 mil. Kč více než letos; z toho připadá na styky se slovanskými zeměmi zvýšení o 147.000 Kč, na ostatní státy 4.3 mil. Kč.

Na sociální péči o studentstvo se přidává 1 mil. Kč (celkem 11.2 mil. Kč), na ochranu památek a pod. se prelinuje 5.8 mil. Kč (+ 51.000 Kč), na umění 32.03 mil. Kč (+ 441.500 Kč).

Lidová výchova dostává položku zvýšenou o 2.4 mil. Kč, celkem tedy 4,662.300 Kč; z toho se počítá zvýšení o 2 mil. na občanskou výchovu se zřetelem na potřebu péče o občanstvo jiných národností a zvláště také na vydání, jež budou spojena s prováděním zákona o branné výchově.

Položka na kultus (církev) činí 100.3 mil. Kč, což znamená zvýšení o 2½ mil. Kč, a to pro katolický kultus zvýšení o 1.8 mil. Kč, ostatní je rozdrobeno mezi ostatní církve.

OOS ve Valaš. Meziříčí připravuje na 17. listopad pracovní schůzi jednatelů MOK, kde bude promluveno o lidovýchovných aktualitách a kde zástupci MOK podají zprávu o uctění památky presidenta Osvoboditele a o oslavách státního svátku. Zvláštní pozornost bude věnována otázkám brannosti a hromadného rozhlasového poslechu.

Palackého lidová škola při OOS ve Valaš. Meziříčí uspořádala v podzimním období oslavu 70. narozenin Petra Bezruče s přednáškou gymnas. řed. Fr. Nedbálka a s recitačními ukázkami, jež přednesli žáci a žačky gymnasia. Účast 98 osob. Dále přednášku MUDr. K. Holubce »Ze země ohrožené demokracie« (Český lékař o Španělsku). Účast 662 osob. Čistý výtěžek přednášky 550.— Kč byl zaslán výboru pro pomoc demokratickému Španělsku. Stála v čele oslav státního svátku. Na akademii 27. X. promluvil předseda ku-

ratoria Plš. okres. inspektor B. Pipek. Účast 650 osob. V činnosti jsou 3 jazykové kursy: angličtiny pro začátečníky a pokročilé, jež mají 54 posluchače, a francouzštiny pro začátečníky, jež má 23 posluchače. Připravuje se seminář o díle T. G. Masaryka. První přednášku prosloví prof. dr. L. Svoboda z Moravské Ostravy na téma »Masaryk a Rusko«.

Literární kroužek při Plš konal už tři debatní večery, jež byly věnovány tématům: »Literatura na mezinárodní výstavě techniky a umění v Paříži«, »Masaryk a literatura«, »Dílo L. Pirandella«.

OSVĚTOVÝ A KULTURNÍ VĚSTNÍK

Říjnové literární přednášky v Domě umění. Na pozvání Kulturní rady pro širší Ostravsko a Masarykovy vyšší školy lidové přednášeli v říjnu v Mor. Ostravě spis. Benjamin Klička o vlastní tvorbě a lit. kritik dr. Pavel Eisner o Masarykovi a Šaldovi. Literární profil Kličkův načrtl úvodem dr. Vojt. Martínek, P. Eisnera přivítal dr. Fr. Král.

Benjamin Klička rozhovořil se o vlastních literárních začátcích a o smyslu svých prozaických prací, silně ovlivňovaných problémy poválečného života. Začal poesii; prvou lyrickou sbírku veršů vydal v r. 1921. K ní se krátce nato přidružily básně v próze, Vzpousta nosičů. Tulák Jeronym podbarven je prvky hamsunovskými, Divoška Jaja líčí osudy černošky na evropské půdě. Román Brody označen byl Šaldou za prvou popěvratovou sociální kresbu českou. Jaro generace a Jedovatý růst jsou součástí trilogie, předvádějící epicko-lyrickou analýsu poválečného člověka. K nim vyjde v nejbližší době syntetisující díl třetí. Usiluje se v ní vyjádřit společenskou a duchovní atmosféru povahově odlišných jednotlivců a zapojit je do kontaktu s dobou. Bobrové, jimž námětem jsou osudy srostlých dvojčat, chtějí být podobenstvím moderního člověka. Ejhle, člověče, obírá se problémem člověka bez práce, Útěk ze století mesalianci mezi ušlechtilou patricijkou a povýšencem. Do posledního dechu řeší otázku společenského vůdce. Přednáška byla doplněna předčítáním ukázek z Kličkova díla.

Dr. Pavel Eisner osvětlil a doklady ověřil v řeči obsahově hutné souběžnost dvou výsostných vůdčích zjevů našeho života, letos zemřelých, T. G. Masaryka a F. X. Šaldy, kteří přes svou odlišnost a protichůdnost vyrůstají ze společné základny, pracují ke stejnému cíli a nakonec setkávají se na téže bási v boji proti české malodušnosti a pohodlnosti, v úsilí po prohloubení, zduchovnění a zoprázdňování našeho života.

Úvodem upozornil na náš vztah k velkým osobnostem vůbec a k našim zvláště. Zatím co jinde fedrují k nim nezdravý poměr modloslužebnický — jsme my vyslovení obrazoborci. Máme nesprávný sklon k nivelisaci hodnot, vadí nám velikost, máme strach z osobnosti, ačkoliv demokracie jí potřebuje zrovna tak, jako režimy jiné. Je třeba respektovati tvůrčího ducha a jeho vůdčí poslání v životě veřejném.

Masaryk i Šalda rostli a rozvíjeli se životním bojem do nového, plnějšího poznání, oba byli kritikové národního organismu: Masaryk života pospolitého se zřetelem k etice, Šalda v oblasti estetické, ale v konečné fázi z estetického zákonodárce stává se stejně mravní zpovědník národa. Oba jsou mu vzory především žitým příkladem, duchovní hrdiností. Masaryk byl

hrdinou občanské neohroženosti, stejně tak i Šalda. Zatím co Masaryk obrácen byl k světu anglosaskému, čemuž dal symbolický výraz i svým sňatkem, Šalda dovršuje dílo Vrchlického příklonem ke kultuře románské, oba pak na duchovosti světové měří českou tvorbu, oba prolamují převahu německých vlivů u nás. Dovedou sloučit domov a svět, oba převzali mohutné dědictví lidského ideálu antického. Oba jsou duchové křesťanství. Masaryk — toť Solon, Plato, Ježíš, Komenský, Šalda — Plato, Dante, Pascal, Dostojevskij.

V obou je víra vítězná, víra českého genia. Oba se probíjejí k optimismu a k víře v člověka. Oba připravovali nové češství, jsou typy českého člověka duchovně branného, který se v nich i vnějšně projevil ušlechtilou tváří opravdových knížat. Jsou si blízcí smyslem celého svého díla, zračícího se v hesle: přelom, přeskoč, nepodlez — a neselži! Oba byli v dobách bloudění legitimací národa před světem.

Syn kočího vytvořil nový typ mravního vladaře. Ztělesňuje se v něm životní zdatnost — Goethova Tüchtigkeit. Masaryk nerozeznává národní malost pro početní malost, proti téže lži bojuje i Šalda. Etik politický a etik estetický chtějí totéž: ven z malosti, blíže k výsosti! Masaryk představuje antickou střídmost a ukázněnost gest, Šalda pathos a květnatost stylu, oba pojí vnitřní pravdivost a poctivost. Šalda představuje vypjatou individualitu, vysloveně vůdce žádá si také Masaryk. Demokracie potřebuje vůdce, ne pánu! Šaldovým erbovním znakem je řád, znakem obou je zbožnost, oba chtějí umocnit národního ducha. Bez víry v ideje a ideály je Masarykovi život národů pouhým živořením. Kultura, vzdělanost je mocnou politickou silou. Masaryk praví: »Nakonec mívají t. zv. idealisté vždycky pravdu. Chytráci i v politice jsou konec konců hloupi.« Podobně i Šalda: »Nesmí býti v našem národě člověka duchovního, který by sloužil hmotě.«

Oběma promluvil svatý hlad a žízeň této země, oba vyznačili na duchovní mapě srdce Evropy. Nebyli opatrníci, počtáři, kličkaři, nešetřili sebe. Jsou ne minulost, budou a musejí býti především živá přítomnost a budoucnost, jejich duchovní odkaz musí nám býti vodítkem v rozporech a chaosu doby. Proto neselhat, nezradit jejich odkazu!

Obě přednášky byly početně navštíveny a zčásti vysílány rozhlasem.

—ví—

Karel Krejčí: Přehled nové polské literatury. Jako zvláštní otisk ze sborníku »Poznání« vydal Českopolský klub v Mor. Ostravě pojednání docenta Karla Krejčího o nové polské literatuře. Má to býti příručka pro širší vrstvy, kterým by poskytla aspoň letmý obrázek polského písemnictví. Proto je nerozsáhlá (62 stran) a také levná (3 Kč). Svůj úkol vyplní jistě dobře, neboť za prvé je psána znamenitým znalcem a za druhé i při svých ohraničených možnostech velmi svědomitě. Ač omezena v rozměrech, pokusila se s úspěchem podati čtenáři stručný přehled vývoje polské literatury až od dob humanistických, kde se na prvním místě stkví jméno Jana Kochanowského. Duchový odkaz Kochanowského je tak bohatý, že se projevuje i v dobách zcela nedávných, ve dvacátém století a po světové válce. Jménem Kochanowského se tedy tento přehled literatury počíná a jím téměř opět také končí. Správně vyzvedl autor také význam barokního období, jež i u nás je v poslední době nově ceněno a očišťováno od prachu zapomenutí neb pohrdání. Velikou pozornost musil ovšem autor věnovati období ro-

mantismu, kde září slavné trojhvězdy Mickiewiczze, Słowackého a Krasińského. Stručně, ale výrazně jsou tu uvedena a charakterisována nejdůležitější díla každého z nich. Náhorně je čtenář uveden do polského myšlenkového světa po druhém nezdařeném povstání v r. 1863, jasně jsou definovány jednotlivé duchovní proudy, které se tehdy projevíly, a pak uvnitř každého tohoto směru jeho nejvýznamnější představitelé; pro literaturu jsou nejvýznačnější osobnosti směru pozitivistického, publicista a dramatik Alexander Świętochowski, básníci Adam Asnyk a Maria Konopnicka, prosaíkové Eliza Orzeszkowa, Boleslav Prus a Henryk Sienkiewicz, dramatik Bałucki. Léta devadesátá přinesla stejně bohatý rozvoj, jako u nás, i v polské literatuře, kde reprezentují tuto dobu hlavně jména Miriamovo a Przybyszewského. Z kvasu let devadesátých se rodí literatura Mladé Polska, s mohutným Wyspiańskim (jehož »Veselka« je v příručce dobře českému čtenáři vyložena a přiblížena), s barvitým a sensitivním Tetmajerem, s výrazným Kasproviczem. Je tu však také klasicisticky vyrovnaný Leopold Staff, slavný autor »Sedláků« Reymont, Zapolská, Żeromski a zajímavá svým dílem i osudy osobnost Stanisława Brzozovského (v lecčems upomínající na českého Karla Sabinu). A jsou tu dramatikové Nowaczyński a Rostworowski. — Konečně polská literatura po světové válce — toť bohatá směsice jmen, a to jmen vskutku významných, takže lze opravdu těžko někoho zvláště vyzvedávat. Českého čtenáře snad tu nad jiné upoutá skupina Skamandritů s Tuwimem nebo Czartaku s Emilem Żegadłowiczem, známým u nás v Ostravě i z osobního vystoupení, stejně jako Adolf Fierla, Kazimiera Iłakowiczówna a mnozí jiní. Jistě také má zvláštní zajímavost pro českého čtenáře, jaký reflex mělo v polské literatuře dílo Josefa Pilsudského. Jsou tu však i jiná zajímavá literární témata, duchové proudy a svérázné osobnosti, takže čtenář posléze obdivuje umění autora příručky, že se zcela nezamotal v této pestré spleti. Všechny charakteristiky jsou i při veškeré nutné stručnosti výrazné, všechna sebraná data spolehlivá a přehled je ve svém celku hutný a obsažný. Snad vskutku dobře přispěje k lepšímu poznání polské kultury v našem národě. Vždyť je to kultura nám tak blízká. Jsou jména, která si u nás získala celé široké vrstvy čtenářstva, jako Sienkiewicz. A jsou mnohá jiná, která jsou aspoň dobře známa čtenářům, majícím vyšší vzdělání školní a knižní. Ale nutno si přát, aby tyto znalosti byly u nás ještě mnohem větší. Nic neutrpíme, nebudou-li se k nám uváděti mnohé naprosto podřadné věci, na příklad z literatury německé nebo francouzské. Ale měli bychom blíže znáti dílo leckterých významných zjevů polské literatury, na něž nás upozorňuje právě i tato příručka a o nichž víme, že, dosud velmi málo.

Přednáška dr. Hub. Ripky o poměru Československa k státům Malé dohody. V neděli 21. listopadu přednášel v Domě umění politický redaktor »Lid. novin« dr. Hubert Ripka, jenž promluvil o poměru Československa k ostatním státům Malé dohody. Přednášející, předpokládaje u posluchačstva znalost vývoje Malé dohody, hleděl zvláště objasniti poměr jednotlivých států Malé dohody a její význam nejen pro tyto státy samy, nýbrž i pro celou Evropu. Dr. Ripka ukázal, že původní cíl Malé dohody byl negativní, obranný. Bez ní by nebylo bývalo možno udržeti ve střední Evropě řád. Bylo to především zásluhou Malé dohody, že střední Evropa přes všechny nedostatky zůstala ušetřena nebezpečí válečných konfliktů. Malá dohoda je ovšem jen torso původní

velkorysé koncepce Masarykovy, který snil o veliké středoevropské federaci malých států, řada těch států zůstala stranou, ale přece jenom některé z nich jsou ve vztahu k některému ze států Malé dohody.

Oblasti, na kterou se vztahuje zájem a působnost Malé dohody, je především oblast podunajská. Vznik Malé dohody ovšem nemohl být lhostejný ani Itálii ani Německu. Itálie se bála, že vznikne jakási nová říše rakousko-uherská, Německo pak vidělo v Malé dohodě závary pro svou expansivní politiku v oblasti středoevropské. Malodohodové státy hájí zásadu, že Podunají patří podunajským národům. Všechny státy mají právo na neztěněnou nezávislost. Proto také nyní i v Maďarsku proniká poznání, že samostatnost států Malé dohody je také zárukou, že Maďarsko se nestane kořistí některé velmoci. Nejbezpečnější zárukou neodvislosti pro ostatní státy je Československo, které je sice silnější než druhé státy, ale ne do té míry, aby ohrožovalo jejich nezávislost. Mezi jednotlivými státy panuje poměrně rovnováha.

Při různé struktuře jednotlivých států je pochopitelné, že soudržnost Malé dohody bývá občas za těžké mezinárodní situace podrobována zkoušce a že se občas dostávají krize. Ale všechny tyto krize dosud skončily ještě větším upevněním Malé dohody.

Jedna taková krize také nastala loňského roku. Byla zaviněna anarchistickými poměry, vládnoucími v evropské politice r. 1936. Různé zjevy mezinárodní politiky evropské si totiž musíme vysvětlovati důležitými přeměnami sociálními v některých státech. Čtvrtý stav, stav dělnický a rolnický se hlásí o svá práva. Držitelé dosavadní moci se brání. V některých státech je strach z demokracie. Státy fašistické a diktátorské ukazují na nebezpečí bolševické. Uzavírají pakty proti Sovětům, ale mívají vlastně na demokracii.

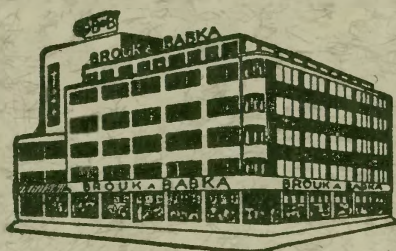
Některé malodohodové státy začaly v zahraniční politice kolísat. Když loňského roku na podzim Francie navrhla, aby malodohodové státy mezi sebou a pak s Francií utvořily smlouvy o vzájemné pomoci, narazilo to na odpor hlavně v Jugoslavii, která se bála, že by podobný závazek mohl proti ní popuditi Itálii a Německo. Jugoslavie a Rumunsko mají totiž s Francií jen smlouvy o přátelství a arbitráži. Československo je jediné z malých států, které má alianční smlouvy s dvěma velmocemi: Francií a Ruskem. Československá republika je pro všechny případy kryta Francií a to i tehdy, kdyby šlo o útok zastíraný. To znamená, že útok na Československo by automaticky rozpoutal světovou válku. Kdyby totiž intervenovala Francie, musilo by s ní jíti také Rusko, a jakmile by byla stržena do války Francie, musela by s ní jíti i Velká Británie. Vyhledky pro naši bezpečnost se zlepšily nyní tím, že se západní demokracie - Anglie, Francie a Amerika - organizuje. Za všech okolností se můžeme i bez smluv spolehnouti na demokracii jugoslávskou a rumunskou. Naše demokracie se zasloužila o jejich demokracii již tím, že se za velmi těžkých podmínek sama udržela.

Obsahově velice hodnotná a pěknou formou proslovená přednáška byla s velkým zájmem vyslechnuta četným obecnstvem, které vyplnilo přednáškový sál do posledního místa.

drfk

Nákladem Kulturní rady pro širší Ostravsko. — Odpovědný redaktor ředitel Rudolf Tlapák. — Tiskne Lidová knihtiskárna v Mor. Ostravě, Strassmannova.

PRO VÁS NAŠICH

35

oddělení

Největší obchodní domy

BROUK + BABKA

a. s.

MORAVSKÁ OSTRAVA — PRAHA
BRNO — Č. BUDĚJOVICE — PLZEŇ

Svépomocí

k osvobození konsumentů!

Každý uvědomělý dělník a úředník, každá
spořivá hospodyňka, každý přítel hospo-
dářského povznesení pracujícího lidu
z kraje ostravského má býti členem

největšího čl. konsumního družstva

»BUDOUCNOST«

v Moravské Ostravě

Zápisné Kč 5.— • Závodní podíl Kč 100.— • Může býti
splácen po částkách • Přihláškové blankety v každé výdejně

C. 5021347

Nejvhodnější dárek

obuv a punčochy

Bata

MOR. OSTRAVA, Masarykovo nám.

TEXTILIA

akc. spol. XXXXXXXXXX

Navštivte

● velký moderní obchodní dům

v Moravské Ostravě

Uživatelé novin. známek povoleno výnosem řed. pošt a telegrafů v Opavě číslo 25.772-III-a-37 z 26. V. 1937. — Dohledací úřad poštovní úřad Mor. Ostrava I.

Černá

časopis lidově výchovný

země

Číslo

5.

Roč. XIV.

1937 - 38

Vydává Kulturní rada
pro širší Ostravsko jako
Kraj. ústředí osvětových
sborů v Mor. Ostravě

● Řídí řed. Rudolf Tlapák

Tiskne Lidová knihtiskárna v Mor. Ostravě

Vychází jednou měsíčně kromě prázdnin
a předplácí se ročně 16 Kč, číslo za 1'60 Kč
Administrace M. Ostrava, Švabinského ulice

Masarykova vyšší škola lidová v Moravské Ostravě

zahájí nový běh
17. ledna 1938

V programu bohatý výběr
přednášek všeobecně
vzdělávacích i kursů vý-
tvárných, technických,
obchodních, jazykových
a speciálních

Zápis v Domě umění v Mor. Ostravě
od 3.-16. ledna 1938 denně od 8.-12. a
od 15.-18. h., v neděli a svátek od 8.-12. h.

Vyžádejte si programy!

TEXTILIA

akciová společnost

**velký moderní obchodní dům
v Moravské Ostravě**

52. 43/76

3. 11. 1936.

C0022341

ČERNÁ ZEMĚ

Číslo 5.

Mor. Ostrava, 1. ledna 1938.

Ročník XIV.

Dr. M. Matula:

Antika a přítomnost.

O antice přednášel v Mor. Ostravě v posledních několika letech universitní profesor Novotný, dále překladatel antických děl Otmar Vaňorný a konečně místní pracovníci sami svými silami uspořádali večer antické kultury. Všechny tyto podniky měly úkolem oživit zájem o antiku, ukázat, co je v ní věčně živého a podnítiti po případě i plodný spor o tom, zda a jakým způsobem má býti i nadále soustavně poznávána antická kultura, především na školách, ale i na jiných k tomu vhodných místech, na divadelním podiu, v přednáškových síních a pod. Tyto otázky nemají vskutku jen význam pro školské odborníky, nýbrž i pro hodně široké vrstvy národní, zejména pak pro onu vrstvu, jež by měla představovati výkvět duchovních sil národa.

Profesor brněnské university Novotný přednášel v Ostravě na téma »Antika a křesťanství« a »Antika a přítomnost«, do rámce soustavných přednášek o antice však vlastně patří i jeho oslavné řeči a Horatiiovi a Vergiliovi, pronesené při jubileu těchto básníků, neboť i v těchto proslovech upozornil všeobecně na nejednu stále živou stránku antiky. Byly to hutné a hodnotné přednášky, jak při odborníku, jakým je profesor Novotný, je ostatně pochopitelné. Tyto řádky pak jsou psány více jen in margine jeho přednášek, měly by býti pouze vyjádřením a rozvedením několika myšlenek, zrodivších se v mysli posluchače oněch universitních extensí.

Profesor Novotný především správně naznačil, že vlastně celá dnešní kultura a zejména to, co je v ní nejvzácnějšího, spočívá na antickém základě. Neuvědomujeme si ani, kolik institucí našeho života, kolik obyčejů a mravů má svůj kořen již v dobách antických. Platí to pro život každého z nás, ať má vyšší školské vzdělání či nikoliv, pro život praktický i pro svět teorie a pouhé myšlenky.

Není dále pouhou náhodností, jestliže celé názvosloví takřka všech věd jest původu latinsko-řeckého, že na něm buduje stejně spekulativní teoretik, jako praktik lékař, přírodovědec, ale i chemik, stavitel, strojní inženýr a pod. Zde nejde pouze o odborná slovíčka, jež by měla dodati dotyčným lidem výrazu učenosti a dotyčným vědám nimbu vznešenosti. Zde jde o něco hlubšího, co souvisí s celkovým významem antiky pro veškeré kulturní lidstvo. To společné odborné názvosloví, a nejenom ono,

nýbrž i společné základní metody badání, načrtnuté z velké části už v dobách antických, působí, že všechny ony vědy nejsou a nemohou se tak snadno státí majetkem pouze jednoho národa, nýbrž jsou společným statkem všech, pojítkem, jež bude mezi nimi i přes všechny omyly, poblouznění a vášně, jež se snaží vyhloubiti propasti mezi jednotlivými národy.

Ten, kdo miluje umění a zejména krásnou literaturu, musí zvláště uvážiti význam antiky na tomto poli. Který autor se mohl úplně vyhnouti tomu, aby aspoň někdy nevzpomenul nějakého řeckého mythu či římského příběhu, necitoval některého řeckého filosofa nebo latinského básníka? A je mnoho spisovatelů, především ovšem u národů románských, ale také i jinde, kteří zcela ze široka budují na odkaze antických básníků a filosofoů. Čtenář s vytříbenějším literárním vzděláním snad nemusil přímo sám v originále čísti takového Platona, ale nelze si mysleti, že by se zcela obešel bez znalosti jeho nauk při četbě tak mnohého spisovatele francouzského nebo německého.

Také ještě na něco jiného nutno poukázati, co snad z ostravských extensí profesora Novotného nevyplynulo tak zřetelně, ač se to každému posluchači také samo podávalo, aby si to v mysli doplnil a rozvinul. Při posouzení ceny antické kultury pro dnešek padá na váhu nejen odkaz jejího slovního bohatství, jež se stalo majetkem všeho kulturního lidstva, jednotlivých mytů a příběhů, jež podnes rozněcují naši obrazotvornost, jednotlivých veršů a rčení, jež se stala okřídlenými, jednotlivých názorů, jež obecně zaujaly mysli. Jde tu také o základní rysy, jež spojují díla nejdůležitějších antických autorů, o ducha, jenž z nich vyzáruje. Je to na příklad podivuhodná jasnost myšlení, zachovaná i tam, kde je myšlenka subtilní a podávána ozdobným slohem složitou větou a originálním výrazem. Dále je to zvláštní smysl pro toleranci, pro přesvědčení druhého. Jak by se měl tomuhle dnešek stále učit u antiky! To neznamena mravní laxnost, myšlenkovou neustálenost, nýbrž umět se kriticky podívat na věci, nedati se hned unést vztekem a nenávistí vůči tomu, kdo se odvážil býti jiného mínění než my, ba kdo se snad provinil jen tím, že patří k jinému národu a mluví jiným jazykem.

Jak kovově zvučí taková Vergiliova latina a jak jasně vyřčena je zde každá myšlenka i obraz, jak — trochu až chladně — ale na druhé straně bez oslepující vášně a nenávisti vůči jednotlivým osobám neb kmenům je tu vše podáno, ač jde o oslavu římského bohatství a moci.

Jak musíme myslit na antické filosofy při elegantních a závravných myšlenkových stavbách Paula Valéry, na umělou konstrukci vět římských prosaiků i básníků při četbě díla Verlaineova! A to vše jest také tak přístupno veškerému vzdělanému světu, jako nejlepší antické knihy, protože francouzská kultura, zdá se, ve zvýšené míře pochopila nejlepší stránky antiky a dovede stejně jako antické dědictví ovládnouti příslušníka každého národa.

Profesor Novotný sám již správně zdůraznil, a od doby, kdy přednášel v Ostravě, nutno jen ještě více zdůrazňovati tuto další stránku znalosti antické kultury: že je společným majetkem a tím také pojítkem všech kulturních národů. Naznačili jsme tuto důležitou okolnost již výše při vědecké terminologii, platí však i zcela obecně. Není náhodné, že dnes právě ty národy, u nichž výstřelky národního šovinismu zacházejí až k nesmyslné zuřivosti, snaží se potlačit prvky, jež z antických dob vnikly až do dnešního jejich života: jména měsíců, různých předmětů a pod., a ovšem celá velká zřízení, vybudovaná na antickém odkazu, jako je římské křesťanství. Jejich zaslepená národní sebeláska nesnáší pocitu, že by se o tyto kulturní hodnoty měla sdíleti s národy jinými, a to nejen mocnými, nýbrž dokonce i slabými a »méněcennými«. Právě proto na druhé straně ti, kdož to ještě upřímně myslí se světovým mírem a sblížením národů, by měli přispívat k udržení oněch pospolitých hodnot, z nichž velká část je právě odkazem antiky.

To všechno jest skutečně důvodem, aby studium antické kultury, latinské i řecké, zůstalo zachováno a bylo stále pěstováno na školách středních a vysokých a v působení obecně-osvětovém aby mu bylo určeno místo, jež mu právem náleží (aby antické drama přicházelo na naše jeviště, antické básně do úst recitátora a pod.).

Za méně významnou lze snad pokládati okolnost, kterou dosti zdůrazňoval profesor Novotný: že studium antických jazyků na středních školách má svou cenu samo o sobě jako training ducha a paměti, jako třeba pro hráče kopané je důležitý training v běhu. Při spoustě vědomostí, které musí dnes studující do své hlavy uložit na škole střední i vysoké, by však studium starých řečí znamenalo jen další zvyšování břemene beztak již nesmírného, kdyby nemělo mít jiného významu než pouhého trainingu.

Jiná jest však otázka: na kterých speciálních typech škol a jakým způsobem by se mělo učit antickým jazykům?

Pokud jde o metody, jest nesporné, že by se mělo mnoho zlepšiti a napravit, ač dnešní vady se nevyskytují pouze při studiu latiny a řečtiny, nýbrž i jiných jazyků. Čte-li se jeden autor půl roku, denně po nějakých dvaceti až třiceti řádcích, jak si na to pamatujeme z dob vlastních středoškolských studií, je žák většinou nakonec otráven a z autora unikne to nejvzácnější jako vonná esence z flakonu příliš dlouho otevřeného. Není lepší aspoň u pokročilejších žáků, když jsou již zavedeni do studijních metod, dát jim čísti samostatně a zpracovati větší partie, pak jim dovolit, aby směli přednésti výtěžek těchto soukromých prací, doplnit, co žák sám neuměl neb ani nemohl vytěžit, ale také spravedlivě oceniti, co skutečně bylo jeho vlastním objevem a zásluhou? Otřelé školské šablony škodí všude, ale, bohužel, nejvíce stále antickým jazykům!

Dále není třeba trvati na tom, když už dnešní doba přese vše se tak nerada dává poučovati o významu antiky, aby se

poznání antické kultury věnovala pozornost na všech školách ve stejném rozsahu. Může být jen malý počet ryze humanistických škol, ale bylo by velkým neštěstím, kdyby měly zmizeti vůbec. Musí nám zůstat skupina lidí, kteří tímto školením prošli, lidí, kteří snad nebudou oplývat v životě pozemskými statky a kteří nebudou mít vždy dosti »praktických« sklonů a vlastností, ale kteří při tom budou duchovní elitou národa. A aspoň poněti o velikém odkazu antiky si musí i nadále odnésti ze střední školy vůbec každý její absolvent.

Při studiu antické vzdělanosti by se mělo také dbáti, aby nebyla (jako je na druhé straně znevažována) zase stavěna na příliš vysoký piedestal. To pak jen odcizuje a odpuzuje. Antický člověk a zejména antický umělec neb filosof nebyli žádní bohové bez lidských křehkostí ani kamenné sochy bez osobních vášní a bez krve. Není správné činiti z nich vzory dobrých mravů pro školáčky. Není třeba v souvislosti s tím stále úzkostlivě zakrývat i omlouvat, že jejich mravní názory byly leckdy dosti odchylné, většinou volnější, než naše dnešní. Uvědomíme-li si rozumně tuto okolnost, stanou se nám leda ony antické postavy lidsky bližšími. Význam antiky v našich očích se tím nepošramotí, neboť netkví v tom, abychom přijímali šmahem vše, co najdeme v antickém dědictví. Ne to, co je v ní náhodného a pomíjejícího, nýbrž co je obecnou a trvalou hodnotou, zakládá význam antiky.

Hledati v antice samou mravní dokonalost by bylo stejným omylem jako viděti v ní jen dobu samých slunných názorů na život. Antický člověk také znal výheň bolesti, chvěl se úzkostí před neznámými mocnostmi, jež jej pronásledovaly, aniž věděl, proč. Jak pochmurná, pessimistická jsou klasická starořecká dramata! Jak tmavě se odráží již v Odyssei od ostatního jasného života touha Achilleova vrátiti se na svět z mlžného a smutného podsvětí! Myšlenka na poslední věci člověka neznepokojovala málo již člověka antického a nezpůsobil to teprve »jed z Judey«. Křesťanství organicky vrostlo do myšlenkového prostředí doby svých počátků, vssálo do sebe mnoho vzácných duchových štav antického života a přineslo až do dnešních dob. Proto nutno velmi kriticky hleděti na snahy, jež chtějí očistiti křesťanství od »přídavek« řeckých a římských a vrátiti je k prostotě evangelií, jež konečně, zvláště evangelium sv. Jana, básnický a filosofický nejkrásnější ze všech, jsou stejně již proniknuta duchem hellenistickým.

A konečně nehledejme v antice pořád nějakou tak zvanou praktickou cenu její znalosti. Není třeba se na příklad stále odvolávat na to, že antický svět znal již zárodky mnohých technických vymožeností dnešní doby, jak činil ve své přednášce Otmar Vaňorný, tento jinak znamenitý znalec a tlumočník antické kultury, a tvrditi, že by proto bylo nutno antiku znáti. I Číňané a Babyloňané měli mnoho technických zázraků, a přece se proto neučíme čínsky neb jazykům starých národů mesopotámských. Pro člověka dnešní doby, který jezdí vlakem taženým parní lo-

komotivou a svítí elektřinou, málo znamená, že antický svět měl svůj Heronův hrnec a poznal elektřinu na jantaru. Význam antiky je jinde, daleko víc v hodnotách hodně duchových, »praktických« jen ve vyšším slova smyslu, považujeme-li za praktické vše, co může sblížit člověka s člověkem, národ s národem. Kam došel cstatně svět s tou svou praktičností běžně chápanou? K obecné nenávisti, k vynálezům nejohavnějších vraždících a ničících nástrojů, k rozvratu mravnímu i společenskému. Někteří antičtí lidé pohrdali fysickou prací a účelným využitím teoretických objevů — což nebylo správné — dnešní svět z velké části pohrdá duchovostí, poesíí, činností ryze spekulativní, což je daleko horší. Proč tedy hledati v antice mermomocí praktičnost aneb techniku? Je dosti té praktičnosti, uznáme-li, že znalost latiny je znamenitou pomůckou při učení románským jazykům, při studiu italštiny na příklad ještě víc než franštiny. Z antických staveb, objevů matematických a podobně máme dnes opět jen více duševní potěšení než nějaký praktický podklad a podnět pro technickou činnost.

Nelze upříti oprávnění požadavku, že kulturní činnost a zejména školské zřízení má se přiblížiti životu. Nesmí se však ani ta praktičnost pojímati příliš úzkoprsé, nutno si uvědomiti, že pro zachování kulturní výše celého národa je nutno i udržení určitých hodnot, jejichž významu nemohou ovšem pochopiti ti, kdož nevidí nic, co leží mimo rámec jejich šedivých, kramářských všedních dnů. To platí zejména o antickém odkazu.

Milan Rusinský:

Co přineslo jubileum Petra Bezruče.

Dokončení.

Velkou bezručovskou publikací představuje svazek, který vyšel v sbírce monografií, již vydává státní nakladatelství v Praze. Je to sv. 3 těchto monografií, a to Františka Sekaniny »Petr Bezruč«. Mrzí nás na všech těch příležitostných publikacích, jež vyvolaly Bezručovy narozeniny, že se tak málo pozastavily u Slezských písní a zamyslely se nad dílem jejich básníka, zaujaly pak svůj literárně vědecký nebo kritický postoj aspoň trochu samostatněji, než tomu je u popularisujících všelijakých příruček. Ty nové práce se ani nepokoušely novým, samostatným zkoumáním doplnit obraz Bezručovy básnické osobnosti nebo doby, v níž básník vyrostl a do níž vrostl. A nepokouší se o to ani ta nejrozsáhlejší monografie, kterou nám výročí dalo, Sekaninova kniha o Petru Bezručovi. Spokojuje se výkladem o vzniku Slezských písní, záhadách pseudonymu i interpretací Bezručovy poesie, jak to všechno známe ze starších monografií i publikací. Martínkova studie, zdá se, nebude překonána, výklad Sedlákův přes řadu námitek stává se znovu a znovu východiskem každého estetického i etického hodnocení Slezských písní. A k těm dvěma základním pilířům bezručovského studia přistupují další prameny, jež

slouží do roztrhání stran se všemi chybami a nedopatřeními. Nejsme spokojeni se Sekaninovou studií. Měl-li kdo k Bezručovi co říci — tu nepochybně jeme o tom ani dost málo, že to byl především a jen Vojtěch Martínek. Nemůžeme Sekaninově knize upřít dobrou snahu popularisovat život a dílo tvůrce Slezských písní, ale ta práce, kterou si se sestavením své studie o Petru Bezručovi Fr. Sekanina dal, připomíná nám všechnu starou námahu desítek autorů, kteří se Bezručem zabývali před Sekaninou. Nejceněnější na Sekaninově knize je bibliografický závěr její, v němž zvláště vynikne šíře bibliofilského řádění ve Slezských písních. A pak soupis bezručovské literatury s komentářem kritika Františka Sekaniny, vzácně blahovolným k některým pracím.

Rozměrná a obsáhlá práce je kniha dr. Klementiny Rektorisové »Bezručova básnická řeč«, kterou vydala nakladem Pokorného v Brně. Téma této látky je velmi vděčné, hlavním předmětem jejího zkoumání je skladba a významosloví, Bezručovy zvláštnosti hláskoslovné, tvaroslovné a slovníkové. O této vědecké práci napsal výstižný referát odborník jazykozpytec Frant. Trávníček v »Lidových novinách« 26. září 1937, v jehož závěru hodnotí dílo Rektorisové takto: »Mezery v práci dr. Rektorisové... lze přičísti na vrub té okolnosti, že jde o pracovní pole nepříliš vzdělané... Zůstane její zásluhou, že nám dala dosud největší dílo o mluvě jednotlivého básníka. Pro tyto okolnosti se autorce promíjejí drobné omyly práce nebo metodická nejistota.«

Lidový výklad Bezručova zjevu lidského i básnického si přichystal Zdeněk Bár, který v statné brožuře »O Petru Bezručovi« vypravuje prostě na základě známých pramenů o historii básníkovy vystoupení, honbě za jeho pseudonymem, vyložil, z jakého prostředí vyšel básník Slezských písní a za jakých okolností se ozval jeho hlas. Přehledně uspořádal svou látku, přihlížeje ke všem třem motivům, z nichž pramení Bezručova poesie, neopominul povědět něco o méně známých drobnějších publikacích Petra Bezruče, které by i nemají významu v hodnocení Slezských písní, přece jen krásně dokreslují profil básníka člověka, přísných mravů a ostrého měřítka jazykového i svědomitého strážce jazyka lidu slezského. Do knížky Zdeňka Báry je vložen list »oprav«, který bohužel svědčí o nedbalosti těch, kteří knížku vydali, aniž autor mohl provést velmi potřebnou korekturu a i mimo tento soupis najdeme v knížce řadu rušivých drobností. Vinu na tom nemůžeme přičísti autorovi a padá plně na vydavatelstvo. Jsou to chyby leckdy trapné a autora jen poškozují. Ostatně: odvoláváme se na článek knihkupeckých »Rozhledů«, v němž se hovoří o Bezručově jubileu a jeho oslavách ve Slezsku a k těm výtkám, které tu byly sneseny, přidáváme další: nedostatek taktu při vydávání brožury, do níž se dostala i fotografie Bezručova bez vědomí autora knížky. (A asi i bez souhlasu Bezručova, jehož nechuť k fotografiím je známá.)

»Kniha vzpomínek na Petra Bezruče a jeho dílo« se jmenuje pěkný sborník, který vydal pražský knihomil Vilém Šmidt. Kniha se svým obsahem zcela vymyká obvyklým knihomilským edicím bezručovským, jež jsou až hrůza málo vynalézavé a spokojují se po většině otrockým přetiskováním jednotlivých čísel ze Slezských písní, při čemž se na Bezručovi až trestuhodně okoušejí někteří výtvarníci. (O tom viz článek Zdeňka Hlaváčka ve »Slezském sborníku« II. roč., čís. 1—2.) Do sborníku Viléma Šmidta přispěl elegickou básní Jaroslav Šulc, který našel krásná slova básnického přání, které je opravdu zdařilou lyrickou zdravicí k Bezručovým narozeninám, zcela ve stylu

intimních čísel jeho Slezských písní. Vojtěch Martínek drobnou črtou vzpomíná, čím byl kdysi jemu, studentíkovi, Petr Bezruč. Epigony, napodobitelé a následovateli Bezruče, zdařilými i méně podařenými se obírají Zdeněk Bár a Milan Rusinský. Prof. Josef Páta přispěl do sborníku nejlepší studií, velmi cenným příspěvkem o Bezručovi mezi Slovany a Bezručovi, znateli slovanských jazyků i kultur. Přátelé Bezručovi, Čeněk Kanclíř, L. N. Zvěřina, J. L. Mikoláš a B. Pračka napsali pro sborník několik drobných vzpomínek intimního citového ladění. B. Beneš-Buchlovan a Petr Pištělka se zabývají výtvarníky a jejich účastí na Bezručově díle. Lyrická novela Marie Glabazňové uzavírá tento sborníček, jehož hlavní význam tkví v podnětné a zasvěcené studii prof. Josefa Páty, pro niž také sborníček bude trvalým přínosem v bezručovské literatuře.

Sdružení slezských spisovatelů seskupených kolem hrabyňské »Iskry« vydalo sborníček, nazvaný poněkud honosně »Slezsko Bezručovi«. Do tenkého svazečku, vysázeného několikero typy písma — a z větší části přetisku prací, které byly k Bezručovu dni uveřejněny v opavské »Svobodné republice«, přispěli pozdravnými verši Z. Bár, J. Blechta, E. Dvořák, V. Martínek, J. Sulc, A. Tománek, Jiní, A. C. Nor, M. Rusinský, F. Směja a L. Těnecký přispěli drobnou prózou. Z. Vavřík, V. Závada, K. Vlček a F. Zemanec otiskují ve sborníčku po básni. Trochu se zde tedy rozšířil kruh těch, kteří stojí poblíž hrabyňskému vydavatelstvu. Aby však byl na místě hrdý název knížky »Slezsko Bezručovi«, bylo by nutno účast v publikaci značně, a to velmi značně, rozšířit. To je tedy — vedle úpravy knížky, druhý nedostatek této publikace, kterou vyzdobovali J. Šrámek a Boh. Dvorský. Publikaci slezských autorů z příležitosti Bezručova jubilea jsme si rozhodně představovali jinak. Kde však vzít mecenáše — marné volání.

Jedna brožurka a jedna bibliofilie se sem druží. Frant. Horečky tři rozpravy o Petru Bezručovi »Hore synku«, přetisk článků z Moravského východu, vypravují o Bezručovi, přisném strážci jazyka, kterému se zalíbilo valašské nářečí Frenštátských, jež převažuje již v slezský dialekt. V druhé rozpravě ožil autor pamfletu Kubý Stopěrunčíkova a konečně třetí rozprava vykládá o Bezručovi turistovi, navštěvujícího občas město pod Radhoštěm. Jsou to drobné osobní vzpomínky, doložené citací z méně známých spisů a z listů Petra Bezruče. Touto intimitou vzpomínání navazuje Horečkova brožura na pěkný tisk severomoravského spisovatele Josefa Koudeláka »Petr Bezruč na Hané«, připomínající, že na Hané básník Slezských písní našel svůj druhý domov, v němž se mu stejně zalíbilo, jako při šumivé Moravici či ve vrších beskydských. Spisovatelovo rozradostnění z několika přátelských listů Petra Bezruče nachází zde ztvárnění drobným feuilletonem, který hezkou knihomilskou úpravou je šumnou kytkou básníkovi k narozeninám.

Nejvýznamnější publikací, byť i značně opožděnou, k jubileu slezského básníka je dvojčíslo »Slezského sborníku« (roč. 2, čís. 1—2), nesoucí v krásné úpravě název »Slezský sborník Petru Bezručovi«. Dříve (do 40. ročníku) se revue jmenovala »Věstník Matice opavské« a nabývala občas již formy trochu zkostnatělé — její předností však bylo přece jen jakési pravidelné vycházení. Dnešní dědic tohoto Věstníku »Slezský sborník« trpí zas nepravidelností ve vycházení, zato však jeho úroveň se poněkud pozvedla a zvlášť bezručovské dvojčíslo dokumentuje dobrou snahu vydavatelstva a redakce o vytvoření hodnotného slezského časopisu. Slavnostní číslo sbor-

niku zahajuje otisk přednášky dra V. Martínka, kterou spisovatel a kritik i nejpovolnější znatel Bezruče (to by si měli páni v Praze poznamenat) proslovil při odhalování pamětní desky na rodném domě básníkově. Martínkova črta je zkratkou kritického zhodnocení Bezručovy lidské i básnické osobnosti. Veselý feuilleton Karla Černohorského o tom, jak se určitě našel rodný dům Bezručův, pestří jinak vážný obsah sborníku. Stopami předchůdců P. Bezruče nás vede Jaroslav Závada, připomínající zapadlé dílo místeckého rodáka Ferd. Pěčky. Dvě kapitoly Milana Rusinského z okraje literární historie, vypravující o tom, jak Slezsko uvítalo Bezruče i jak drobní básníci jeho dílo napodobovali, nesou název »Hlasy Bezručova kraje«. Metaforou Slezských písní a jejich vnitřní dynamikou se obírají stati Jana Strakoše a Františka Lazeckého, Zdeněk Hlaváček přísně soudí Bezručovy výtvarné průvodce, L. Peřích s Ot. Weislem glosují Bezručův podíl na soudobém kulturně politickém životě, prózy Vojtěcha Martínka, F. Směji a M. Glabazňové doplňují statný svazek sborníku, v němž je ještě odmítnutí bezručovské studie Rudolfa Fuchse a velmi hodnotná stať F. M. Hradila, Petr Bezruč, a česká hudební tvořivost; cenná pro svůj bohatý a po všech stránkách dokonalý bibliografický soupis hudebních komposicí na Bezručovy básně. Tato rozsáhlá studie vyšla také jako samostatná publikace.

To by tedy byla prozatím stručná přehledka bezručovské literatury, která do dneška vyšla. Sekaninovou knihou se budeme obírat ještě zvlášť.

Bibliografie knižní jubilejní literatury bezručovské, mimo bibliofilské publikace, přetisku ze Slezských písní:

1. Zdeněk Bár: »O Petru Bezručovi«. Lidový výklad. Nákladem Zemské hasičské jednoty slezské. Opava 1937, str. 48 20.5:14. (S fot. P. B.).

2. Bohuš Beneš: »Černou zemí«. Slezské verše, ilustrované malířem a grafikem Karlem Tichým, tištěné v tiskárně Josefa Bartla v Praze VII., vydala v září 1937 k 70. narozeninám mistra Petra Bezruče Česká akademická beseda v 500 prodejných výtiscích (60 výtisků na papíře japanu, 440 výtisků na zvláštním dílovém papíře), 21:15.

3. Rudolf Fuchs: »Petr Bezruč — básník proti své vůli«. Z německého rukopisu přeložil Josef Falta. Upravil Ladislav Sutnar. Jako 480. svoji publikaci v září 1937 vydalo vydavatelství Družstevní práce v Praze v 1100 výtiscích. 19.5:13.5. Str. 52.

4. F. Horečka: »Hore synku«. Tři rozpravy o Petru Bezručovi. Vydal Moravský východ ve Frenštátě pod Radhoštěm 1937. 17.5:12. Str. 28.

5. Josef Koudelák: »Petr Bezruč na Hané«. V 80 výtiscích na dřevaprostém lehkém papíru a ve 20 číslovaných výtiscích na ručním papíru Pannekoek k 15. září 1937 jako soukromý a neprodejný tisk vydali Ferdinand Kopa v Uničově a Jaroslav Vrbický v Mladějovicích na Moravě. 24:16.5.

6. Bohuslav Kuzník-Neplachovský: »Ni, to jen vzpomínky«. Vlastním nákladem a ve své typografické úpravě vydal autor u příležitosti oslav P. Bezruče r. 1937. Nový Dvůr, p. Stěbořice. 24:16.

7. A. C. Nor: »Petr Bezruč«. (Básník a dílo). Tuto svou přednášku vydal k 70. narozeninám P. Bezruče v roce 1937 autor vlastním nákladem. v Praze — Spořilově 730. 18:12.5, str. 64.

8. Dr. B. Klementina Rektorisová: »Bezručova básnická řeč«. (Charakteristika syntaxe a sémantiky.) Nákl. Pokorný a spol., Brno 1937. Str. VIII + 176, 23.5:16.

9. Fr. Sekanina: »Petr Bezruč«. Vydalo Státní nakladatelství v Praze 1937. 3. sv. Sbírký monografií. 21.5:15, str. 228.

10. »Slezsko Bezručovi«. Vydala Iskra v Hrabyni. 21:14.5, str. 48.

11. »Slezský sborník«. Věstník Matice opavské, ročník II. (XLII.), 1937, čís. 1—2. Maj. a vydavatel Matice opavská, Opava 1937, str. 128, 25:17.5.

12. Vít Šedivec: »Z kroniky rodu Bezručova«. Vyšlo v nakladatelství Pokorného a spol. v Brně. 300 výtisků číslovaných bylo vydáno na papíře křídovém s obálkou na ručním papíře Fabriano. V červnu 1937. 20.5:15. Str. 70.

13. Vilém Šmidt: »Kniha vzpomínek na Petra Bezruče a jeho dílo«. Kresby a typografie K. Svolinský. K sedmdesátinám básníka Slezských písní uspořádal a vlastním nákladem vydal Vilém Šmidt v Praze jako IV. soukromý tisk. 23:16.5, str. 72.

14. Zvl. otisk. F. M. Hradil: »Petr Bezruč a česká hudební tvořivost«. Vydáno v jubilejním roce 70. narozenin Petra Bezruče. Nákl. vlastním, v Mor. Ostravě 1937, jako zvláštní otisk ze Slezského sborníku. Str. 36, 24:17.

Dr. F. Král:

Masarykova společnost v Mor. Ostravě.

Velký učitel, osvoboditel a vůdce našeho národa a státu T. G. Masaryk byl osobností tak vzácných kvalit a takového formátu, že památka jeho nevyumizí a nesmí vymizeti ze srdce národa. Jaký byl poměr nejenom jeho národa, ale vůbec všeho obyvatelstva republiky k prezidentu Osvoboditeli, to se nejkrásněji projevilo v době jeho nemoci, smrti a pohřbu. Ale u T. G. Masaryka nestačí jenom náležitě zhodnotiti jeho význam ve smutečních proslovech a novinářských článcích, důstojně jej pohřbiti a uctiti postavením pomníku a pak přejíti k dennímu pořádku a nanejvýše se omeziti na příležitostné vzpomínky a jubilea. Víme, jak je lidská paměť nespolehlivá, jak během času leccos vymizí nebo aspoň vybledne. Osvoboditelské dílo Masarykovo ovšem nebude zapomenuto nikdy, ale je nebezpečí, že z ostatního jeho díla bude leccos zapomenuto nebo skresleno a to nelze připustit. Masaryka nutno především pochopiti a zhodnotiti po všech stránkách jeho činnosti, tedy především nutno poznati náležitě také jeho dílo vědecké a literární vůbec. Je nutno poznati Masaryka důkladněji jako učitele a myslitele a to se stane tehdy, jestliže poznáme jeho dílo literární — dnes ještě, bohužel, většině občanstva nepřístupné — dílo, z něhož jistě leccos bude a částečně již nyní je opraveno nebo doplněno, jak to ostatně ani při vědeckých pracích býti nemůže, ale jehož veliká část jistě podrží trvalou hodnotu. Jen tehdy, poznáme-li také vědecké dílo Masarykovo, poznáme jej celého a pochopíme jeho vývojovou linii a přiblížíme se ke kořenům, z nichž vyrostlo jeho dílo osvoboditelské. Tedy poznat Masaryka učitele a myslitele, správně vyložit jeho dílo — zabrániti falešnému vykládání a skreslování Masarykových názorů, znemožniti zneužívání jména Masarykova k různým postranním účelům — o to především běží.

To byly asi úvahy, z nichž se zrodila myšlenka postavit v srdcích občanstva našemu velikému Osvoboditeli pomník trvalý a jeho veliké osobnosti opravdu důstojný. A byla to právě Masarykova vyšší škola lidová, tedy osvětová instituce nesoucí jméno prvního presidenta naší republiky, jež se rozhodla uctít trvale toho, jehož jméno jí bude vždy ozdobou, a dátí popud k založení spolku, který by si vzal za úkol propagování a vykládání díla Masarykova. Byl to vlastně dr. Fr. Slabihoudek, jenž první přišel s myšlenkou postarati se nějak o to, aby bylo náležitě poznáno a zhodnoceno literární dílo Masarykovo. Poněvadž nebylo jisto, s jakým ohlasem by se návrh setkal ve veřejnosti, rozhodla se správa školy zařaditi napřed na zkoušku mezi přednášky všeobecně vzdělávací také cyklus přednášek o Masarykovi jako sociologu. Vedení cyklu se ujal bezplatně dr. Fr. Slabihoudek, takže bylo možno učiniti přednášky přístupné všem zájemcům úplně bezplatně. Účast na první přednášce nebyla příliš veliká — přišlo asi 20 lidí — ale již v nejbližší hodině tento počet se zdvojnásobil a pak stoupal až do poslední hodiny, kdy dosáhl výše 80 posluchačů. Tento zjev, nezvyklý u jiných přednáškových cyklů kromě cyklů lékařských, je jistě velmi potěšitelný a svědčí o velikém zájmu a veliké kulturní vyspělosti ostravského obyvatelstva. Zájem ten byl patrný také z toho, že posluchači se neomezili na pasivní poslouchání přednášek, nýbrž přednáškový cyklus přešel časem v jakýsi seminář, kde se k výkladům přednášejícího pojily také referáty a debaty posluchačů. A zase nutno s potěšením konstatovati, že tyto posluchači byli z nejrozličnějších vrstev společenských, od dělníků až k nejpřednějšímu kruhu ostravské společnosti, a nejenom to — byli tu nejen muži, ale i ženy a s počátku dokonce žen více než mužů. Tím bylo tedy zjištěno, že zájem o dílo Masarykovo mezi našim obecnstvem je a že tedy běží jen o to, aby byl tento zájem vhodně podchycen a dále pěstován. Především bude na Masarykově vyšší škole lidové také v jarním běhu pokračovati dr. Slabihoudek v cyklu »Masaryk — sociolog« s výkladem Masarykovy »Sociální otázky« a snad ještě »Ruská revoluce« (v podzimním běhu byla probrána »Sebevražda«). Kromě toho bude již také možno přikročiti k založení řádné »Masarykovy společnosti«, jež by si vzala za úkol starat se o propagování a výklad díla Masarykova a to tím, že bude založena knihovna obsahující nejen všechna díla Masarykova, ale i jiná díla česká, slovenská nebo cizojazyčná, týkající se Masaryka jako učitele, vědce a státníka, budou se konati přednášky místních i cizích řečníků s debatami atd. Clenský příspěvek bude stanoven co nejnižší, aby každý, kdo má opravdu o věc zájem, mohl se státí členem a práce se zúčastniti. Stanovy, které jsou již zhruba načrtnuty, budou ještě propracovány přípravným výborem a po vyřízení všech potřebných formalit bude svolána co nejdříve ustavující valná hromada. Podle zájmu, jaký se již nyní jeví, bude míti Masarykova společnost, první to nebo jedna z prvních společností toho druhu v naší republice, mnoho členů a jistě bude moci se brzy vykáhati pěknou činností.

Dojmy ze Slovenska.

V posledních květnových dnech t. r. se sešli v Trenčanských Teplicích lidovýchovní pracovníci ze Slovenska a ze země Moravskoslezské. Byla to veliká manifestace pro československou jednotu. Vzájemným osobním poznáním a podle referátů slovenských vůdců o kulturních poměrech v zemi odcházeli Češi s úplně novým obrazem o Slovensku. Výlety po okolí zesílily dojem o krásách této země.

Byl jsem na Slovensku již dříve několikrát, mnohokrát jsem byl ve většině evropských států, ale přišel jsem k názoru, že Slovensko poskytne Čechům víc než cizí Riviera s hernami, palmami a karnevaly, víc než Alpy, které jsou zásluhou rakouských turistických klubů zpropagovány do poslední protěže. Viděl jsem jinde mnoho krásy, prožil přístavní ruch, proudění Paříže, Vídně, vděčím laskavosti Jugoslovánů atd., ale pro Slovensko mám jiné měřítko. Tak jako vlastní dítě miluje člověk nejvíce, ačkoliv uznává krásu a roztomilost jiných, vidí i duševní přednosti, tak i tu sousední zemi budeme mít všichni rádi, až ji poznáme.

Slovensko se nám zdá býti daleko. Je to z dob maďarských, kdy byla budapeštská centralisace. Maďaři by byli nejraději postavili mezi Slovenskem a Moravou čínskou zeď. Z této touhy jsou dosud patrné následky a my dosud jdeme málo k těm, kteří si zasluhují od nás toho nejlepšího. Během několika dnů jsem viděl tolik rozkošných idylek, na které nezapomenu. Slovensko je země, kde lid zůstal neporušený textilní módou, ale je věren svým pestrým a nejkrásnějším krojům na světě, které dosud nejsou ani námi náležitě oceněny po stránce umělecké. V české rodině by neměl chybět slovenský kroj, ale není žádoucí germánský dirndl. U nás příležitostně si obléknou děvčata a ženy kroj. Cítí se v něm slavnostně, vědí, že jsou pozorovány celým okolím a že se líbí kdekomu a právem. Ale na Slovensku na pastvisti si hraje děvčátko v kroji, hlídá tu nějakou kravku, kozičku, husu. Jiná dívčina kope na poli, a také v kroji. Čeledín jede pro trávu na pole a též je oblečen po svém.

V neděli ovšem jsou na všech kroje sváteční. Náš život je poměštěn, zpolitisován, zespolkařen — kulturou odváděn na křižovatku a člověk neví, kde je lépe — zda napravo či nalevo. Chtěl by zbohatnout, vymýšlí cesty, na kterých by vzrostl ve všemohoucího pána a sám mohl dáti průchod lidským choutkám a slabostem. Slovák je prostý, nenáročný, dobrý a myslím, že takový nějaký Rousseau by dal výchovu dětí do tohoto prostředí. Bylo-li šlapáno po Slovácích po sto let, nemohou oni přes noc věřit, že už mohou stát s hlavou vztýčenou. Je to asi tak, jako když růže přikryta přes zimu chvojím, na jaře jsouc postavena, nesměle rozvíjí své lístky, které jsou pobledlé, tak i u Slováků je znát, že jsou krátkou dobu svobodní, bez nemilosrdného a krutého pronásledování Maďary, jsou pokorní. Slováci už mají tolik inteligence, že je zajištěn normální rozvoj ve všem oboru. Češi udělali na Slovensku mnoho dobrého, ale našli se někteří, kteří tam šli se špatným názorem na slovenský život. Neměli se dotýkat smýšlení náboženského, opravovat slovenskou řeč, která není pozadu za češtinou, neboť se vyvíjela jinak a má

své umělecké prvky a hodnotu. Nepočesťujeme, ale ponecháme Slovákům řeč v plném rozsahu a naučme se ji mít rádi jako svou mateřštinu. Jsme jedním národem se dvěma dialekty a toho si budme vědomi. My starší jsme odpovědní za výchovu nové generace, a proto pomáháme ze všech sil k vzájemnému poznání. Na Slovensku je kulturní rozruch v posledních letech velmi potěšující. Sjednocujeme se kulturně, a bude-li třeba, jistě ukáží, že jsou silní duševně, mravně, že jsou schopni pustit se do boje a nebojí se ani pořádného balvanu.

V mnohém jsou odlišní od nás. Tam není tolik hebkých rukou, chytráctví, filosofování o ničem, ale láska k hroudě, tvrdá dlaň, vděčnost za zdravou a demokratickou ideu a oddaně přijímají vše, co duši obohacuje, činí z nich muže silných svalů, se srdcem silným jako zvon a jsou velmi vzdáleni všeho zženštilého.

My máme mnoho spolkářských zkušeností a je chyba, že vhnáme-li Slováky v malé vesničce mezi několik tělocvičných a jiných spolků, dopustíme i k sebemenší roztržce. Tam je třeba vychovávat Slováky, světobčany a nikoliv je očkovat spolkovou nenávisť. To je hrozný dar vesničce, když dva a více spolků dělí ten dobrý lid na dva nepřátelské tábory. Zanáší se tam ta nejhorší otrava srdcí, citu a rozumu.

Jedovaté šípky přicházejí na Slovensko z Maďarska v mnoha způsobech. Na prvním místě jsou to maďarské filmy, které stále dávají návštěvníkům nahlédnouti do děje, který má kořeny v Budapešti. Jak jen může Maďar hledí se dostat mezi Slováky a jen úřední ráznost ponechá Slováky sobě samým.

Odstraňme pomyslnou hranici slovensko-moravskou, navštívme své bratry a nerušme jejich rázovitost, krásu duše a užijme pro naše osvěžení pohádkových chvil, které nás zjemní, zlidští a naučí odstraňovat malichernosti našeho života na úkor radostného bytí. Kéž by se stalo potřebou všech českých měšťanů navštívit každoročně Slovensko a tam nasbírat nových sil při návratu přírodě. Poznáme-li Slováky, přestanou nedorozumění, nedůvěra a nastane srdečné přátelství. Slovensko je parkem Evropy a radujme se, že je v naší republice. Slovensko je vděčné i pro nároč. turisty, pro lid toužící po klidu, po léčení i po rušném životě ve větších lázeňských městech. Slovensko není daleko a náš zájem o poznání krás je jen potěší a přispěje svým malým vydáním k jejich spořádanému a prostému životu. Poznejme jejich radosti ze světa, od kterého nečekají mnoho a netouží po duši velkoměsta, ale milují prostotu a při tom vznešenost lidskou.

Přírodní krásy, kraje, prostota života, roztomilost jednání, lidové umění, písně atd. — to se medá snadno popsat, zfilmovat. Je třeba Slovensko vidět a poznati. Nuže — Slovensko budiž ve vašem programu a »Zelená žába« bude dostaveníčkem všech, kteří zavítají do Trenčanských Teplic.

Z NAŠICH A PRO NAŠE ORGANISACE

Částečná substituce jednatelů OOS (MOS). Ministerstvo školství a národ. osvěty intimovalo zemským školním radám prováděcí pokyny k výnosu o učitelských praktikantech, kterými stanovilo minimum částečné substituce jednatelů OOS (MOS) na šest hodin týdně. Maximum není stanoveno vůbec a bude

záležitosti na dohodě OOS (MOS) s okresním školním výborem. Práli bychom si, aby o věci jednalo s okresním školním inspektorem předsednictvo OOS (MOS), aby tak bylo dáno najevo, že se zde nejedná o zájem osobní a tudíž o osobní úsluhu, nýbrž o zájem osvětové správy, který mšano tímto opatřením samo zajišťuje. Budete-li mít při prosazování částečné substituce jakékoliv nesnáze, obraťte se na svého krajského osvětového referenta.

Dar knih venkovským knihovnám. Kulturní rada pro širší Ostravsko jako Krajské ústředí osvětových sborů v Mor. Ostravě darovala v prosinci po 15 vázaných vybraných knihách těmto OOS: ve Valaš. Meziříčí, v Příboře, Místku, Klimkovicích, Orlové, Čes. Těšíně, ve Frývaldově, v Krnově, ve Fulneku pro venkovské knihovny jejich obvodů a obecním veřejným knihovnám ve St. Vsi, St. Bělé a Hrabové. Celkem v tomto měsíci rozeslala 180 knih.

Okresní osvětový sbor v Novém Jičíně. Pro MOK jsme zakoupili »Branná výchova mimo školu« od A. Matuly. Do všech obecních knihoven jsme zaslali dar Národní jednoty v Olomouci K. Č.: »Hovory s T. G. Masarykem«. Česká oslava 28. října byla pořádána v předvečer státního svátku. Na programu byl proslov předsedy OOS, pěvecký sbor OOS zazpíval od V. Nováka: Nešťasná vojna, orchestr OOS zahrál předeheru z Čert a Káča a následovala tělocvičná čísla Sokola, DTJ, Orla a slib skautů. Hymnou byl zdařilý večer ukončen. Vstup byl volný. Němci měli oslavu 28. října s pěkným programem, malou účastí a vstupným. Nedoporučujeme pro příště, aby se při takové oslavě cvičilo na nářadí. Vydání na české oslavě činilo 780 Kč. Vzájemná delegace obou národností a společný plakát byl předem dohodnut. Dne 19. XI. jsme pořádali esperantskou přednášku černocha Kola Ajayie o Africe. Každá věta byla ihned tlumočena do češtiny. Po přednášce se světelnými obrazy odpovídal černoch na různé dotazy. Honorář činil 220 Kč a státní policie si vyžádala za »intervenci« 10 Kč. V lednu 1938 začínáme tříměsíční kursy českého pravopisu, jazyka německého, esperanta a psaní strojem. Kursy byly loni finančně soběstačné a je o ně zájem. V únoru 1938 pořádáme koncert pianisty dr. V. Lederera z Brna. Čistý výtěžek věnuje virtuos chudobným novojickým dětem. OOS žádá již několik let o volný vstup do kina pro zástupce MOK, ale marně. Žádali jsme okresní úřad, zemský úřad, státní policejní úřad, starostu města, správu kina, osvětový sbor, ale volný vstup nechce kino dovolit, je to pouze pro policii. — V březnu 1938 miníme uspořádati »Slovenský večer«. Na programu bude zpěv slovenských písní, zazpívají žákyně měšťanské školy, orchestr OOS zahraje od Leopolda »Tatru« a o krásách Slovenska promluví za doprovodu světelných obrázků Plicka, autor filmu »Zem spievá«. Přednášku v německém znění a s celým programem nabídneme něm. OOS. Na 7. března k nám přijedou Jistebničtí zpěváci. Program zpestří orchestr OOS a hlavně přednáška o T. G. M. Nevíme, zda oslava bude jen česká nebo celostátní. Čekáme na pokyny ZÚOS. — A. Strumhaus, jednatel OOS.

Recitační soutěž v Novém Jičíně. Dne 9. února 1938 uspořádá OOS recitační soutěž, abychom našli několik dobrých recitátorů pro slavnostní podniky. Povinná báseň je od Petra Kříčky: Medynia Glogowska. Každý, kdo bude soutěžit, vybere si ještě jednu báseň dle vlastní volby. Tři nejlepší recitátoři budou odměněni darem. V komisi pro posouzení přednesu bude profesorka češtiny, odborná učitelka, zpěvák, sbormistr, herec, předseda OOS, zástupce Dělnické akademie a Orla.

Různé z Nového Jičína. Hudební škola OOS má 58 žáků, z toho 35 na housle a ostatní na klavír. OOS zařídil autobusové zájezdy na hodnotné a vy-
nikající hry Národního divadla moravskoslezského v Moravské Ostravě pro
osobu za 12.50 Kč.

Podzemní činnost OOS pro Bohumínsko v Novém Bohumíně byla zahájena
schůzí pořadatelského výboru 7. 9. a plenární schůzí 19. 10., na nichž byla pro-
jednána běžná agenda OOS a rozvrh činnosti v podzemním a zimním období.
Z podniků, jež OOS uspořádal, zasluhuje zmínky zejména Bezručův večer 9. 10.,
na němž promluvil o životě a díle básníkově předseda OOS řed. Zd. Doležil a
žáci a žákyně r. gymnasia a rodinné školy recitovali se zdarem význačné ukáz-
ky z básnickovy tvorby. Účast byla slušná, finanční úspěch však nevalný. OOS
se také spoluzúčastnil tryzny za zemřelého presidenta Osvoboditele T. G. Ma-
saryka 17. 9. a před několikatisícovým shromážděním promluvil o významu ve-
líkého mrtvého řed. St. Kittrich, který mluvil také při oficiální oslavě státního
svátku 28. 10. zase k více než 2.500 občanů všech tří národností našeho města,
shromážděným na Masarykově náměstí. Při obou těchto oslavách spolupůsobili
občané a spolky české vedle německých a polských v naprosté shodě a vědomí
velikosti osoby zemřelého pres. Osvoboditele i významu 28. října. OOS zorga-
nisoval též kursy učiva měšť. školy ve dvou odděleních (1.—3. tř. — 24 účast-
níků a 4. tř. — 22 účastníků). Kursy byly zahájeny 3. 11. a potvrzují až do červ-
na 1938. Jsou pilně navštěvovány a posluchači projevují neobyčejný zájem. Od
29. 10. promítá OOS pro mládež z Nov. Bohumína a okolí přednášku se světél.
obrázky »Proč máme armádu?« od mj. g. št. K. Vondráčka, která bude promí-
tána pro dospělé v době od 1. 12. do 12. 12. ve všech obcích Bohumínska. —
V prosinci ještě uspořádá OOS zase ve všech obcích přednášku »Výchovou
k brannosti« a zorganizuje kurs českého pravopisu pro začátečníky. Sa

OSVĚTOVÝ A KULTURNÍ VĚSTNÍK

Literární přednášky v Domě umění. V rámci činnosti Kulturní rady pro
širší Ostravsko a Masarykovy vyšší školy lidové pořádány byly v Domě umění
tyto další literární podniky. 28. listopadu přednáška o Karlu Sabinovi, 5. pro-
since přednáška slovenského básníka Valentina Beniaka, 12. prosince matinee
Jaroslava Vrchlického.

Životní osudy Karla Sabinovy vykreslil neobyčejně poutavě spis. Vojt.
Martínek, autor románu Zrádce národa, jenž se ve své přednášce opíral o dů-
kladnou znalost listinného materiálu, s kterým se seznámil v přípravných stu-
diích ke svému vlastnímu dílu o Sabinovi. Rozhovořil se o jeho temném původu,
o jeho romantických sklonech a zejména obšírně sledoval osudy Sabinovy po
revolučním roce osmačtyřicátém, kdy se zapletl do příprav Bakuninova povstá-
ní, byl prozrazen, zatčen, odsouzen k trestu smrti, jenž mu byl změněn v pev-
nostní žalář a po čtyřletém pobytu v kasematech olomouckého vězení propuš-
těn bez prostředků na svobodu, postaven pod policejní dozor, zatím co jeho ro-
dina po celý čas strádala nejkrutější nouzí. V této situaci podlehl nástrahám
policejního agenta, stal se konfidentem policejního ředitelství pražského a při-
pravil si trpký osud, který jeho osobu a jméno později stihl. V závěru dochází
Martínek k názoru, že příčinou Sabinova neštěstí byl nedostatek charakteru a

smyslu pro pravdu. Martínkova přednáška doplněna byla ukázkami Sabinovy tvorby a přečtením výňatku ze Zrádce národa.

Valentin Beniak, jeden z představitelů poválečné poezie slovenské, civilním povoláním notář v Nové Bani u Levic, přednášel o své literární tvorbě v rámci cyklu Spisovatelé o sobě. V úvodním slově načrtl stručně jeho literární profil Frant. Vystrčil a přivítal ho za pořádající korporace. Valentin Beniak promluvil potom o svém básnickém díle, jež dosud představuje pět sbírek lyrik (Tiahnime ďalej oblaky, Ozveny krokov, Kráľovský reťaz, Lunapark a Poštový holub), dotkl se bolestné události z mládí, která ho na roky připoutala k nemocničnímu lůžku, upozornil na okolnosti, které ho přivedly k básnické tvorbě, a zároveň tlumočil své názory na poezii a její poslání. Poezie není mu zábavou, ale vážným a zodpovědným životním usilováním, tlumočí jí dojmy a bolesti života, snaží se jí zachytit i prchavou krásu chvíle i postihnouti vnitřní harmonii a řád života a jevů. Jeho přednáška vyslechnuta byla s největší pozorností. Autor získal si svým klidným a přesvědčivým přednesem, svědčícím o opravdovosti a prožitosti sdělovaných názorů, naplno srdce posluchačů, kteří mu to dali zřetelně najevo dlouhotrvajícím potleskem. V úvodu své řeči vyznal se z lásky k české poezii, zejména Horově, Nezvalově a Cassiově, uznale kvitoval zájem Ostravy o slovenskou literaturu, na Slovensku obecně známý, a zdůraznil potřebu úzké vzájemné spolupráce. Přednáška byla rovněž doplněna recitacemi, jež přednesl Frant. Vystrčil. Poděkoval mu předseda MVŠL dr. Frant. Král, který opětovně zdůraznil potřebu vzájemné spolupráce česko-slovenské a vyzval zejména studující mládež, početně zastoupenou, aby se zajímala o kulturní život Slovenska.

25. výročí smrti Jaroslava Vrchlického uctěno bylo vzpomínkovým matinée, na němž o významu básnickově promluvil Vojt. Martínek. Vyzvedl jeho úsilí o zapojení kulturního života českého do duchovního a uměleckého snažení světového, upozornil na jeho mimořádné nadání, sílu ducha a obrazivosti, improvisační a tvůrčí lehkost a pohotovost a rozebral jeho básnické dílo, které rozdělil na dvě části: jednu, spíše oficiální a reprezentativní, již mluví za národ a lidstvo, druhou rázu intimního, v níž zrcadlí sám sebe, opěvuje lásku, osobní štěstí a zklamání. Prvá je dnes už do značné míry mrtva, druhá zůstala živou, schopnou promlouvat k srdcím a myslím současníků. A tato druhá část zůstane už trvalým živým odkazem velkého básníka, jí bude především žít v naší literatuře. Po recitaci básní Vrchlického, přednesených sl. Rosenzweigovou, zazpívala koncertní pěkně paní M. Fährnichová arii Armidy z Dvořákovy opery a operní pěvec Gräven-Chýla přednesl Fibichův melodram Hakon na slova Vrchlického. Na klavír doprovázela pí M. Renčová.

Pořádané podniky měly dobrou návštěvu a byly zčásti vysílány rozhlasem. Byly pozorně sledovány i posluchači u radioaparátů, jak bylo možno se dodatečně přesvědčiti. Zdejší rozhlas by se jistě zavděčil četným posluchačům, kdyby přiměřeně rozšířil čas vysílání, aby přednášky nemusely být v nejlepším přerušovány.

-vf-

Jan Ev. Purkyně. K přednášce univ. prof. dra J. Bělehrádka v Domě umění 16. XII. 1937. »Kteréhosi letního dne r. 1807 kráčet po silnici z Prahy k Li-bochovicům asi 20letý mladík ošumělého zevnějšku. Jeho viaticum bylo zřejmě chudičké, zastavoval se jen zřídka v hospodách druhého řádu a byl dokonce jakýmsi krajánkem odmítnut, když se mu nabídl, že mu ponese jeho tlumok.

Tímto cestujícím byl Jan Evangelista Purkyně. Tak asi zahájil prof. dr. Bělehrádek svoji ostravskou přednášku o významu českého badatele a buditele J. E. Purkyně v předvečer 150. výročí jeho narození. Nemohlo být šťastnějšího začátku; neboť tato — pro Purkyně jistě křížová — cesta byla více než pouhým mezníkem v jeho životě, byla výsledkem energického rozhodnutí geniálního člověka, nadšeného Fichteovými názory o povolání pravého učenice v lidské společnosti. Strastiplná tato pouť jeví se nám však v přednášce dra Bělehrádka jako skvělý symbol životního snažení Purkyňova. Tato cesta vede ze závětrí klidného a zajištěného života piaristického profesora do víru zápasících myšlenek a ideí, do samého středu bitevní vřavy vědecké, která charakterisuje vývoj přírodních věd počátkem století devatenáctého. Přírodopisec může viděti v této cestě ještě více: přelom ve vývoji přírodovědeckého badání, odklon od planého spekulativního realizování ke konkrétní vědecké práci, spoléhající na kritické pozorování přírodních dějů a — pokus. To bylo vědecké kredo Purkyňovo, které s energií sobě vrozenou prosazoval na vratislavské a později na pražské universitě, na obou místech ne bez těžkých nesnází, jakým je podroben každý prukopník nových ideí. Geniální duch Purkyňův, tékající s pravou objevitelskou nedočkavostí od jednoho objevu ke druhému, nedopřál si času k podrobnému systematickému zpracování vědeckých výsledků. To snad bylo příčinou, že tak mnohá priorita vědeckého objevu, právem náležející Purkyni, byla přiznána jiným — uveďme tu jen jeho názor o rostlinné buňce, kterým časově i věcně předstihl Schwanna a Schleidena, kteří se považují za původce buněčné teorie. Není naším úkolem reprodukovati zde výstižnou charakteristiku Purkyňovu, jak ji podal ve své přednášce prof. dr. Bělehrádek, který ocenil význam Purkyňův nejen po stránce vědecké, nýbrž i národně buditelské. Chceme jen zdůrazniti, že vybrané obecenstvo, naplňující do posledního místa dvoranu v Domě umění, bylo stejně nadšeno sympatickým zjevem přednášejícího jako jeho věcným a poutavým výkladem.

J. V.

K pietním oslavám 10. úmrtí hudebního skladatele dr. Leoše Janáčka v Mor. Ostravě a celém zdejším kraji utvořil se z významných kulturních a hudebních korporací pořadatelský výbor, který vypracuje podrobný program oslav pro rok 1938. Velmi cenné informace po této stránce podal na první schůzi tohoto výboru pro Janáčkovy oslavy univ. prof. dr. Helfert z Brna.

Pořad uměleckých výstav v Domě umění v Mor. Ostravě pro jarní období 1938 je tento: od 30. prosince 1937 do 22. ledna ak. malíři Tríška a Ságner, od 23. ledna do 17. února 1938 Sdružení výtvarníků v Praze, od 18. února do 10. března 1938 Moravskoslezské sdružení výtvarných umělců, od 11. března do 6. dubna 1938 ak. mal. J. Gruss, od 7. do 30. dubna 1938 spolek »Kunstring«, od 1. do 22. května 1938 ak. malíř Votruba, od 23. května do 15. června 1938 pořádá výstavu Moravskoslezská župa Klubu čsl. turistů.

Nákladem Kulturní rady pro širší Ostravsko. — Odpovědný redaktor ředitel Rudolf Tlapák. — Tiskne Lidová knihtiskárna v Mor. Ostravě, Strassmannova.

PRO VÁS NAŠICH

35

oddělení

Největší obchodní domy

BROUK + BABKA

a. s.

MORAVSKÁ OSTRAVA — PRAHA
BRNO — Č. BUDĚJOVICE — PLZEŇ

Svépomocí

k osvobození konsumentů!

Každý uvědomělý dělník a úředník, každá
spořivá hospodyňka, každý přítel hospo-
dářského povznesení pracujícího lidu
z kraje ostravského má býti členem

největšího čl. konsumního družstva

»BUDOUCNOST«

v Moravské Ostravě

Zápisné Kč 5.— • Závodní podíl Kč 100.— • Může býti
splácen po částkách • Přihláškové blankety v každé výdejně

Rupert Šafrata

železářství

- Velký výběr kuchyňského náradí
a stáložárných kamen

MORAVSKÁ OSTRAVA

Kostelní ulice číslo 9-14

**Dokonalé
účelné
a působivé**

tiskopisy

splní svoje poslání, jsou nejrychlejším sdě-
lením všem, jimž máte co říci. A takové dělá

Melantrich

je dělá účelně působivé a co hlavní, ne draho

Melantrich

dělá také dobré štočky a jest:

MORAVSKÁ OSTRAVA, Nádražní
třída číslo 9 - Telefon číslo 41-58

Černá

země

Časopis lidově výchovný

Číslo

8.

Roč. XIV.

1937 - 38

Vydává Kulturní rada
pro širší Ostravsko jako
Kraj. ústředí osvětových
sborů v Mor. Ostravě

● Řídí řed. Rudolf Tlapák

Tiskne Lidová knihtiskárna v Mor. Ostravě

Vychází jednou měsíčně kromě prázdnin
a předplácí se ročně 16 Kč, číslo za 1'60 Kč
Administrace M. Ostrava, Švabinského ulice

Knihkupectví MAREČEK A HANÁK

v Mor. Ostravě

Třída Českých legií čís. 12
Číslo telefonu 41.68

**Velký výběr školních potřeb a vhodných
knih pro mládež a dospělé na skladě**

TISKOPISY pro každý účel

reklamní, obchodní a všeho druhu rychle a levně Vám zhotoví

LIDOTISK

LIDOVÁ KNIHTISKÁRNA

Mor. Ostrava, telefon 21.41

TEXTILIA

akciová společnost

**velký moderní obchodní dům
v Moravské Ostravě**

S. 2. 43 / 76

3. 11. 1936v.

C.0021341

ČERNÁ ZEMĚ

Číslo 8.

Mor. Ostrava, 1. dubna 1938.

Ročník XIV.

Valentín Beniak:

OSTRAVA-TĚŠÍN.

Dr. Frant. Královi.

Pozdravujem vás bratia s radničnej veže ostravskej do prašných
diaľok
pozdravujem vás s mosta ponad Ostravicou kde by rybár nemal
čo zabrat
z Domu umenia a kaviarne National zdravím ostravské sestry
jasavým neonom na dome fy Brouk a Babka
z nárožia kde České slovo hneď jak ho napísal voľakto sotrel
písal a stieral písal a stieral a bola to údajne reklamná hračka
s nocou ktorá jak šelma kočkovitá z pozadia priskočí hrá sa
kým balón škrabnutý pukne a tma je zas veľká

Pozdravujem baníkov ostravských za bránou poštilostí ľudských
pozdravujem ich blúiacou vatrou metana ktorý do výšky bublá
pozdravujem ich čiernym obetným dymom ktorý sa váľa do šírky
pozdravujem ich popolom hromničným a tryznou Fenixa-vtáka
pozdravujem ich štvorlístkom baníckym odznakom podkovou šťastia
pozdravujem ich vlačuhou ktorú dedo ich zanechal než v podzem
vstúpil

Nech otvoria sa im komnatá permoníkov a piadimužíkov
ktorí nech priskočia jak liftboys keď by praskla záchranná brzda
zaseknúť zubom času padajúcu klieťku
prsteňom Saturna ovenčiť slnká stratených tvári
a v hustých bradách ukryť človeka ktorý pred smrťou straší

Jeden rys skamenel v Ostrave na mojej tvári
druhý sa roztavil preteká do mračien dymu za čiernym havranom
lieta

ktorý tu po haldách žeravých usadá a kráče krach krach
že som si povedal oh Bože toto je pole bitevné
borba svalov i ducha ostrá súťaž a miesto na slnku
zaťatý koren horčičného zrna
A preto pozdravil som i polia s otvorenými ranami zadrhnuté
černobohom
nech snívajú o žltých húsatách bo jaro na ne už neslietne nikdy

Pozdravujem vás dediny ktoré jak splavom sa rúte v mesto
vaše katastrálne hranice tratia sa ako pod chemickou tintou
už posledné z vás strihajú ovce rytieri zlatého rúna
bo čo je za touto paňvou môže bežať do Beskýd
prehybovať sa do Poľska vtrhnúť v ríšu nemeckú
I ja som z rozhrania troch stolíc kde za jedným zajacom poľným
troch pánov bežali psi však toto kauza je ťažšia
lebo pred Ostravou sedí lev český načúva mocne v trojuholníku
medzi poľským orlom a rozkročeným skobovým krížom

Pozdravujem vás colníci s oboch strán tu na tešínskom moste
tuto je hranica ja nemám pas ani tryptich len lyru
v podobe cimburia čipkovej veže v Poľskom Tešíne
kam spiecha matróna s bielym čepcom na takej prastarej bryčke
na akej chodieval k meninám nebohý pán farár z Nadlic
mne colník nepovie Chod' s Bohom alebo V pokoji vráť sa
lebo ja priepustku mám iba od ženy smutnej

Vám Petre Bezruče i Vám tu nechám svoj srdečný pozdrav
vy chlapom boli ste bardi však odídu prídu
váš oštep ktosi už hodiť chce na inú závodnú dráhu
ja ale pozdrav svoj nechám vám v lastovičích hniezdach
v rybníkoch ktoré už vyschly a divá hus vajcia si ukladá inde
a poviem sebe i všetkým
Krásny je pohov v plnej zbroji
vytesaný do bronzu
kým život boľavé si rany smýva.

Přetiskujeme v dnešním čísle básně slovenského básníka Valen-
tina Beniaka, uveřejněnou v 1. čísle letošního ročníku Slovenských
pohládov, inspirovanou dojmy z jeho prosincového zájezdu do Ostra-
vy a na Těšínsko. Po přednášce, kterou proslovil v Domě umění dne
5. prosince minulého roku, byla milému slovenskému hostu ukázána
Ostrava s jejími dýmajícími komíny, odpoledne pak péčí dr. Frant.
Krále uspořádan byl zájezd autem do těšínského uhelného revíru.
Cesta vedla Slezskou Ostravou na Michálkovice, Karvinnou, Fryštát
a Český Těšín, kde jsme zastavili na hraničním mostě a po malém
občerstvení v hotelu Polonia zpět na Ostravu se zastávkou v Horním
Těrlicku u pomníku tragedie zahynulých polských letců. Za sychra-
vého zimního dne vítalo Těšínsko básníka rozmoklými cestami, ku-
pami černých hald, těžkými klecemi a šedivými havířskými koloni-
emi, zatím co Ostrava při návratu tisíci světél, barevnou hrou neono-
vých reklam a rozzářenými okny velkoměstských kaváren. Večer pak
navštívil představení v Národním divadle moravskoslezském. Z to-
hoto kaleidoskopu mocných dojmů, když se po čase pročistily a vy-
krystalisovaly, vznikla tato báseň, v níž zdraví Ostravu a Těšínsko,
zdraví Petra Bezruče a především ostravské horníky a hutníky, z je-
jichž mozoľů a práce vyrostlo toto hrdé město a jež tuší a cítí za
veškerým pracovním vlnobitím celého kraje. Před Ostravou

sedí mu lev český, naslouchá mocně v trojúhelníku mezi polským orlem a rozkročeným skobovým křížem. Jak nově a grandiosně charakterisuje ocelovou pěst Ostravy, zdviženou na tomto pomezí k ochraně naší půdy a našich práv! Mnoho básníků bylo už poplatných Ostravě, Valentin Beniák těmito verši po druhé. Zdravíme touto cestou Valentina Beniaka a s ním celou literární obec slovenskou, věříce pevně, že jako přední strážcové duchovních a národních hodnot slovenských nedopustí, aby v těchto kritických časech ocitlo se Slovensko na cestách, které směřují do záhuby a které by dříve či později vedly k brutálnímu udušení a potlačení všeho toho, co se po 20 let tak nádherně na Slovensku rozvíjelo.

Frant. Vystrčil.

Dr. V. Martínek:

Jan Zacpal.

Národní uvědomění ve Slezsku šířilo se mnohem pomaleji a obtížněji než v Čechách a na Moravě. Cizí tlak bezohledně ležel na slovanské většině, která si ani nebyla vědoma svých práv a národní příslušnosti. Vždyť ještě r. 1861 na zemském sněmu opavském se docela vážně rokovalo, kam patří slovanské obyvatelstvo slezské, tvořili nějaký zvláštní národ nebo jenom neuvědomělý lid bez národních známek a patřili-li tomu lidu právo, aby se mu zákony vyhlašovaly v jeho spisovném jazyce. Lhostejnost v národních věcech byla značná a bez protestu se přijímalo, že Slezsko má nátěr německý a že všude se prohlašuje Slezsko za zemi německou. Několik odvážných a nadšených lidí, kteří rozněcovali první nesmělé plamínky národního života, bylo považováno za fantasty a buřiče. Neměl-li takové pověsti i ušlechtilý kněz-buditel Cyprian Lelek, jenž se první pokusil — s nezdarem ovšem — o časopis pro lid slezský, zejména v kraji nynějšího Hlučínska? Jeho list, nazvaný Holubice, vyletěl jen jednou na slabých křídlech a padl do těžké cizí povodně; doba byla — psal se rok 1846 — ještě předčasná. Ale myšlenka nezahynula a za 15 roků se jí ujal na širších, promyšlenějších a zdravějších základech jeden z nezasloužilejších slezských buditelů, profesor opavského gymnasia Antonín Vašek, otec Petra Bezruče. Vašek pochopil, že za obnoveného života politického třeba i slezskému lidu přístupného časopisu, jenž by jej poučoval srozumitelným slovem o základních právech, o minulosti i přítomnosti, aby mu vyložil, že jazyk a národnost jsou velikými statky — Vaškův časopis Opavský besedník po pět let plnil tento úkol znamenitě. Ale úřední tlak, nepostačující zájem u čtenářstva i slabé zdraví Vaškovo přervaly tento Opavský besedník — nemohly však vyplenit už semeno, jež obětavý Antonín Vašek po slezských krajích zasel. Slavný tábor slezského lidu na Ostré hůrce roku 1869 byl už svědectvím, že i nad Slezskem, v nejutlačovanějším kraji, se rozednívá a že české Slezsko se hlásí k životu; stejným dokladem byl i nový časopis, jenž začal v Opavě od září 1870 vycházet a nastoupil ve šlépěje Opavského besedníka. Také dostal jméno podobné,

Opavský týdeník. Z jeho zakladatelů a přispěvatelů byl to hlavně nadšený profesor a slezský rodák Vincenc Prasek, ale první nejtěžší leta jsou nerozlučně spojena se jménem jeho prvního redaktora Jana Zaczala.

Život Jana Zaczala čte se jako dojmavá píseň o velké práci a vzácné obětavosti pro krásnou myšlenku. Obětoval Slezsku všecko: horlivou činnost, kterou vyvíjel až do úpadu, zajištěné postavení, peníze i zdraví. Vždyť tento hanácký rodák — narodil se 27. dubna 1844 v Hostkovicích u Olomouce — šel do Slezska ne aby si ulehčil anebo dokonce finančně pomohl, ale z čistého idealismu vzdal se povolání profesorského a vyvolil si úkol, nad jiné svízelný: býti učitelem a burcovatelem českého Slezska. Do Opavského týdeníku vložil i své jmění — deset tisíc zlatých, které utržil za svůj dům — a kdyby kterýkoli strážlivý počtář hodnotil s finančního stanoviska tento počín, každý byl by jej označil za investici velmi pochybnou, ne-li pošetilou. Ale Slezsko nemohli zachránit počtáři, nýbrž jen takoví idealisté. Bylo potřebí nadšení, jež necouvne před překážkami a nedá se odradit ani zklamáním — a právě těchto překážek a zklamání bylo víc než dost. Bylo málo odběratelů — vždyť se proti všemu očekávání přihlásilo jen 150 předplatitelů — a tím list neměl pevné hospodářské opěry, takže stále a stále musel zápasit s těžkými deficity. Nebylo ani s dostatek inserce, aby se takto schodky vyrovnávaly. Ale co bylo nejhorší: nebylo dosti ani spolehlivých přispěvatelů a dopisovatelů, aby byl dán listu obsah co nejpestřejší a nejzajímavější, a tak tíha hospodářská a namnoze i redakční spočívala hlavně na něm. Okruh jeho pomocníků byl úzký — byl to především Vincenc Prasek, jenž přispíval články dějepisnými a hospodářskými, byl to znamenitý učenec Josef Zukal, občas vypomohl i oba političtí vůdcové slezští kněz dr. Ant. Gruda a advokát dr. František Stratil, a později našel schopného pomocníka v brušperském rodáku Rudolfovi Hitlovi, jenž převzal po něm i redakci. Zaczal se snažil, aby jeho časopis byl více novinovou čítankou, uvědomovacím listem než novinami s lákavými reportážemi v dnešním smyslu. Proto je v Opavském týdeníku mnoho souvislých článků o slezské i české minulosti, o památkostech jednotlivých obcí, životopisy významných lidí, jsou tam výklady hospodářské, ale i vychovatelské, jsou tam dopisy z obcí — takže stránka, kterou bychom nazvali politickou, neuplatňuje se převážně. Také na Ostravsko pamatoval, východní Moravě byla věnována zvláštní příloha.

Ovšem tím se ani zdaleka nevyčerpávala činnost Zaczalova. Jeho práce v skrovných místnostech, které se jmenovaly redakce, byla jenom jednou stránkou, neboť Zaczal byl v pravém slova smyslu kulturním pracovníkem, a to neobyčejně všestranným. Horlivě se uplatnil při zakládání tělocvičné jednoty Sokol, byl divadelním ochotníkem, pracoval v Matici Opavské. Poněvadž měl zvláštní zájem i schopnosti pro podnikání hospodářské, spolupracoval v Hospodářsko-politické jednotě, byl účasten při zakládání záložny a několik roků byl jejím účetním, když Rudolf Hitl převzal jeho pero redaktorské. Nezapomínal při tom na opavské potřeby školské — vždyť i ve své

závěti myslil hlavně na dvě své lásky, na Opavský týdeník a na opavské studenty.

Tato činnost na tvrdé roli slezské stravovala ovšem jeho nepevné zdraví. Když se v zimě r. 1888 objevily znova potíže plicní a pak zánět pohrudnice, odebral se na jih, k Jadranu, v pevné víře, že přímořský vzduch a slunce v Opatii posílí jeho křehkou tělesnou konstrukci. Nestalo se tak — a zrovna před 50 roky, 15. března 1888 donesl telegram z Opatie do Opavy zprávu, že jeho život byl přerván poměrně velmi předčasně v 44 letech.

Tělesné jeho pozůstatky nebyly převezeny do Slezska; zůstaly v Opatii a nad hrobem byl později postaven kamenný pomník. Ale ve Slezsku nesmí vymizet památka na toho idealistického skromného pracovníka, který bez naděje na zisk a uznání vyoral ve Slezsku poutivou brázdu. Vzpomeňme po padesáti letech od jeho smrti vděčně jeho plodné práce!

Alois Zbavitel:

Dynamičnost lidovýchovných prostředků.

Úlohou lidové výchovy je přivést člověka na cestu samostatného duševního a mravního vzrůstu — bez určitého ohraničení — probudit v něm nikdy plně neukojenou žízeň po vyšších ideových hodnotách a získati jej pro praktickou službu v rozmnožování kladných hodnot životních. Není tudíž cíl lidové výchovy statický, nýbrž dynamický.

Jak máme tedy upravit poměr subjektu k objektu lidové výchovy, abychom správně postupovali? Nejlépe odpovíme na tuto otázku slovy E. Sprangera: »Výchova a vzdělání mají se přičiňovati, aby na stromě kultury rašily stále nové pupeny. Jen ten, kdo dovede přeměňovati pevně utvářené životy v rostoucí organismy, má jemný smysl pro vzdělávací hodnoty a je rozeným vychovatelem. Kdo se pokládá za hotového, nemyslí, že jsi dobrý učitel. Nejlépe porozumíme vůdcům, kteří samirostou, neboť u nich nejvydatněji uhasíme žízeň po vzdělávacích hodnotách. V tom je také tajemství kulturního vývoje«.

Má-li se v lidové výchově obrážeti duch moderní pedagogiky, podle kterého má chovanec růsti, podněcován vychovatelem, vlastní silou, nesmí býti lidovýchovný pracovník nadále jen pouhým oznamovatelem, informátorem a prostředníkem, ale musí býti iniciátorem a vůdcem. Více než rozumové důvody a slovní moralisování působí na duši jednotlivcovu to, co se skutečně kolem něho děje a co vyzařuje v nestřežených okamžicích z duše vedoucích osobností.

Zvláště lidovýchovní řečníci měli by si dobře ujasniti svůj úkol ve službách lidové výchovy, který je podstatně jiný, než poslání učenců, kteří jdou mezi lid, aby popularisovali výsledky svého vědeckého badání bez tendence výchovné.

Rozeznávejme správně dva druhy veřejných oslav: ty, kde je třeba obecnstvo nadchnout, zapálit, strhnout a získat pro určité živé ideály (na př. oficiální oslavy Masarykových narozenin, 28. říjen a pod., kdy máme před sebou všechny složky občanstva), a ty, na nichž máme obecnstvo seznámiti jen s životem a dílem méně známé osoby (na příkl. oslavy literárních, uměleckých a vědeckých pracovníků). V prvním případě půjde o řeč, která má býti vzletným koncertem psychologicky správně volených podnětů k vyburcování duše, aby rostla určitým směrem, v druhém pak o přednášku, která může býti klidně přečtena a podrobně doložena. Pro první úkol hledejme psychologa, pedagoga a řečníka, pro druhý speciálního odborníka!

Při lidovýchovných řečech nezapomínejme, že víra v trvalý účinek slov je za dnešních dob značně oslabena a že tedy nikdy nestačí, má-li býti lid stržen na správnou cestu, ani nejskvělejší slovo, není-li vnitřně spojeno s celým životem toho, který slovo hlásá. Výstižně promluvil o této věci francouzský básník Duhanel za svého pobytu v Praze: »Snažení těch, kteří vzali na sebe nemalý úkol poučovati a zlepšovati své bližní, má směřovati k dobývání jednotlivců. Věřím v moc příkladu. Věřím v moc důvěrné rozmluvy. Věřím v moc knihy, která připouští důvěrný rozhovor. Nevěřím příliš v působnost řečníků.« Duhanel chce »dobývati« člověka prostředky jinými než slovními, prostředky, kterým jest živé slovo spíše jen doplňkem a pojítkem. Chce, aby se k lidu »mluvilo« dynamikou celého života, určitým životním slohem — živým příkladem.

Živé slovo řečnickovo — pokud jde o řeči lidovýchovné — musí se snažiti, aby zdravě zneklidnilo duši lidu, aby každý jedinec začal hodně přemýšlet, aby zahořel citově a vyvinul mocné vnitřní úsilí po duchovní přestavbě své osobnosti. Především jinými musí však živé slovo důsledně — vždy a všude — přiváděti člověka k přesvědčení, že nikdo z nás není duševně a mravně dokonalý, ale že všichni musíme ustavičně pečovati o svůj duševní a mravní vzrůst sebezdokonalováním.

Mimo to třeba lid vésti také k chápání dynamičnosti naší demokracie. Demokracie jest ideál a zůstane ideálem. Nestačí o demokracii jen mluvit a ji kritisovati, ale třeba ji poctivě také uskutečňovati. Každý z nás uskutečňuj ji nejprve sám v sobě a pak napomáhej i jiným, aby se stali pravými demokraty. Jen tak se nám podaří vypěstovati nové lidi. Vědomosti budťtež jen prostředkem, jímž se jednotlivci podněcují k samostatnému myšlení, správnému cítění, užitečnému snažení a mravnímu jednání.

Lidová výchova nesmí nikdy přijímati hotové výsledky myšlení jen proto, aby je ukládala v paměť, ale má je akceptovati hlavně proto, aby jimi burcovala duše a pobádala je k nejživější činnosti tvůrčí, již by člověk probouzel všechny své duševní síly a přiváděl je soustavně k největšímu možnému rozvoji.

Portáši - národní četníci a strážcové valašských hor.

Tomu, kdo cestoval po Valašsku a všimal si lidových zvláštností, zejména na národopisných slavnostech, neušly pozornosti zajímavé a tradiční postavy portášů.

Valaši, kdykoliv odívají své historické kroje, mívají v čele průvodů a slavností samostatné skupiny portášů. Poznáme je takto: Kromě normálního valašského kroje, t. j. dlouhého zeleného kabátce, širokého pasu a vysokého klobouku se širokými okraji, mají ještě přes rameno pušky starých typů a v rukou známou hůl — valašku vedle nezbytné čutory a mošny.

Vzpomínám, jak před lety doprovázela skupina novodobých portášů pana presidenta Osvoboditele na jeho zájezdu cestou z Pusteven na Radhošť a jak mocným dojmem tento průvod působil.

Nuže, kdo byli portáši a co o nich víme?

Stručně řečeno: byl to neveliký, vojensky organisovaný bezpečnostní sbor, který vznikl v době pobělohorské, byl sestaven výhradně z valašského lidu a měl za úkol potíratí loupežnictví, později střežiti zemské hranice proti nepřátelským vpádům se strany uherské a konečně, když vpády ustaly, vykonával bezpečnostní službu ve vnitrozemí.

Sbor vznikl r. 1638 a zanikl z důvodů úsporných r. 1830. Existoval tedy úctyhodnou dobu: necelá dvě století.

Zajímal-li se někdo před několika lety o portáše a jejich historii, býval odkázán na starý hřbitov ve Valašské Bystřici p. Radh. Tam prý jsou ještě hroby posledních portášů.

Vskutku, na starém hřbitově — dnes již zrušeném — poblíže kostelní zdi bylo možno najíti jedinečnou a vzácnou památku na zašlé doby portášské: dva hroby s velkými náhrobními kameny v podobě sarkofágů s čelnými kameny, provedenými pěkným barokem. Na jednom z čelných kamenů týčil se kříž, s druhého byl již ulomen. Jeden z náhrobních kamenů hlásal nesnadno již čitelným nápisem, že roku 1721 se narodil pan Jiří Křenek a v Pánu usnul r. 1791 jakožto portášský lietenant. Na druhém kamenu bylo lze čísti, že pod ním odpočívá manželka Jiřího Křenka, jež v Pánu usnula jako »lietenantka«.

Hroby portášů byly do nedávna zapomenuty, zpola rozrušeny, poškozeny a kameny svou tíhou zapadlé do trávy a mechu. Dnes je tomu již jinak.

O stoletém výročí zániku portášského sboru roku 1930 vytklo si moravské četnictvo dva úkoly: předně že sebere o portáších všechen dostupný historický materiál a pak že zabezpečí jejich hroby. Oba úkoly byly splněny: o portáších byla vydána monografie a jejich hroby byly pietně opraveny a zabezpečeny. Bronzová pamětní

deska za kamennou obrubou hlásá nyní příchozím, že jsou to »hroby portášů — národních četníků a ochránců valašských hor«. O výročí byla pak u hrobů uspořádána velká vzpomínková slavnost za účasti Valachů a četnictva z celého kraje.

Název »portáš« pochází z latinského slova »porta« — brána a znamená strážce u brány. Byl tedy portášům dán název podle jejich povolání, neboť střežili zemské průsmyky neboli zemské brány.

Nuže, zaleťme aspoň na chvíli do minulosti a pohledme do dějin Valašska.

Jihovýchodní část země Moravské byla od nejstarších dob napadána sousedními národy se strany uherské. Vesnice byly páleny, lid olupován o majetek a nezřídka odváděn do zajetí. Dorážela sem řada temperamentních národů: Maďaři, Kumáni, Tataři a Turci. Vojska císařská nestačila chrániti zemi, poněvadž nepřátelské vpády přicházely neočekávaně. Země potřebovala ochrany vlastní a k tomu ještě se v době pobělohorské zkomplikovaly poměry uvnitř země.

Valaši viděli ve Švédech ochránce a mstitelé své víry, chopili se zbraně proti císaři, napadali císařské zámky a pomáhali Švédům dokonce při dobývání některých měst. Hněv Valachů proti císařským byl veliký, leč moc císařská byla větší.

Politické a náboženské události měly za následek, že se v pohraničních horách a lesích skrývali političtí provinilci a lidé pronásledovaní pro svoji víru. Tito lidé, uprchlí před mocí císařskou z příčin více méně ideových, spojovali se později z nedostatku jiného východiška s místními dobrodruhy a loupežníky, s nimiž pak ohrožovali bezpečnost v kraji.

Proti silným rotám loupežníků bylo obyvatelstvo bezmocno a přivolané vojsko nebylo s to proti hbitým a chytrým loupežníkům něčeho poříditi. Vojsko přicházelo zpravidla pozdě, když loupežníci byli již ukryti.

Zkušenostmi došlo se k přesvědčení, že loupežnictví může býti úspěšně potíráno jen lidmi v kraji vyrostlými a s ním dobře obeznámenými, a vznikla myšlenka zříditi zvláštní bezpečnostní sbor z domácích lidí, kteří znají dobře povahu lidu, skrýše v horách a úskoky loupežníků.

Za těchto poměrů vznikl na návrh zemských stavů s povolením císaře Ferdinanda III. sbor portášů o 100 mužích s hejtmanem v čele.

Když sbor portášů potřel loupežnictví, byl povolán ke střežení pohraničních horských cest proti vpádům cizích hord, a když ustalo i to, vykonával ve vnitrozemí bezpečnostní službu, podobnou zcela nynější službě četnické.

O činnosti portášů máme v historii kraje řadu zmínek.

R. 1707 překročili uherští povstalci, zvaní Kuruci, zemskou hranici a průsmykem Vlárským vnikali do země. Tehdy bojoval proti nim celý portášský oddíl. Dějepisec Václavek praví, že se tehdy zemská obrana neosvědčovala, že zemští husaři před nepřítelem prchali, a poznamenává výslovně, že lépe se osvědčovali otužilejší a zmužilej-

ší portáši. Tehdejší velitel portášů hutiský fojt Pavel Mayer byl za zmužilé chování před nepřitelem odměněn.

Když téhož roku přepadli uherští povstalci kraj znovu, vytrhl proti nim znenadání ze zámku Světlova se zámeckou obranou oddíl portášů. Tehdy bylo podle záznamů mnoho portášů pobito.

Když vtrhli do země Prušáci, byla Vídeň překvapena. V zemi nebylo vojska a proto byli narychlo všichni portáši dirigováni proti Prušákům. Jest zaznamenáno, že portáši byli statečnými obránci města Frýdku.

Pominulo-li nebezpečí války, starali se portáši o pořádek a bezpečnost uvnitř země. Portáši byli rozděleni na desátnictva a portášské stanice na způsob nynějších četnických stanic tvořily nepřetržitý řetěz od Uher. Hradiště podél hranic až k Těšínu. Veliteli portášských stanic byli desátníci, někde svobodníci a kromě toho měl sbor šikovatele, zvaného lidově »felbáb«, a jako vrchního velitele s počátku hejtmana a později poručíka.

Definitivní organisace dostalo se portášům r. 1717. Vnitřní zřízení bylo vojenské, což bylo zajisté již samo o sobě zárukou pořádku a spolehlivosti. Desátnictvo tvořilo jednu nebo dvě portášské stanice.

R. 1717 byly portášské stanice v těchto obcích: ve Velké, v Březové, v Novém Hrozenkově, v Hutisku, na Rusavě a v Čeladné. Později měli portáši v různých dobách své stanice: v Jasenné, v Halenkově, v Ratiboři, v Podhradní Lhotě, ve Valašské Bystřici, ve Velkých Karlovicích, v Lidečku a v Hošťálkově.

O povinnostech portášského velitele pojednává instrukce uchovaná doposud v zemském moravském archivu. Práví se v ní, že velitel má žítí čestným a bohabojným životem, vésti k tomu i podřízené portáše, dbáti bezpečnosti v kraji a brániti všemu, co jest státu nebezpečno, loupežné a zlodějské tlupy potírati a portáše rozumně a opatrně vésti.

Služného měli portáši: poručík 30 zl., šikovatel 6, desátník 5 a prostý portáš 4 zlaté měsíčně.

Služebně podléhali portáši skrze krajské hejtmany zemskému úřadu a zemskému sněmu. O důležitých změnách ve sboru vyhradil si rozhodování císař. V čas války byli podřízeni zemskému vojenskému veliteli. Za portáše byli přijímáni v první řadě vysloužilí vojini.

Z portášských velitelů jsou nejznámější hejtman Martin Orság z Nového Hrozenkova, Jura Mikulaščík z Jasenné a nejpopulárnější Jiří Křenek z Valašské Bystřice.

V posledních 80 letech byla střediskem portášského života Valašská Bystřice u Rožnova pod Radh.

Za úřadování Jiřího Křenka byl portášský sbor na nejvyšší úrovni.

Tehdy — ve druhé polovině 18. století — dospěli zástupcové země k poznání, že jest nutno rozmnožiti portášský sbor tak, aby mohl vykonávati službu v celé zemi Moravské, neboť bezpečnost obyvatelstva toho vyžadovala.

Za tím účelem byl před representanty země povolán do Brna poručík Jiří Křenek. O celém jednání v Brně byl sepsán zápis, který jest v zemském archivu uchován. Poručík Křenek navrhuje, aby sbor byl rozmnožen tak, aby mohl obsáhnouti ostatní kraje země: olomoucký, brněnský, jihlavský a znojemský. Návrh byl přijat zemským úřadem a zemský sněm se usnesl, aby návrh byl předložen ke schválení císaři. Ve Vídni však návrh stihl neočekávaný osud. Císař návrh zamítl. Nebylo divu: politika Vídně směřovala k centralismu a český sbor v rukou zemského sněmu zdál se patrně nebezpečným.

Po několika letech dostalo se zato portášům uznání jiného druhu.

Zdatnost portášů byla známa zemským stavům slezským z výprav na potírání loupežnictví. Stavové slezští, chtějíce si zřídití samostatný sbor portášů pro Slezsko, dohodli se se zástupci země Moravské a zřídili si sbor o 20 portáších pod vrchním velením poručíka Křenka.

K výbroji portášů náležela ručnice, valašský obušek, jehož rukoje tvořila sekyrka, a provaz opatřený na konci olověnou koulí, jakýsi to druh lasa. To byla typická součást výbroje, pomocí níž se portáši dovedně zmocňovali zločinců. Portáš, aniž by se přibližoval ke zločinci, hodil po něm tak dovedně provazem, že se mu omotal kolem těla, načež jej pak trhnutím srazil k zemi.

V čas potřeby byli portáši odesíláni do různých krajů země. Víme na příklad, že chodili silnicemi do Olomouce, že r. 1804 dostali za úkol vykořeniti v Plumlovských lesích pytláctví a následujícího roku že měli schytati loupežníky, kteří přepadávali poštovní vozy mezi Vyškovem a Pozořicemi.

Když roku 1805 procházely Moravskou zemí proti Napoleonovi kolony ruských vojsk ke Slavkovu, doprovázeli je po cestách portáši, starajíce se o pořádek v okolí vojenských táborů. Konali zde službu jakýchsi polních četníků.

Téhož roku, když zásobování vojsk pokulhávalo, píše všem panstvím hrabě Žerotín a vyhrožuje liknavým úředníkům slovy: »Každý vrchnostenský úředník, jenž by zavinil podobné opoždění, bude odveden portáši na krajský soud.«

V lidu valašském žijí doposud ústním podáním dochované historky o portáších. Zbojník a portáš patří k sobě ve všech vypravováních nerozlučně jako líc a rub medaile.

Ke cti portášů budiž řečeno, že nesloužili místním panským vrchnostem, které lid utiskovaly, nýbrž spravedlivější a humánnější veřejné správě zemské.

Kdykoliv zavládlo v zemi nebezpečí vpádů, bezpráví a útisk poddaného lidu nebo dobrodružné zbojnictví, portáši znamenají v historii země prvek kladný, směřující k pořádku a rozvoji země.

Portáši vedli tento boj po necelá dvě století.

Čsl. četnictvo hledí na portáše jako na své předchůdce, jejich tradici si přisvojuje a sklání se s úctou před jejich památkou.

106 roků jest tomu, co portáši složili své zbraně.

Jejich památce budiž čest!

Monumentalita v umění.

Široké veřejnosti je dobře znám obraz Josefa Mánesa »Jitřní píseň«, reprodukováný v různých časopisech (na př. v Nivě 1930, čís. 5.): žena zanechala dítě v trávě pod rozkvetlým keřem a polévá prádlo či květiny. Na pozadí ranního blankytu se rýsují romantické zříceniny hradu a vlevo, nad rozkvetlým keřem, do paprsků vycházejícího slunce, vzlétl skřivan. Máloměrný Mánesův obraz působí tak mocně hypnotisujícím kouzlem jako právě »Jitřní píseň«. Technikou i pojetím neliší se valně od jiných děl Mánesových. Rozměry tohoto akvarelu nedosahují čtverečního metru. A přece je v něm něco zvláštního, přesahujícího rámec podobných prací, něco, co můžeme nazvat vnitřní monumentalitou.

Nyní si všimněme některých lepších olejů B. Bartoše, na příklad »Návratu s pole«, »Stávka«, »Ostrava«, nebo rozměrných pláten A. Muchy »Slovanská epopeje«, M. Švabinského »Léto«. Nalezneme v nich společný rys, který je povznáší nad titěrné malování desítek jiných umělců: rozmach, útok proti všednosti — monumentalitu. Avšak není to monumentalita Jitřní písně, je více vnějšková. Tyto obrazy působí především svou rozměrností, ba mnohdy i nepřehlédností. Vyžadují napětí, námahy divákových smyslů, jež nemohou náraz pojmuti tolik jednotlivostí, byť shrnutých pod společného jmenovatele.

Rys monumentality tragicky bolestné a lidsky naléhavé, s nepochybnou pečeti geniality, září z olejů Felixe Jeneweina. Tento umělec, v poslední době neprávem zapomínaný, objevil monumentalitu ani ne tak v zjednodušení barevném, či komposičním, jako spíše v jakési beznadějně jednotvárnosti barev šedé, špinavě žluté, fialové a purpurové, a v protikladu k nim — v téměř apokalyptické životnosti figur. Také u Jeneweina nenajdeme obrazů nadměrně velikých, a přesto i jeho menší malby uchvátí hloubkou pojetí.

Beskydy, ač horstvo nevysoké, působí mohutně, zvláště od severu. Kněhyně, Smrk, Lysá hora z údolí čeladenského, Radhošť od Frenštátu a Kozlovic: Radhošť — čím více se od něho vzdalujeme, tím nám připadá vyšší, rozložitější, majestátnější. Vyjádřil tuto vlastnost zejména B. Bartoš — oleji, Leopold Parma dřevorytem k básni P. Bezručů Město pod Radhoštěm 1934 — zatím co Jan Knebl a M. Parmová-Knězková šli spíše za postižením jeho charakteru barevného v rozmanitých dobách denních a ročních.

Monumentalita v sochařství vyžadovala by podrobného rozboru, chci se omezit pouze na několik poznámek rázu zásadního. Monumentální charakter mají mít zejména pomníky a sochy, umístěné na volném prostranství. První a zcela samozřejmou podmínkou je, aby byly řešeny prostorově. Aby se nevyjímalý ve svém okolí jako nesoudržný živel, toť druhá podmínka. Spočine-li oko divákovy se zájmem či

zalíbením na takovém díle, ať se k němu postaví s kterékoli strany, je řešení ideální. Těmto požadavkům rozhodně vyhovuje na příklad Šalounův Mistr Jan Hus na Staroměstském náměstí v Praze, nebo pomník Sv. Václava před Národním museem, abych jmenoval nejznámější. Naproti tomu těchto vlastností bychom asi, bohužel, nenášli na sousoší Sv. Cyrila a Metoděje od A. Poláška. Netvrdím, že je špatné. Je na něm vidět technickou pohotovost a obratnost. Avšak umístění na vrcholu Radhoště je tragickým omylem. Sousoší je řešeno plošně, nikoli prostorově — zpředu socha, se strany a zezadu nic nepovídající obrysy. Velmi dobře by se vyjímalo u vchodu kaple, kam byl přestěhován kříž.

(Dokončení v příštím čísle.)

Z NAŠICH A PRO NAŠE ORGANISACE

Lidovýchovná práce na Moravě. Na výroční plenární schůzi Zemského ústředí osvětových sborů v Brně bylo konstatováno, že česká veřejná péče osvětová v zemi Moravskoslezské zahrnuje 2.660 místních osvětových komisí, 2.750 veřejných obecních knihoven, 104 okresních a městských osvětových sborů, 5 krajských a 1 zemské ústředí osvětových sborů. V této síti je organicky zaplata řada vyšších veřejných lidových škol, jakož i lidových škol středních a nižšího stupně, které spravují místní osvětové komise. Orgány veřejné osvětové péče vedou v zemi také evidenci 2.600 obecních kronik. Zpráva o činnosti této lidovýchovné organizační soustavy vykazuje za rok 1937 skoro 35.000 osvětových podniků. Všechny tyto akce sledovaly jednak snahy občanskovýchovné ve směru státně demokratickém, hlavně v ohledu politickém, národním a sociálním, zároveň s propagandou státní republikánské myšlenky a brannou výchovou dorostu i dospělých, jednak soustavné zvyšování vzdělanostní úrovně nejširších lidových vrstev cestou mimoškolní. Význam veřejné osvětové péče po této stránce není ještě u nás doceněn, jak ukazuje především rozpočet země Moravskoslezské, která pamatuje na podporu lidové občanské výchovy a vzdělání bezvýznamnou částkou asi 25.000 Kč pro veřejnou péči osvětovou, tedy opravdu uboze a daleko hůře, než na jiné kulturní složky, jichž produktivitu naprosto nelze srovnávat s prací veřejné osvětové péče. Kulturní referent země Moravskoslezské, přisedící zemského výboru Fr. Loubal, který byl schůzi přítomen, slíbil zástupcům veřejné osvěty účinnou pomoc, která je v tomto jubilejním roce republiky opravdu naléhavá.

Reportáže a aktuality čsl. rozhlasu. Ve druhém čtvrtletí letošního roku věnuje Československý rozhlas v aktualitách a reportážích pozornost všem důležitým událostem veřejného života. Význačnou událostí v měsíci dubnu bude 20. výročí národní přísahy a velikonoční slavnost Míru Čs. Červeného kříže. V květnu zachytí mikrofony přenosem z Karlových Varů průběh tradiční slavnosti svčení karlovarských léčivých pramenů. V měsíci květnu bude také oslaveno 70. výročí položení základního kamene k Národnímu divadlu v Praze. Druhá polovina května je ve znamení Hospodářské výstavy. Eucharistický kongres, který se koná ke konci května v Budapešti, bude rozhlasově zachycen přenosem pontifikální mše. Začátek června znamená již prvé podniky X. Vsesokolského sletu a také snad zápasy o mistrovství světa v kopané ve Francii. V reportážích i ve zpravodajství věnuje rozhlas plnou pozornost všem sportov-

ním a tělovýchovným podnikům. Reportáže vojenské vyličí v dubnu a v červnu život ve Vojenské akademii v Hranicích. V květnu popíše rozhlasový reportér výcvik ve vrhání ostrých ručních granátů.

Nový časopis pro nejmenší veřejné obecní knihovny, který by byl jejich knihovníků rádcem v technickém i ideovém vedení knihoven, v její správě, ve výběru knih, zejména novinek, a který by přinášel také časové zprávy a pokyny, počne vydávati Masarykův lidovýchovný ústav za účasti Ústředního spolku čsl. knihovníků. Časopis bude vycházeti zatím čtyřikrát do roku v rozsahu po 8 stranách. Roční předplatné nebude vyšší 4 Kč, naopak, umožní-li zájem knihoven vydávání časopisu ve větším nákladu, resp. při hromadném odběru okres. osvětových sborů pro malé knihovny okresů, bude předplatné podstatně sníženo. Masarykův lidovýchovný ústav v Praze prosí všechny okresní knihovní referenty, aby mu sdělili, s jakým odběrem by mohl počítati v jejich obvodu. Časopis bude řídit dr. Jos. Poch s redakčním kruhem (Ad. Filáček, Frant. Hrudíčka, Boh. Koutník a Jindřich Kubíček).

Manifestace pod heslem »Volám vás všechny od Aše až k Jasině k odkazu presidenta Osvoboditele: k jednotě národa a státu!« Seminář »Vilám vás všechny od Aše až k Jasině k odkazu presidenta Osvoboditele: k jednotě národa a státu!« byl právě s velkým úspěchem a nadšeným uspokojením všech účastníků skončen. Nyní podle svého slibu, ve smyslu presidentova projevu a podle očekávání československé veřejnosti, přistupujeme, po skvělém úspěchu Mobilisace mravních sil národa na obranu státu, v jubilejním roce republiky, k nové kampani: k pořádání manifestací pod heslem »Volám vás všechny k odkazu presidenta Osvoboditele k jednotě národa a státu«. Uspořádejte tyto manifestace v každém místě republiky! Zahajte ihned jednání k tomu cíli! V prvé řadě je třeba, aby osvětový sbor (osvětová komise) nebo některá z organizací, které tvoří Svaz národního osvobození ve vašem městě nebo okrese, dala podnět k pořádání společné manifestace. Za tím účelem je žádoucno, aby ve vašem místě se co nejdříve sešla společná schůze všech korporací, jejichž ústředí se v Praze akce zúčastnila a která u vás přicházejí v úvahu, aby připravila slavnostní manifestaci. Žádáme, aby tyto manifestace »Volám vás všechny k odkazu presidenta Osvoboditele: k jednotě národa a státu« nebyly pořádány v souboru přednáškových cyklů, kde zanikají a ztrácejí na významu. Jest nutno, v eminentním státním a národním zájmu, abychom právě v této době, kdy jsme vystaveni mezinárodnímu nebezpečí, mohutnými a slavnostními manifestacemi dokumentovali jednotu národa. Manifestace necht' se také slavnostně koná v největším sále obce, aby všem obyvatelům byla umožněna účast. Podle místních poměrů budiž uspořádán průvod městem s hudbou a státní vlajkou. Požádejte starosty měst a vynikající muže veřejného života o protektorát, aby svou účastí dodali akci důrazu! Necht' pěvecký sbor úvodem a k závěru slavnosti zazpívá vhodný sbor a státní hymny, jimiž necht' je každá slavnost ukončena! V místě se středními, odbornými a měšťanskými školami budiž z důvodů výchovných účastno se svolením úřadů i žactvo nad 13 let! Také formálních stránek nutno si všimati: sál musí býti čistý, vyvětraný, vytopený a ev. vyzdobený atd. Na úhradu výloh, k nimž patří pozvánky, sál, řečník z Prahy nebo z cizího města, splatí svůj podíl všechny korporace, které se účastní pro dobrovolné úmluvě. Někde snad to bude moci vykonati osvětový sbor nebo město samo. Výlohy nemohou být tak velké, aby se toho i každé menší městečko nebo obec nemohla odvážit. K propagaci manifestace užíjte také krajinského

tisku. Řečníky nutno mít všude nejméně dva: jednoho z cizího obvodu (nebo z Prahy), ostatní z místa. Cizímu řečníku bude nutno dát nejméně 40 minut na jeho proslov. Domácím podle toho, kolik jich bude. Všechny přednášky, proslovené v řečnickém semináři v Praze, vyšly tiskem v jedné knize (obsahuje úvahy dr. Iv. Déreera, Vojty Beneše, dr. J. B. Kozáka, dr. L. Sychravy a dr. F. Linhart) pod názvem: »Volám vás všechny od Aše až k Jasině!« Je žádoucí, aby šíření této publikace bylo jedním z nejvážnějších úkolů společných poradatelských výborů těchto slavností. Prosíme, aby této věci byl věnován opravdový zájem, neboť publikace poskytuje dokonalý materiál pro informaci o všech předpokladech naší státní jednoty. Zakupujte je předem a prodávejte při manifestacích! Pro menší město stačí řečník jediný. Do větších měst jsme ochotni poslati 2 nebo 3 řečníky, aby přednášeli podle programu semináře na náměty: Jsme malý národ, malý stát? Jací jsme? Jací máme být? Jaká musí být naše zahraniční politika? Při žádostech o řečníky z Prahy buďtež udáno více termínů, abychom mohli v případě velkého počtu žádostí delegace upravit tak, aby všichni byli uspokojeni. Tam, kde je možno spolupracovati s demokratickými Němci či Poláky a Maďary, přivete je k manifestaci a po předběžné dohodě udělte jejich řečníkům slovo. Bude to jen znamenitým úspěchem naší společné kampaně, když těchto společných projevů bude co nejvíce. Doba volá poctivé české lidi na stráž a do bdělého houfu. Podáváme vám ruce, podejte je i vy nám. Nechť nová státní kampaň československá se stane svědectvím naší vzájemné pohotovosti a mravní síly. Prosíme tedy, vykonějte ihned všechny přípravy, aby manifestace byla skvělá a mravně opravdu účinná. O všech svých akcích v tomto směru podejte nám laskavě zprávy na adresu: Svaz nár. osvobození, Praha II., Legerova 34, kde si rovněž vyžádejte řečníky.

OSVĚTOVÝ A KULTURNÍ VĚSTNÍK

Slovenský spisovatel Fraňo Kráľ v Moravské Ostravě. V rámci cyklu Spisovatelé o sobě přednášel dne 20. března v Domě umění slovenský spisovatel Fraňo Kráľ z Bratislavy. V úvodním slově ho přivítal a nastínil jeho literární profil Frant. Vystrčil. Připomněl minulost, která nás kdysi rozdvojila a oslabené vydala všanc výbojnosti našich sousedů, usilujících o naše vyřazení z rozhodování v tomto středoevropském prostoru, do něhož jsme byli osudem postaveni, současně pak vyzvedl potřebu bezpodmínečné věrnosti naší společné domoviny, Československé republiky.

Fraňo Kráľ se pak rozhovořil o svém životě a literárním díle, o poslání literatury a kritiky a o některých nezdravých zjevech současné slovenské literatury. Narozen r. 1903 v Barton-Ohio ve Spojených státech v rodině dělníka-vystěhovalce, vrátil se dvouletý do vlasti a prožíval trudné mládí mezi šesti sourozenci v Smrečanech v Liptově. 17letý rozhodl se pro studium a vytrvalou píli i vlastní práci zvítězil nad osudem, absolvoval učit. ústav ve Spišské Nové Vsi. Po několikaletém putování po zapadlých dědkách Slovenska zakotvil v Bratislavě — s podlomeným zdravím. Jeho dílo tvoří sbírky lyriky Čern na palette, Balt a Pohľadnice (této si cení nejvíce), knížky pro mládež Jano a Čeňkovej deti, román Cesta zarúbaná a próza Stretnutie, poctěná v soutěži cenou Družstevní práce, v níž vyjde během tohoto roku. Vlastní osudy a zážitky básnickovy silně se odrážejí na celém jeho literárním díle, v němž se dotýká po-

nejvíce sociální skutečnosti slovenské a sociálního postavení slovenské chudoby. Spisovatelé přikládá poslání velmi zodpovědné, zejména v těchto dobách politické a ideové nejistoty. Žádá od něho jasnou, srozumitelnou řeč, kterou by lid ovlivňoval a vedl, kterou by do chaosu vnášel světlo a orientaci. Od kritiky pak požaduje objektivnost a spravedlnost, především od kritiky slovenské. Autor doplnil svoji přednášku, jež byla pozorně vyslechnuta a zanechala v posluchačích hluboký dojem, četbou ukázek své tvorby. Vysílal ji ostravský rozhlas. -r-

Marie Pujmanová o literatuře. V neděli 6. března přednášela v Domě umění v rámci cyklu Spisovatelé o sobě Marie Pujmanová. V úvodním slově promluvil o její románové tvorbě (Pod křídly, Povídky z městského sadu, Pacientka dr. Hebla, Lidé na křižovatce) prof. dr. Ludvík Svoboda. M. Pujmanová rozhovořila se pak o tom, jak si představuje dnešního spisovatele románu a jak se o něj sama pokusila. Podala tedy jakési vyznání vlastní umělecké víry, jak k němu došla po úvahách nad dnešním světem a situací člověka v něm a jež uplatňuje ve vlastní tvorbě. Po romanopisci žádá, aby zobrazoval to, co všichni žijeme, aby se snažil vyhmátnout ze životního materiálu obecné znaky lidského společenství. Předválečná próza řešila většinou jen soukromé problémy lidských srdcí, doba dnešní, doba hospodářského, politického a sociálního neklidu, doba vzdutého napětí, v níž jsme všichni sboroví diváci rozehraného dramatu mezi válkou a mírem, v níž každý z nás je dělníkem své doby, jednou ze složek jejího pohybu, vyžaduje po romanopisci, aby měl porozumění a budil smysl pro souřadnost všech kladných sil světa. Dnes je pro spisovatele doba znamenitá i strašná. Znamenitá pro množství látky, již skýtá, strašná pro zmatek, chaos, pro perspektivy, kterými hrozí její vášně a zloba. Prožíváme dnes průmyslový věk do všech jeho sociálních důsledků. Proto také svět průmyslové práce a toto prostředí staly se aktuálními romanopisci. Průmyslová tematika literární není však pohodlná. Vyžaduje zkušenosti, studia, poznání. Autor musí znáti více než podává. Umění jest výběr, z množství zážitků a faktů třeba vybírat typické, podstatné. I v tomto prostředí je každý jednotlivec svůj, neopakovatelný. Hesla a schémata zabíjejí umění, proto musí býti tendence díla podávána nenásilně, nevťiravě. Autor se však za žádnou cenu nesmí vzdáti mravní kritiky, musí býti pravdomluvným svědkem doby. Dnešek vyžaduje stupňovaného smyslu pro kamarádství a lidské souřadnosti, spisovatel musí míti víru, na které stavi: nový společenský řád, lepší člověk, šťastnější lidé. Přednášející poděkoval jménem Kulturní rady a Masarykovy vyšší školy lidové prof. dr. Frant. Král, načež byl přečten jako ukázka slovesného tvoření autorčina doslov jejího románu Lidé na křižovatce. -vf-

Přednáška dr. Bláhy o mravní situaci mládeže. V neděli 27. března 1938 pořádala Kulturní rada pro širší Ostravsko spolu s Masarykovou vyšší školou lidovou v Domě umění přednášku dr. Bláhy o mravní situaci dnešní mládeže. Aktuální téma přilákalo do Domu umění mnoho posluchačů jak z řad dospělých — rodičů, profesorů a učitelů — tak z řad studentstva, kteří pozorně sledovali výklady přednášejícího a v závěru účastnili se rozvinuvší se debaty. Dr. Bláha poukázal na obtížnost tématu, protože existují různé kategorie mládeže — dělnická, rolnická, živnostenská, zaměstnanecká, akademická — vyrůstající každá za jiných podmínek. Vážil proto své soudy opatrně a s rezervou, opíraje se jednak o vlastní pozorování, jednak o konkrétní, ověřené údaje některých anket. Pozornost věnoval především sportu a sexuálnímu životu mlá-

deže, poukázal na klady i zápory. Vcelku vyzněla jeho přednáška příznivě pro dnešní mládež. Upozornil však, že zejména ve sportu rozhodují u nás dosud převážně motivy osobní; sport není prováděn z vědomí vyšších zřetelů obecného národního zdraví a hygieny, spíše pro osobní vyniknutí, v čemž je mládež některých evropských zemí před námi. V debatě dostaly se na přetřes různé okolnosti, jež mají na mravní situaci mládeže vliv: společnost a její příklad, poměry hospodářské a sociální atd. Studující mládeže ostravské se ujal zejména vřelými slovy řed. Rud. Tlapák. Vyzvedl, že přes zájem o sport projevuje i živý zájem o otázky kulturní. Přednášející vyzval mládež k přísné sebekázni, které je nám zejména v těchto dobách velmi třeba.

Sbírka knih pro mládež. Na žádost několika obecních knihoven na Hlučínsku rozhodla se Kulturní rada pro širší Ostravsko uspořádati sbírku knih pro mládež, aby mohla doplnit vhodnou četbou pro mládež obecní knihovny na Hlučínsku a tak poskytnouti naší mládeži v kraji, pro náš státní vývoj tak důležitým, dobrou četbu a posílití jejich národní a státní smýšlení. Obrací se i touto cestou na naše čtenáře, aby ze svých knihoven laskavě vybrali několik vhodných knih a odevzdali je k tomuto účelu v kanceláři Kulturní rady v Mor. Ostravě v Domě umění na Švabinského náměstí.

Masarykova společnost. Oznamujeme naší čtenářské veřejnosti, že byly právě schváleny stanovy Masarykovy společnosti v Mor. Ostravě, jež se bude obírat studiem a propagací Masarykova díla a jeho názorů pomocí přednášek, kursů, seminářů a zřízením co nejuplnější knihovny děl Masarykových a o Masarykovi pojednávajících. Ustavující valná schůze tohoto nového spolku, který si zaslouží všemožné podpory našeho občanstva, se koná ve středu 20. dubna 1938 o 19. hod. v Domě umění v Mor. Ostravě.

Přednáška o Mussolinim. V neděli 13. března v 10 hod. dopol. přednášel v kině Elektra v Mor. Ostravě dr. Jan Kapras ml. o Mussolinim. Byla to další přednáška cyklu »Demokrati a diktátoři«, pořádaného Kulturní radou a Masarykovou vyšší školou lidovou v Mor. Ostravě, který se těší takové oblibě, že je sál vždy do posledního místa naplněn. Přednášející promluvil především dosti podrobně a zajímavým způsobem o krušném mládí Mussoliniho, který se jako syn kováře těžce probíjel a konečně po překonání velkých překážek se stal učitelem, ale jen na krátko. Brzy pozbyl místa, odešel do Švýcarska a tam pracoval jako dělník. Při tom se stále usilovně vzdělával a pracoval politicky. Byl socialistou zbarvení téměř anarchistického. Tyto tvrdé počátky byly Mussolinimu dobrou školou života a vypěstily v něm houževnatost a energii, která mu pomáhala k vítězství v jeho závratné kariéře životní. Přednášející pak zajímavě vylíčil přerod bývalého socialisty v přesvědčeného imperialistu a vzrůst jeho politické moci. Kromě houževnatosti a energie zdůraznil u Mussoliniho jeho široký rozhled, pružnost a stálé hledání něčeho nového. Mussolini nikdy na ničem neupí, neustrne, shledá-li, že jiný způsob, jiný systém je lepší, vymění jej beze všeho za starý. Tyto vlastnosti jej vedou od úspěchu k úspěchu a zajišťují mu oddanost celého národa.

Nákladem Kulturní rady pro širší Ostravsko. — Odpovědný redaktor ředitel Rudolf Tlapák. — Tiskne Lidová knihtiskárna v Mor. Ostravě, Strassmannova.

PRO VÁS NAŠICH

35

oddělení

Největší obchodní domy

BROUK + BABKA

a. s.

MORAVSKÁ OSTRAVA — PRAHA
BRNO — Č. BUDĚJOVICE — PLZEŇ

Svépomocí

k osvobození konsumentů!

Každý uvědomělý dělník a úředník, každá
spořivá hospodyňka, každý přítel hospo-
dářského povznesení pracujícího lidu
z kraje ostravského má býti členem

největšího čl. konsumního družstva

»BUDOUCNOST«

v Moravské Ostravě

Zápisné Kč 5.— • Závodní podíl Kč 100.— • Může býti
splácen po částkách • Přihláškové blankety v každé výdejně

Úspory

bezpečně a výhodně spravuje

Mor.-Ostravská spořitelna

Devět úřadoven:

1. Ústředna v Mor. Ostravě, Schillerovo náměstí
2. Odpolední pokladna pro příjem peněz ve vestibulu ústředny
3. Filiálka ve Vítkovicích, Jeronýmova ul.
4. Filiálka v Mar. Horách, náměstí
5. Filiálka v Karvinné, proti radnici
6. Filiálka v Šenově-Nov. Jičíně, Mostní
7. Filiálka ve Svinově, u nádraží
8. Sběrna a platebna v Přívoze, Hlávkova
9. Sběrna a platebna v Zábřehu n. O., Verdunská

Vklady, vlastní jmění a deposita
koncem roku 1937 na 400,000.000 Kč

V ústředně jsou otevřeny pokladny
nepřetržitě od 8. hod. do 19. hod.

Sírotčí jistota! ●●●●

Přísné obchodní tajemství!